

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки**

Стратегічні напрями зовнішньої політики та дипломатії країн світу

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнського науково-практичного
круглого столу
(1 грудня 2023 року, м. Харків)**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки**

Стратегічні напрями зовнішньої політики та дипломатії країн світу

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнського науково-практичного круглого столу
(1 грудня 2023 року, м. Харків)**

Харків – 2024

Редакційна колегія:

Валерій РЄЗНИКОВ, доктор наук з державного управління, доцент
Дмитро МИКОЛЕНКО, доктор історичних наук, доцент
Віталій СОЛОВИХ, доктор наук з державного управління, професор
Наталія ВІННИКОВА, докторка політичних наук, професорка
Лариса ЧЕРНИШОВА, кандидатка економічних наук, доцентка
Тетяна АЛЕКСЄЄВА, кандидатка економічних наук, доцентка
Сергій ЛУБЕНЕЦЬ, кандидат технічних наук, доцент
Ігор ХАРЧЕНКО, кандидат технічних наук, доцент
Сергій ЗДОРОВКО, кандидат юридичних наук
Євгенія СОЛОВИХ, кандидатка політичних наук
Олена ДОЦЕНКО, кандидатка юридичних наук
Світлана ЗДОРОВКО, фахівець першої категорії, викладачка

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків, майдан Свободи 6,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного
бізнесу, кафедра міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки, к. 264,
тел. (057) 705-10-59,
e-mail: mvmib_conference@ukr.net

Рекомендовано до видання рішенням Вченої Ради факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

(протокол № від . . . року)

М63 *Стратегічні напрями зовнішньої політики і дипломатії країн світу* : матеріали V Всеукраїнського науково-практичного круглого столу (1 грудня 2023 року, м. Харків) / За ред. Д. В. Миколенка, В. П. Солових, Л. М. Хижняк. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. 177 с.

До матеріалів увійшли тези наукових доповідей науковців, практичних діячів, викладачів та здобувачів, що присвячені таким питанням, як: глобальні виклики та здатність міжнародного співтовариства до реагування на них; регіоналізація міжнародних відносин: передумови та наслідки; національні інтереси та стратегічні пріоритети зовнішньої політики країн світу: історія та сучасність; сучасні механізми забезпечення міжнародної безпеки; геополітичні трансформації у сучасному світі; міжнародні економічні відносини та торгівля: виклики та перспективи; роль міжнародних організацій у сучасному світі; цифрова трансформація та міжнародні відносини; дипломатія та міжнародні переговори: історія та сучасність; культурна дипломатія та глобальна комунікація на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин.

У матеріалах збережено стиль, орфографію, пунктуацію авторських текстів. Відповідальність за зміст наукових доповідей несуть автори.

УДК 327.7:341.7:061.1ЄС

© ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2024

ЗМІСТ

<i>Алексеева Тетяна, Завада Марія.</i> ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ МОЛОДІЖНОЇ ДИПЛОМАТІЇ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ	8
<i>Алексеева Тетяна, Мовчан Єлизавета.</i> ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА В ЄМЕНИ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ БЕЗПЕКИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ	12
<i>Алексеева Марія.</i> СТРАТЕГІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	15
<i>Антонцев Віталій.</i> ЗАХИСТ ОСОБИСТОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА КІБЕРБЕЗПЕКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	20
<i>Богомольна Анастасія.</i> РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИРІШЕННІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА	23
<i>Бойко Софія.</i> КИЇВСЬКА РУСЬ В ПОЛІТИЦІ ПАМ'ЯТІ РФ	27
<i>Братков Артем.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ ГІБРДНИХ ВІЙН	31
<i>Булгакова Ольга.</i> THE MAIN CHALLENGES OF THE EUROPEAN UNION IN THE ENERGY SECTOR IN THE CONTEXT OF THE GLOBAL ECONOMIC AND POLITICAL CRISIS	35
<i>Zabiiaaka Viktoriia.</i> NEW CYBERSECURITY THREATS FOR THE EU DURING THE RUSSO-UKRAINIAN WAR	43
<i>Завгородній Микола.</i> ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ	47
<i>Здоровко Світлана.</i> ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ФОНД МИРУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ	50
<i>KORNILIUК Iryna.</i> ECONOMIC CONSEQUENCES OF BREXIT FOR THE UK	53
<i>Крютченко Марія.</i> БОЛГАРСЬКА ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ Д. ЦАНКОВА ТА М. БАЛАБАНОВА У 1876–1877 РР.: УСПІХ ЧИ ПРОВАЛ?	57
<i>Куриляк Вікторія.</i> РОЛЬ НАУКОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ	62

<i>Логвиненко Богдан.</i> ЕВОЛЮЦІЯ ДИПЛОМАТІЇ КИТАЮ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	67
<i>Миколенко Дмитро, Макаренко Богдан.</i> ВПЛИВ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ ТА МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ	71
<i>Пересипкіна Ірина, Чердак Анастасія.</i> ВПЛИВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ЗОВНІШНЮ ТА ВНУТРІШНЮ ПОЛІТИКУ ДЕРЖАВ	76
<i>Пересипкіна Ірина, Шпак Владислава.</i> ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ АФРИКИ	82
<i>Пефтиц Віра.</i> БОМБА ПІД ДЕРЖАВНІСТЬ: ГЕНОЦИД У РУАНДІ 1994 РОКУ	85
<i>Полянська Владислава.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	91
<i>Склярєнко Любов.</i> ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ОБ'ЄДНАНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТАНЗАНІЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	95
<i>Солових Віталій, Василенко Софія.</i> РОЛЬ ДЕРЖАВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ	98
<i>Солових Віталій, Пуцаєнко Олександра.</i> ПРОТИСТОЯННЯ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЗА ГЛОБАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	102
<i>Солових Євгенія, Булигіна Тетяна.</i> СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КІБЕРБЕЗПЕКИ ЄС: НОВІ ВИКЛИКИ 21 СТОЛІТТЯ	108
<i>Супрун Антон.</i> ДИПЛОМАТИЧНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ В НАГІРНОМУ КАРАБАСІ	114
<i>Усікова Валерія.</i> ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА НОВОЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ	118
<i>Файер Олена.</i> СТРАХУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	122
<i>Фролова Олександра.</i> ПОЛІТИКА ШОТЛАНДІЇ ЩОДО ЄРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ШОТЛАНДСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	125

<i>Харченко Ігор, Гиряк Анжеліка.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	129
<i>Хижняк Лариса.</i> ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА, ДИПЛОМАТІЯ І МІЖНАРОДНИЙ ЛОБІЗМ: ТРЕНДИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	133
<i>Ціватий Вячеслав.</i> ПАРЛАМЕНТСЬКА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ФАКТОР РЕГУЛЮВАННЯ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН (СТРАТЕГІЧНО-ІМІДЖЕВИЙ, ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ТА ЕТИКЕТНО-ПРОТОКОЛЬНИЙ ДИСКУРСИ)	137
<i>Ченчик Дмитро.</i> ЗУСТРІЧІ У ФОРМАТІ РАМШТАЙН ТА ВИКЛИКИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНИ	141
<i>Chernenko Olena, Borokh Yelyzaveta.</i> UKRAINE'S IMPLEMENTATION OF THE EU DIGITAL TRANSFORMATION POLICY EXPERIENCE	148
<i>Chernenko Olena, Vanina Karina.</i> POLITICAL AND LEGAL TOOLS FOR THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ENSURING THE NATIONAL INFORMATION SECURITY OF THE USA	155
<i>Chernenko Olena, Diskovska Anna.</i> PROBLEMS AND PROSPECTS OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE EU CYBERSECURITY POLICY	162
<i>Чернишова Лариса, Петров Євген.</i> НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	170
<i>Шахова Вікторія.</i> ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ	173

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ МОЛОДІЖНОЇ ДИПЛОМАТІЇ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ

Тетяна АЛЕКСЕЄВА,

доцентка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидатка економічних наук, доцентка
t.alekseeva@karazin.ua

Марія ЗАВАДА,

здобувачка 1-го курсу магістратури групи УВ-51
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
xa12749942@student.karazin.ua

Молодіжна дипломатія займає значне місце серед інших видів дипломатії і є інструментом розвитку міцних і дружніх відносин між країнами, налагодження культурних зв'язків, формування позитивного іміджу своєї батьківщини за кордоном. Наразі молодіжна дипломатія існує поряд із професійною як її гармонійне доповнення, а також має особливе значення для просування державного бренду на міжнародній арені, що є пріоритетним завданням публічної дипломатії [1].

Україна є однією з сорока держав, яка обирає представників від молоді для участі в комітетах Генеральної Асамблеї ООН, комісіях Економічної та Соціальної Ради тощо. Щороку молодіжні делегати від України в складі офіційної делегації представляють нашу країну на міжнародному рівні з метою підвищення іміджу України на світовій арені. Для цього делегати української молоді виступають з доповідями і доводять у виступах свою точку зору на проблеми, які виникли в Україні протягом останніх років.

Повномасштабна війна росії проти України призвела до розробки нових ініціатив, спрямованих на формування національного бренду країни, що покликані відповідати вимогам воєнного часу та ефективно інформувати світову спільноту про поточні військові дії. Молодіжний активізм у громадському та політичному секторі є невід'ємною складовою розвитку держави та міжнародних зв'язків, успіх яких залежить від вкладу представників молоді у сферу

дипломатичних відносин. Це зумовлює необхідність участі молоді в суспільному житті держави, а також підтримки з боку держави як національних, так і міжнародних молодіжних ініціатив.

Для привернення активної молоді до впровадження державної політики у сфері зовнішніх відносин, Міністерством закордонних справ України було створено новий консультативно-дорадчий орган – Молодіжну раду при МЗС. В рамках своєї компетенції представники молоді мають змогу вирішувати питання щодо розвитку молодіжної дипломатії та співпраці з міжнародними організаціями; співробітництва з закордонними дипломатичними установами, іноземними посольствами та органами влади; співпраці з молоддю української діаспори тощо [2].

В рамках практичної діяльності Молодіжної ради при МЗС України ведеться робота над розробкою проєкта «Молодий український посол». Метою ініціативи є популяризація національних інтересів України та молодіжної політики за кордоном шляхом відбору та навчання молодих, талановитих і вмотивованих людей для створення іміджу України на міжнародному рівні.

Молодіжна рада також розпочала роботу над проєктом подання «Щедрика» Миколи Леонтовича до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. Крім того, розпочата робота над проєктом «Культура приготування українського борщу». Таким чином, Молодіжна рада активно долучається до імплементації стратегії публічної дипломатії та формування позитивного іміджу України за кордоном [2].

Молоді амбасадори України відповідатимуть за просування національних інтересів України та молодіжної політики за кордоном шляхом взаємодії з іншими молодими лідерами. Вони також слугуватимуть мостом між Україною та іншими країнами, сприяючи партнерству та співпраці між молоддю та міжнародними організаціями.

Наймасштабнішою програмою в світі, де молодь в складі офіційної делегації має можливість презентувати свою державу, є «United Nations Youth Delegate Programme» на базі найбільшої міжнародної організації – Організації Об'єднаних Націй. Департамент ООН з економічних і соціальних питань займається її координацією на глобальному рівні. Визначення обов'язків та функцій молодіжних делегатів віднесено до національної компетенції держав [3].

Практичні аспекти впливу молодіжної дипломатії на формування іміджу України продемонстрували Аліна Курська та

Денис Ганжа – українські молодіжні делегати, які взяли участь у 77 - й сесії Генеральної Асамблеї ООН, що проходила у Нью-Йорку. Представники української молоді 30 вересня 2022 року виступили з промовама і засудили відсутність опору російської молоді щодо військових злочинів на території України [4].

Для реалізації іміджевої стратегії України було залучено представників широкої громадськості та молоді, що є важливим аспектом для просування позитивного іміджу України на міжнародній арені. Так, члени Молодіжної Ради при МЗС України 9 червня 2023 р. зустрілися у Страсбурзі з Президенткою Європарламенту Робертою Метсолою. Команда Молодіжної Ради ХНУ імені В. Н. Каразіна представила Україну на міжнародному форумі у Страсбурзі в рамках проекту European Youth Event 2023. Для залучення європейських організацій до процесів відбудови України представниками Молодіжної Ради було проведено воркшоп і розроблені кейси відновлення України у наступних напрямках:

- проблема відтоку мізків студентської молоді за кордон;
- психологічна реабілітація молоді після військових дій на території України;
- відновлення соціально-політичного життя в період відбудови України.

По кожному з цих напрямів було заслухано виступи представників молоді з різних країн світу (Європейського, Американського та Азійського регіонів) і проведено дискусії в рамках проекту European Youth Event 2023.

Ще одним прикладом реалізації іміджевої стратегії України під час російсько-української війни є комунікаційний проект «Невидані дипломи», метою якого є інформування світової спільноти про триваючу війну та ціну, яку щодня платять українці у своїй боротьбі за свободу. Вшанування пам'яті українських студентів, які ніколи не закінчать навчання, бо їхні життя забрала розв'язана росією війна, назавжди буде у думках усіх українців та зарубіжної спільноти. Виставка «Невидані дипломи» була проведена у 45 університетах світу 24 лютого 2023 року, розкриваючи історії 36 українських студентів, які загинули на війні [5].

Отже, Україна використовує широкий спектр інструментів молодіжної дипломатії для формування позитивного іміджу на міжнародній арені. Нашій державі критично важливо продовжувати роботу в напрямі розвитку партнерських відносин із молодіжними групами та організаціями з інших країн.

Окрім цього, важливо розширювати співпрацю з міжнародними організаціями та партнерами для забезпечення доступу молоді до реалізації можливостей, таких як стажування, навчання за кордоном та інші програми обміну. Таким чином, молодіжна дипломатія в практичному вимірі сприятиме реалізації іміджевої стратегії України, створенню позитивного сприйняття та розширенню підтримки нашої країни в глобальному співтоваристві.

Список використаних джерел:

1. Дослідження потенціалу Молодіжного Люблінського Трикутника. *Konrad Adenauer Stiftung* : веб-сайт. URL: <https://www.kas.de/uk/web/ukraine/einzeltitel/-/content/doslidzenna-potencialu-molodiznogo-lublins-kogo-trikutnika> (дата звернення: 04.11.2023).

2. Міністр Дмитро Кулеба зустрівся з членами Молодіжної ради при МЗС. *Міністерство закордонних справ України* : веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/news/ministr-dmitro-kuleba-zustrivsia-z-chlenami-molodizhnoyi-radi-pri-mzs> (дата звернення: 04.11.2023).

3. Роль молодіжної дипломатії під час збройної агресії росії. *Chernivtsi Law School* : веб-сайт. URL: <https://law.chnu.edu.ua/rol-molodizhnoi-dyplomatii-pid-chas-zbroinoi-ahresii-rosii/> (дата звернення: 03.11.2023).

4. Молодіжний делегат України до ООН, студент Каразінського університету Денис Ганжа реалізовує нові ініціативи для молоді. *Каразінський університет* : веб-сайт. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiP4dmwmcOCAxULR_EDHb86AvwQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Fkarazin.ua%2Fnews%2Fmolodizhnyi-delehat-ukrainy-do-nbsp-oon-student-karazinskoh%2F&usg=AOvVaw1088BEHL4FuietQw5Ubjj&opi=8997844 9 (дата звернення: 10.11.2023).

4. When your classroom turns into a battlefield, your major becomes bravery. *Unissued diplomas* : web-site. URL: <https://www.unissueddiplomas.org> (Last accessed: 03.11.2023).

ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА В ЄМЕНІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ БЕЗПЕКИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ

Тетяна АЛЕКСЕЄВА,

доцентка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидатка економічних наук, доцентка
t.alekseeva@karazin.ua

Єлизавета МОВЧАН,

здобувачка 1-го курсу магістратури групи УВ-51
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
xa12876310@student.karazin.ua

Збройні конфлікти, що виникають на світової арені продовжують залишатися однією з головних проблем теорії та практики в сфері міжнародних відносин. Моніторинг конфліктів, який постійно здійснюють експерти при міжнародних організаціях дозволяє провести аналіз війн, які відбуваються у світі протягом останніх років. Одним із ключових подій на міжнародній арені виступає громадянська війна в Ємені.

Некерований конфлікт, що розпочався в 2014 році і драматично загострилася в 2015 році, став незаперечним фактором, визначаючим безпековий ландшафт країн Близького Сходу. Вплив єменського конфлікту охоплює різні елементи геополітики, гуманітарної кризи та загрози екстремізму, переплітаючи їх у складну мережу регіональних та глобальних відносин. В даному аспекті важливо виокремити роль громадянської війни в Ємені відповідно до виникненню небезпеки на Близькому Сході [1].

Одним із найважливіших способів впливу єменської громадянської війни на Близький Схід є посилення регіонального суперництва та перетворення Ємену на поле битви конкуруючих інтересів. Так, відповідно конфлікт перетворився на проксі-війну, де Саудівська Аравія очолює коаліцію, що підтримує міжнародно визнану урядову владу в Ємені, а Іран надає підтримку повстанцям хуситам, загострюючи існуючі напруги між цими регіональними суперниками.

Проксі-вимір конфлікту створює простір для регіональних

гравців у постачанні великих обсягів зброї та військового обладнання, які використовуються в бойових діях. Так, Саудівська Аравія та її союзники отримали значну підтримку зі сторони США, Великої Британії, яка включає в себе постачання сучасної зброї та боєприпасів. З іншого боку, Іран розширює політику постачання ракет та військового технічного обладнання для хуситів. Дії геополітичних гравців не лише продовжують життя конфлікту, але й збільшують його смертоносний потенціал, сприяючи зростанню жертв серед цивільного населення та загостренню гуманітарної кризи, що лише поглиблює напругу на Близькому Сході [2].

Війна в Ємені спричинила колапс системи охорони здоров'я та медичних закладів, загостривши проблеми з доступом до медичної допомоги, що спричинило спалахи інфекційних захворювань, таких як холера та пандемія коронавірусу тощо. Нестабільність у країні призвела до масового внутрішнього переміщення населення, змушуючи мільйони людей шукати притулок в інших країнах та жити в суворих умовах життя. Безпосередньо, дана гуманітарна катастрофа не обмежується лише Єменом. Потенціал дестабілізації через потоки біженців, створює пряму загрозу для сусідніх держав та глобального виміру. Тому можна стверджувати, що Єменський конфлікт став причиною однієї з найстрашніших гуманітарних криз у світі [2].

Ситуація з безпекою в Ємені створила сприятливий ґрунт для екстремістських груп, зокрема Аль-Каїди на Аравійському півострові (AQAP) і ДІЛ. Ці групи скористалися вакуумом безпеки, щоб створити присутність у Ємені, використовуючи його як базу для планування та здійснення атак у країні та за кордоном. Присутність таких екстремістських елементів додає додатковий рівень небезпеки, становлячи загрозу не лише для Ємену, але й для всього регіону [4].

Конфесійний вимір єменського конфлікту є ще одним важливим аспектом його впливу на безпеку Близького Сходу. Повстанці-хусити, які належать до шіїтської гілки заїдів, перебувають у прямому конфлікті з коаліцією, очолюваною державами з більшістю сунітів. Цей конфесійний розкол сприяв ширшому регіональному наративу сектантства, що ще більше загострило відносини між країнами з більшістю кількістю сунітів та Іраном, де більшість становлять шиїти [3].

Крім того, єменський конфлікт мав наслідки для безпеки ключових морських шляхів. Червоне море та протока Баб-ель-Мандеб – критично важлива морська перешкода, стали зонами підвищеної напруженості та ризиків для безпеки. Виникло занепокоєння щодо

можливості атак на судноплавні шляхи, що потенційно може порушити світову торгівлю. Наслідки цих «морських проблем» привернули увагу багатьох міжнародних акторів, оскільки невіршені проблеми впливають на безпеку не лише на Близькому Сході, але й на глобальні економічні інтереси суб'єктів міжнародних відносин [4].

Вирішенню конфлікту, який виник в ході громадянської війни в Ємені, сприяли дипломатичні зусилля, які були значущою частиною регіональної та міжнародної дипломатії. Так, під час консультацій у Стокгольмі у грудні 2018 року сторони конфлікту уклали угоду про припинення вогню та обмін полоненими. Стокгольмська угода дозволила зменшити насильство в окремих районах та вивільнити полонених. У 2020 році Організація Об'єднаних Націй (ООН) призначила спеціального представника в Ємені задля дипломатичного вирішенні конфлікту. На цю посаду було рекомендовано Ісмаїла Оулд Шейх Ахеда, який провів численні переговори та консультації зі сторонами конфлікту в межах своїх повноважень та домогся зменшення тиску конфліктуючих сторін [5].

Таким чином, громадянська війна в Ємені відіграла значну роль у зміні ландшафту безпеки на Близькому Сході. Конфлікт став центром регіонального суперництва, загострив гуманітарні кризи, став притулком для екстремістських груп і сприяв загальній нестабільності та незахищеності в регіоні. Вирішення конфлікту та пошук сталого політичного рішення залишається основною метою для регіональних і міжнародних гравців, які прагнуть покращити безпекову ситуацію на Близькому Сході.

Список використаних джерел:

1. Atwood R. 10 Conflicts to Watch in 2023. International Crisis Group. P. 7-8. URL: https://icg-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2023-01/10-ctw-2023_0.pdf (Last accessed: 03.11.2023).

2. Салех ель Сафі. Єменський конфлікт в рамках «Холодної війни» на Близькому Сході: геополітичний аспект. *Вісник «Сучасне суспільство» Харківського національного університету імені Г. С. Сковороди*. 2019. № 1. С. 20–25. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/2155-4313-1-SM.pdf> (дата звернення 03.11.2023).

3. Robinson K. Yemen's Tragedy: War, Stalemate, and Suffering. 2023. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/yemen-crisis> (Last accessed: 03.11.2023)

4. Yemen: Why is the war there getting more violent? 2023. URL:

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29319423>
(Last accessed: 03.11.2023)

5. Осадча Я. Єменський збройний конфлікт у регіональній та глобальній перспективі. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. Випуск 16.* 2018. С. 174–179. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/16_2018/27.pdf (дата звернення 03.11.2023)

СТРАТЕГІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Марія АЛЕКСЕЄВА,

здобувачка 5-го курсу групи УВ-51
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
mariaalekseeva912@gmail.com

Широкомасштабне військове вторгнення Росії проти України в лютому минулого року відобразило геополітичні амбіції Росії на регіональному рівні, а героїчне протистояння українців російській навалі ознаменувало остаточний перехід України з пострадянської геополітичної орбіти в європейський та євроатлантичний простір. Разом з цими подіями була сформована лінія напруги між демократичним та авторитарним світом, що відображається у зіткненні національних інтересів держав, тим самим породжуючи протистояння та військові конфлікти між ними.

Для того, щоб зрозуміти логіку зовнішніх дій держав слід звертатися до їхніх державних стратегій, які визначають національні інтереси та бачення країни в цілому на світовій арені. Іншими словами, зовнішньополітична стратегія є системою концептуальних підходів, яка визначає життєво важливі національні інтереси держави та засоби їх забезпечення шляхом взаємодії з навколишнім світом [2, с. 56]. У стратегії зовнішньополітичної діяльності визначаються цілі та пріоритетні напрями зовнішньої політики держави. Так, в основі Стратегії зовнішньополітичної діяльності України від 30 липня 2021 року покладено стратегічний курс на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, а найвищими пріоритетами є

протидія агресивним діям Росії та відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно визначеного кордону [5]. З початком широкомасштабних військових дій Росії на території України, 18 квітня 2023 року було затверджено план дій з реалізації Стратегії зовнішньополітичної діяльності України. Даний план розрахований для виконання на 2023-2024 роки. Серед основних напрямків зусиль для протидії агресії Росії зазначаються наступні засоби [4]:

По-перше, політико-дипломатичні засоби, що включають в себе роботу в рамках міжнародних організацій для збереження українського питання на порядку денному, проведення регулярних зустрічей в рамках Міжнародної Кримської платформи з метою забезпечення підтримки позиції України, а також проведення моніторингу ситуації на тимчасово окупованих територіях України для формування фактологічної бази для інформування іноземних партнерів України та притягнення до відповідальності Росію.

По-друге, європейська інтеграція, яка вимагає виконання рекомендацій, наданих Європейською Комісією, для отримання Україною статусу країни-члена ЄС, залучення України до нових політичних процесів в ЄС, зокрема до ініціативи Європейського політичного співробітництва, а також укладання дво- та багатосторонніх угод між країнами-членами ЄС та Україною в безпековій, економічній, культурній, технологічній, науковій та інших сферах.

По-третє, євроатлантична інтеграція, яка є найважливішою умовою збереження майбутньої цілісності України. До неї входять наступні заходи: проведення необхідної роботи з країнами-членами НАТО щодо отримання запрошення щодо приєднання до НАТО, а також реформування сектору оборони та безпеки задля досягнення повної сумісності з силами Альянсу.

По-четверте, розбудова двосторонніх відносин та регіональної взаємодії, що включає, перш за все, зміцнення стратегічних відносин зі Сполученими Штатами Америки, а також розбудову взаємодії України в рамках Люблінського трикутника, вироблення механізму повноправного приєднання до Ініціативи Тримор'я та вихід з прикордонного органу СНД.

По-п'яте, економічна дипломатія та секторальне співробітництво, яке спрямоване на збільшення кількості українських експортерів, залучення іноземних інвесторів до реалізації проектів в Україні, а також відновленню роль України в забезпеченні

продовольчої безпеки.

По-шосте, публічна дипломатія, яка характеризується моніторингом українського та зарубіжного медіа з метою виявлення антиукраїнських дезінформаційних компаній та використанням «м'якої» сили для мобілізації міжнародної підтримки України у протистоянні з Росією.

По-сьоме, захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном, що вимагає започаткування нових закордонних дипломатичних установ.

Перелічені вище заходи складають кістяк зовнішньої політики України. Особливо важливим з перелічених напрямків зусиль, слід визначити інтеграцію України в євроатлантичний простір, як перспективу безпекових гарантій. Ця проблема відкриває як нові можливості, так і виклики для переформування геополітичного простору в Східній Європі та Євразійському континенті (див. табл.1).

Таблиця 1

Аналіз можливостей та загроз щодо вступу України в НАТО

Країна/організація	Можливості	Загрози
Україна	<ul style="list-style-type: none">– закінчення військових дій з Росією;– відновлення територіальної цілісності;– гарантії безпеки;– політична та військова підтримка сил НАТО.	<ul style="list-style-type: none">– продовження війни на невизначений термін;– втрата нових та вже окупованих територій;– примушування до політичних домовленостей з Росією на не вигідних умовах.– можливість поновлення військових дій з боку РФ у майбутньому.
	<ul style="list-style-type: none">– політичні	<ul style="list-style-type: none">– втрата

Росія	домовленості між Росією та Західним світом щодо майбутнього геополітичного порядку в Європі; – розробка нової геополітичної стратегії.	геополітичного контролю над Україною; – наближення та розширення сил НАТО на кордоні.
США	– досягнення геополітичної мети – розширення євроатлантичної системи; – стримування геополітичних амбіцій Росії в Східній Європі.	– подальше наростання протистояння з Росією; – більша політична підтримка з боку Китаю Росії у протиборстві з США.
НАТО	– повна геополітична консолідація західного світу проти авторитарного.	– нестабільність в середині Альянсу через пропаганду Росії щодо питання України.

Розроблено авторкою.

Таким чином, Україна, здійснивши вибір євроінтеграційного та євроатлантичного розвитку, сформувала власну систему геополітичних викликів – зіткнення інтересів Заходу та Сходу на її території, що, у кінцевому рахунку, призвело до військових дій. Адже, геополітичне положення України робить її «ласим шматочком» як для Сполучених Штатів Америки, так і для Росії. З одного боку, в американських колах Україна визначається як геополітично значуща держава в контексті того, що вона може чинити супротив відновленню Євразійської Імперії Росії [3, с. 72], а з іншого – в російській геостратегії, Україна є важливою в контексті відновлення російського домінування в регіоні, бо без України, Росія втрачає роль лідера ідеологічного блоку сателітних держав, що простягалися аж до

самого серця Європи [1, с. 123].

Цей факт і є найбільшим геополітичним викликом для України. Перспектива вступу України в НАТО виглядає туманною на сьогодні, адже буде змінено геополітичний ландшафт та баланс сил, що вимагатиме переосмислення всіма акторами своєї зовнішньополітичної стратегії. Проте, наша держава вже підтвердила свою приналежність до західного демократичного світу своєю боротьбою за незалежність.

Список використаних джерел:

1. Бжезінський Збігнев. Велика Шахівниця / пер. з англ. О. Фешовець. Вид-во «Ранок». 2019. 288 с. (дата звернення: 03.11.2023).
2. Гриценко А. Зовнішньополітична стратегія як результат стратегічного зовнішньополітичного планування. *Політичні науки та публічне управління*. 2022. Вип. 2 (62). С. 54 – 59. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2136/2634> (дата звернення: 02.11.2023).
3. Городня Н. Для чого Америці підтримувати Україну? *Американська історія і політика*. 2016. №2. С. 70 – 77. URL: https://www.researchgate.net/publication/325248705_Dla_cogo_Americi_pidtrimuvati_Ukrainu (дата звернення: 03.11.2023).
4. Про затвердження плану дій з реалізації Стратегії зовнішньополітичної діяльності України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 квіт. 2023 р. № 327-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.11.2023).
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності»: указ Президента від 30 лип. 2021 р. №448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text> (дата звернення: 02.11.2023).

Науковий керівник: Солових Віталій Павлович, професор кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, доктор наук з державного управління, кандидат політичних наук, професор.

ЗАХИСТ ОСОБИСТОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА КІБЕРБЕЗПЕКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Віталій АНТОНЦЕВ,

здобувач 2-го курсу магістратури групи УМІБ-61
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
xa12462329@student.karazin.ua

У світі, де інформаційні технології переплітаються з усіма аспектами нашого життя, захист особистої інформації стає критично важливою складовою для забезпечення приватності та безпеки кожного громадянина. У цьому контексті Загальний регламент про захист даних (GDPR) в Європейському Союзі виявляється ключовим інструментом, який встановлює високі стандарти та вимоги для обробки та захисту особистої інформації.

Прийнятий в 2018 році, GDPR є реакцією на стрімке зростання кількості цифрових технологій та одночасно на підвищення загроз кібербезпеки. Цей регламент не лише ставить перед компаніями та організаціями нові вимоги щодо обробки даних, а й надає громадянам більше контролю над їхніми персональними даними [1].

Загальний регламент про захист даних (GDPR) в Європейському Союзі визначає ключові принципи обробки особистих даних. Ці принципи створюють основу для встановлення стандартів захисту та забезпечують високий рівень приватності для громадян ЄС. Основні положення GDPR включають:

- законність, справедливість та прозорість: обробка особистих даних має ґрунтуватися на законному підставі, бути справедливою та прозорою щодо суб'єктів даних;
- обмеження цілей: особисті дані повинні збиратися для конкретних, визначених та законних цілей і не можуть оброблятися способом, несумісним з цими цілями;
- мінімізація даних: обробка повинна обмежуватися лише тими особистими даними, які необхідні для досягнення визначених цілей;
- точність: забезпечення точності та актуальності оброблюваних особистих даних;
- обмеження зберігання: особисті дані повинні зберігатися лише протягом того часу, який необхідний для досягнення цілей обробки;
- цілісність та конфіденційність: забезпечення належного рівня

захисту та безпеки особистих даних від несанкціонованого доступу, втрати чи пошкодження;

- відповідальність: обробка особистих даних повинна здійснюватися з врахуванням принципів захисту даних та відповідальності перед суб'єктами даних та контролюючими органами [2].

Ці принципи гарантують, що обробка особистих даних відповідає високим стандартам приватності та захисту інформації в ЄС.

GDPR гарантує ряд прав особам, чії дані обробляються, зокрема:

1. Право на *доступ* до власних даних.
2. Право вимагати *виправлення* неточностей.
3. Право на *видалення* (забування) даних.
4. Право на *перенос* своїх даних між різними службами.

Обов'язки компаній згідно з Загальний регламент про захист даних (GDPR) включають ряд важливих аспектів, спрямованих на захист приватності та прав суб'єктів даних. Основні обов'язки визначаються в розділі IV GDPR та можуть бути узагальнені наступним чином:

- обов'язок інформування та прозорості: компанії повинні забезпечити чітку, зрозумілу та доступну інформацію щодо обробки особистих даних суб'єктів.

- обов'язок отримання згоди: у випадках, коли обробка ґрунтується на згоді суб'єкта даних, компанії повинні одержувати цю згоду, яка повинна бути свідомою, конкретною та вільною.

- обов'язок забезпечення прав суб'єктів даних: компанії повинні гарантувати виконання прав суб'єктів даних, таких як право на доступ, виправлення, видалення та переносення даних.

- обов'язок забезпечення безпеки даних: компанії повинні вживати належних заходів безпеки для захисту особистих даних від несанкціонованого доступу, втрати чи пошкодження.

- обов'язок проведення оцінки впливу на захист даних: у випадках, коли обробка може призвести до високого ризику для прав та свобод суб'єктів даних, компанії повинні проводити оцінку впливу на захист даних.

- обов'язок призначення посади представника з захисту даних: де це необхідно, компанії повинні призначити представника з захисту даних та повідомити контролюючий орган.

- обов'язок повідомлення про порушення безпеки даних: у разі порушення безпеки, яке може призвести до ризику для прав та свобод

суб'єктів даних, компанії повинні повідомити контролюючий орган протягом 72 годин після виявлення порушення [2].

Висновки. Загальний регламент про захист даних (GDPR) в Європейському Союзі визначає важливі стандарти для обробки особистої інформації та захисту приватності громадян. Аналіз цього регулюючого документу вказує на кілька ключових висновків.

GDPR спрощує та уніфікує правила обробки персональних даних у всіх країнах ЄС, забезпечуючи стандартизацію в цій області. Регламент також надає громадянам більший контроль та права стосовно їхніх особистих даних, включаючи право на доступ, виправлення та видалення.

Обов'язок компаній звітувати про порушення безпеки даних та їх відповідальність передбачає важливий елемент регулювання. GDPR також застосовується до будь-якого суб'єкта даних, чиї дані обробляються компанією в межах ЄС, що розширює захист для всіх суб'єктів даних.

Великі штрафи за порушення визначаються як стримувальний елемент для компаній, стимулюючи їх серйозно дотримуватися стандартів регулювання. Застосування GDPR впливає на компанії всього світу, які мають будь-який зв'язок із обробкою даних громадян ЄС. За такими характеристиками, GDPR визначає новий стандарт захисту приватності та контролю над особистими даними, що робить його одним із найпрогресивніших регулятивних підходів в галузі інформаційної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Загальний регламент про захист даних (GDPR) (Офіційний приклад українською мовою). URL: <https://gdpr-text.com/uk/> (дата звернення: 16.11.2023).
2. GDPR summary. GDPR Summary. URL: <https://www.gdprsummary.com/gdpr-summary/> (date of access: 16.11.2023).
3. Laybats C., Davies J. GDPR. *Business information review*. 2018. Vol. 35, no. 2. P. 81–83. URL: <https://doi.org/10.1177/0266382118777808> (date of access: 16.11.2023).

Науковий керівник: Солових Віталій Павлович, професор кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, доктор наук з державного управління, кандидат політичних наук, професор.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИРІШЕННІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА

Анастасія БОГОМОЛЬНА,

здобувачка 4-го курсу групи УМІ-41

факультету міжнародних економічних відносин

та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

bohomolna2020umi11@student.karazin.ua

Вирішення глобальних проблем людства залишалося одним із головних пріоритетів міжнародної спільноти упродовж десятиліть, проте остаточно подолати дані виклики досі не вдалося. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) ознаменував принципово новий етап на шляху до нейтралізації загроз сучасності, надавши безпрецедентні можливості для їх ліквідації.

Метою даної публікації є дослідження ролі ІКТ у вирішенні глобальних проблем людства. Для досягнення мети необхідним є виконання наступних завдань: виділення та характеристика головних глобальних проблем людства, розкриття можливостей вирішення світових викликів шляхом використання ІКТ, а також виокремлення ризиків, які їх супроводжують.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну в 2022 р. призвело до загострення низки глобальних проблем сучасності. На кінець 2022 року, близько 108,4 мільйонів осіб стали біженцями внаслідок збройних конфліктів у світі, що на 19 мільйонів більше, ніж на кінець 2021 року. У 2022 р. рівень смертності серед цивільного населення зріс більш ніж на 50%. Екологічні наслідки війни Росії проти України, а також пандемія COVID-19 й інші загрози поглибили проблему зміни клімату. Глобальне потепління на 1,1°C вище доіндустріального рівня призвело до безповоротних втрат екосистем і людських життів. Особливо сильно від цього потерпають жителі найвразливіших регіонів, які зіткнулися не лише з екологічними катастрофами, а й зі зростанням рівня бідності й, як результат, голоду. За прогнозами ООН, якщо такі тенденції збережуться, до 2030 року близько 575 мільйонів людей продовжуватимуть жити за межею крайньої бідності [4]. У пошуках більш ефективних шляхів подолання глобальних проблем людства учасники світової політики дедалі частіше звертаються до ІКТ.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення проблеми воєн та конфліктів отримало назву цифрова миротворча діяльність. Завдяки ІКТ інструментарій миротворців значно розширився. Тепер вони здатні збирати раніше недоступну інформацію, оперативно аналізувати великі масиви даних та швидко поширювати їх на більш широку аудиторію новими способами (наприклад, створюючи інтерактивні цифрові карти кризових ситуацій в реальному часі). Цифрові технології дозволили миротворцям залучати громадянське суспільство до розбудови миру.

ІКТ застосовуються на кожному етапі миротворчої діяльності. Для попередження та запобігання конфліктам миротворці використовують технології краудсорсингу, які дозволяють збирати, аналізувати та поширювати дані про конфлікт у режимі реального часу (наприклад, віртуальна платформа Ushahidi, створена в Кенії у 2008 р.), технології моніторингу для виявлення потенційно небезпечних ситуацій (кенійська ініціатива «Una Hakika?» від 2013 р.), інструменти захисту миротворців (наприклад, додаток колумбійської організації Movilzatorio від 2020 р.) та ін. Для медіації конфліктів застосовуються соціальні мережі, онлайн-опитування, додатки для обміну текстовими повідомленнями, які дозволяють залучити місцеве населення до процесу переговорів. Для здійснення правосуддя у постконфліктний період використовують краудсорсингові технології, які дають змогу документувати, зберігати та аналізувати випадки порушення міжнародних законів ведення війни чи прав людини (наприклад, платформа Yemeni Archive з 2018 р.). Крім того, розвиток ІКТ зробив світ більш глобалізованим і дав змогу миротворцям просувати ідеї миробудування та ненасильницького вирішення конфліктів у всьому світі [2].

У контексті вирішення глобальної проблеми зміни клімату застосування ІКТ також відіграє надзвичайно важливу роль. Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ) – спеціалізована установа, заснована ООН, – працює над розробкою міжнародних стандартів з використання ІКТ з метою мінімізації вуглецевого сліду від цифрових технологій. МСЕ було визначено перший науково обґрунтований шлях для досягнення мети Паризької угоди Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК ООН) щодо обмеження глобального потепління на рівні 1,5°C вище доіндустріального.

МСЕ співпрацює з Глобальною ініціативою сприяння сталому розвитку (GeSI), якою було визначено, що ІКТ допомагають міжнародним акторам, особливо країнам з низьким та середнім

рівнем доходу, скоротити викиди парникових газів, що утворюються внаслідок людської діяльності у чотирьох ключових секторах: енергетиці, транспорті, промислового виробництва та сільському господарстві. В енергетичній сфері перспективним напрямом використання ІКТ є обробка даних щодо «розумних мереж» та будівель, що дозволяє підвищити енергоефективність та спростити процес управління відновлюваними джерелами енергії. У транспортній галузі цифрові технології застосовуються для автоматизації логістики, управління потоками товарів та людей у реальному часі, покращення якості та доступності інформації про громадський транспорт тощо. У секторі виробництва використання таких ІКТ як великі дані, машинне навчання, інтернет речей та хмарні обчислення робить промисловість більш ефективною та знижує рівень негативного її впливу на навколишнє середовище. Зрештою, у галузі сільського господарства ІКТ дозволяють здійснювати більш точне землеробство за допомогою, наприклад, систем таргетування, що зменшує парникові викиди [1].

Сектор сільського господарства, окрім проблеми зміни клімату, також тісно пов'язаний з іншим глобальним викликом, завдання вирішення якого стоїть перед людством, – бідністю. Більша частка людей, які живуть у стані крайньої бідності, зосереджена в окремих особливо вразливих регіонах світу – переважно в сільській місцевості, де домінує аграрний характер економіки. Відповідно першочерговим пріоритетом при впровадженні заходів з вирішення проблеми є трансформація сектора сільського господарства.

Традиційні та нові ІКТ, зокрема машинне навчання, інтернет речей, дистанційне зондування, краудсорсинг і блокчейн допомагають впроваджувати регуляторну політику сільськогосподарської галузі; розширюють доступ до фінансових послуг для сільських громад; покращують прогнозування в сільському господарстві; надають громадам та урядам практичну інформацію щодо запобігання стихійним лихам у режимі реального часу; полегшують доступ до ринкових ресурсів, а також просування і торгівлю товарами. ІКТ надають доступ до інформації, адаптованої до конкретної місцевості та потреб жителів громад, що дає змогу збільшувати кількість варіантів вибору для сільського населення, яке на основі доступної їм інформації вирішує, яким видом господарства зайнятися, коли здійснювати ту чи іншу діяльність, у яких обсягах збувати готові продукти та що зберігати для власного використання. Крім того, дедалі активніше цифрові технології застосовують для

надання формальної та неформальної освіти мешканцям особливо вразливих регіонів, що сприяє розширенню їх можливостей вирватися з кола бідності [3].

Проте розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, окрім нових можливостей вирішення глобальних проблем людства, супроводжується також новими ризиками, пов'язаними з їх використанням. У контексті проблеми голоду, ІКТ можуть поглиблювати соціальну нерівність вразливої частини населення світу – гендерну, між бідними та багатими тощо, – що пов'язано з серйозним цифровим розривом доступу до технологій у багатьох громадах. Що стосується зміни клімату, то використання ІКТ, хоч і дає змогу зменшити вуглецевий слід ключових секторів життєдіяльності людини, також характеризується значним викидом парникових газів від застосування самих технологій. З розповсюдженням ІКТ поширилися також такі явища як дезінформація, кібератаки, кібертероризм, викрадення даних, підбурювання до насильства тощо. Вони підвищують ймовірність виникнення глобальних конфліктів та ускладнюють миротворчу діяльність. Яскравим прикладом є інформаційна політика Російської Федерації, яка поширює пропаганду світовим кіберпростором, маніпулюючи громадською думкою, щоб виправдати повномасштабне вторгнення на територію України в 2022 році та отримати підтримку у веденні збройних дій проти України [5].

Отже, значення інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення глобальних проблем людства неможливо переоцінити. Водночас, деякі аспекти їх застосування можуть і загострити виклики, з якими зіткнувся світ. Використання ІКТ потребує відповідального ставлення та розбудови злагодженої стратегії з боку усіх залучених акторів. Тільки у цьому випадку міжнародній спільноті вдасться обернути стрімкий технологічний прогрес на користь людству.

Список використаних джерел:

1. Digital solutions for climate action. Global Enabling Sustainability Initiative (GeSI) Report. Brussels, Belgium. 2020. URL: <https://gesi.org/research/digital-solutions-for-supporting-the-achievement-of-the-ndc> (last accessed: 11.11.2023)

2. Hofstetter J. Digital Technologies, Peacebuilding and Civil Society. Addressing Digital Conflict Drivers and Moving the Digital Peacebuilding Agenda Forward. Institute for Development and Peace Report. Duisburg, Germany. 2021. URL: https://ict4peace.org/wp-content/uploads/2021/05/ir114_hofstetter_final_web-1.pdf (last

accessed: 12.11.2023)

3. Tackling poverty and hunger through digital innovation. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). 2018. URL: <https://www.fao.org/family-farming/detail/en/c/1152035/> (last accessed: 12.11.2023)

4. The Sustainable Development Goals Report 2023: Special Edition. United Nations. 2023. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2023.pdf> (last accessed: 11.11.2023)

5. Вакулич В., Новородовська. Н. Російська пропаганда агресії проти України (2014–2021 рр.). *Український інформаційний простір*. № 1 (11). 2023. С. 119-132. URL: <http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/279610>

Науковий керівник: Алексєва Тетяна Іванівна, доцентка кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидатка економічних наук, доцентка.

КИЇВСЬКА РУСЬ В ПОЛІТИЦІ ПАМ'ЯТІ РФ

Софія БОЙКО,

здобувачка 1-го курсу групи УМІ-11

факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

sofia.boiko@student.karazin.ua

Київська Русь, історичний державний утвір, що існував в IX-XIII століттях, відіграє ключову роль в формуванні колективної свідомості та ідентичності народів, які населяли сучасні території України, Російської Федерації та Білорусії. Однак, історія Київської Русі стала не лише об'єктом наукового дослідження, але й інструментом у політиці пам'яті, що має великий вплив на формування сучасних ідеологій та внутрішню та зовнішню політику РФ. Політика пам'яті є важливим аспектом сучасного глобального політичного стану, і знаходить своє втілення в різних аспектах суспільного життя, включаючи історичні наративи, пам'ятники та урочистості. В цьому контексті, вивчення того, як Київська Русь та її спадщина використовуються в політиці

пам'яті Російської Федерації, є надзвичайно важливим завданням, яке допомагає зрозуміти сучасні процеси та взаємодію між різними країнами та культурами.

Метою дослідження є розкрити, як Київська Русь та її історичні події і постаті сприймаються і інтерпретуються в політиці пам'яті РФ, а також як РФ використовує історію Київської Русі для виправдання агресії.

Після розпаду Радянського Союзу та поразки у «холодній війні» – Росія так і не змогла змиритися зі статусом другорядної держави на міжнародній арені. Характерною рисою для зовнішньої та внутрішньої політики Росії стала «геостратегія реваншу»: повернення до багатопольярного світу, в якому Росія буде головним з полюсів, у поєднанні з ідеєю "збирання земель" на пострадянському просторі. Для виправдання своїх дій, щодо "збирання земель" Росія прагнула створити імідж держави з тисячолітньою історією, тому в Кремлі почали звертатись до історії Київської Русі, пропагуючи свою належність до Русі та невілюючи історію. Окрім того, що ця пропаганда активно використовувалась для внутрішньополітичних цілей консолідації російського народу, це стало основним інструментом маніпуляцій в агресивній політиці Кремля щодо України.

Видатний правник відзначав послідовність імперської політики Кремля щодо України, витоки якої «мали достатній прецедент у діях царської Росії», а головна мета — русифікація українців шляхом усунення вибраних частин українського суспільства: інтелігенції, духівництва і селянства. Якщо інтелігенція та духівництво уособлювали «розум» і «душу» українського народу, то селянство виступало «духовним тілом», що є носієм національної традиції та культури [1].

Кремлівська пропаганда наголошує на історичних зв'язках між Україною та Росією, щоб довести, що такі зв'язки мають залишатися й сьогодні. Пропагандисти часто підкреслюють історичний зв'язок між Київською Руссю і Росією та Україною. Окрім того, Київ фігурує в таких твердженнях як «матір міст руських», що нібито підкреслює історичний зв'язок і посилює вплив країни-агресорки на Україну.

Створюючи свою українську державу, українці повинні переглянути й уточнити свою історію, базуючись на правді, достовірних фактах і історичних подіях. Перебуваючи упродовж століть під владою завойовників, українці фактично були позбавлені можливості впливу на формування національної свідомості і розвиток

своїєї історії, в результаті чого історія України написана переважно на догоду цим завойовникам [4].

Звичайний обман московитів, які обходять стороною минуле Великого Київського князівства та його народу, завдав важкого удару по українській нації. Тепер завдання полягає в тому, щоб на основі правдивих фактів викрити брехливість і аморальність московського міфу.

Протягом століть, особливо з початком XVI ст. в голови людей втовкмачували і втовкмачують, що Російська держава і російський народ беруть початок від великого князівства Київського; що Київська Русь – колиска трьох братніх народів – російського, українського та білоруського; що росіяни за законом «старшебратства» мають право на спадщину Київської Русі. Цією жалюгідною брехнею дотепер користується російська історіографія і державні діячі Росії, а також «п'ята колона» в Україні, в яку входять комуністи і майже всі регіонали у Верховній Раді [4].

Кремлівська пропаганда наголошує на історичних зв'язках між Україною та Росією, щоб довести, що такі зв'язки мають залишатися й сьогодні. Пропагандисти часто підкреслюють історичний зв'язок між Київською Руссю і Росією та Україною. Окрім того, Київ фігурує в таких твердженнях як «матір міст руських», що нібито підкреслює історичний зв'язок і посилює вплив країни-агресорки на Україну.

Водночас, із початком російської агресії, анексії Криму, цей історичний наратив почав зазнавати відчутних змін. А після початку повномасштабної війни росіяни замінили словосполучення «Київська Русь» на «Древняя Русь», або просто «Русь», у медіасфері та підручниках. Спочатку російські пропагандисти, а згодом і Володимир Путін у вересні 2022 року під час промови в місті Великий Новгород заявив, що «Великий Новгород є коліскою Русі». І, мовляв, саме звідти розпочалася «найбільша держава Європи того часу, що об'єднала слов'янські, фінно-угорські, тюркські та інші племена, збирала їх під свої міцніючі крила від Ладоги і Балтики, Новгорода і Пскова до Києва і Чернігова, Азова, Чорного моря, Криму...» [5].

У своєму виступі Путін заявив, що російське суспільство повинне протистояти "сучасним викликам і загрозам", слідуючи духовним заповітам князя Володимира. Російський президент підкреслив, що Володимир Великий ввійшов в історію як збирач руських земель і далекоглядний політик, який заклав підвалини сильної, єдиної та централізованої держави. Крім того, російський президент назвав

київського князя "нашим видатним предком" і "духовним засновником держави Російської".

"Це велика, значна подія і для Москви, і для всієї нашої країни, і для всіх наших співвітчизників. Новий пам'ятник – данина поваги нашому видатному предкові. Особливо шанованому святому, державному діячеві та воїну, духовному засновнику держави Російської", – відзначив Путін.

Політика пам'яті РФ несе низку загроз для України. Перекручування історії може викликати розділення серед населення, особливо в контексті етнічних і культурних груп. Це може сприяти політичній нестабільності та поглибити розбіжності між різними частинами українського суспільства. Російська політика пам'яті включає в себе маніпулювання історичними фактами та подіями, щоб вигідно підкреслити російський вплив на історію регіону, в свою чергу це породжує конфлікт і сприяє створенню спротиву в Україні, яка прагне зберегти свою ідентичність та незалежність.

Таким чином, політика пам'яті, пов'язана з Київською Руссю, стала важливим компонентом російської ідеології та геополітичних амбіцій. Отже, «Русский мир» тримається на фальсифікованій історії, маніпуляціях та дезінформаційних атаках. Прагнення Кремля приватизувати спільне історичне минуле, писемність, слов'янство, православ'я, культуру – лише спроба втримати ілюзію неіснуючої величі, яку вщент руйнує вихід України з-під російського впливу. Тому Україна відіграє важливе місце в історичній політиці Кремля та має для Кремля настільки велике значення.

Список використаних джерел:

1. Незасвоєні уроки Голодомору: чим вони загрожують Україні? *Дзеркало тижня*. ZN,UA. 2021. URL: <https://zn.ua/ukr/HISTORY/nezasvojeni-uroki-holodomoru-chim-voni-zahrozhujut-ukrajini.html> (дата звернення: 17.11.203).
2. Як 22 червня опинилося в календарі Путіна. *Дзеркало тижня*. ZN,UA. 2021. URL: <https://zn.ua/ukr/HISTORY/jak-22-chervnja-vijavilosja-v-kalendari-putina.html> (дата звернення: 17.11.203).
3. Примаченко Я. Чи дадуть врожай «Гіркі жнива»? *Historians.in.ua* : веб-сайт. 2017. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/avtorska-kolonka/2145-yana-> (дата звернення: 17.11.203).
4. Дашкевич Я. Як Московія привласнила історію Київської Русі». *Універсум*. 2011. № 11–12 (217–218). URL:

<https://universum.lviv.ua/journal/2011/6/dashk.htm> (дата звернення: 17.11.203).

5. Худіш П. «Русь, але вже не Київська»: як Росія інструменталізує історію України. ди media sapiens : веб-сайт. URL: <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/32105/2023-06-04-rus-ale-vzhe-ne-kyivska-yak-rosiya-instrumentalizuie-istoriyu-ukrainy/> (дата звернення: 17.11.203).

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ ГІБРИДНИХ ВІЙН

Артем БРАТКОВ,

здобувач 2-го курсу магістратури групи УВ-61
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
artembratkov01@gmail.com

Для українського суспільства суттєвою несподіванкою стала агресія з боку Росії в 2014 року, після чого увага науковців до цієї теми лише підсилалась. Цей конфлікт можна охарактеризувати як «гібридна війна», яка перетворилась згодом у повноцінну війну. Війна між Росією та Україною вкотре підтверджує тезу про очевидну зміну парадигми сучасного ведення війни та вимагає ґрунтовного вивчення цього феномену, а також вироблення принципово нових підходів до реалізації політичних і військових цілей.

Проведений нами аналіз наукових досліджень щодо вивчення поняття «гібридна війна» надає можливість стверджувати, що на сучасному етапі існує значна кількість наукових розвідок з даної теми. Серед розвідок зарубіжних дослідників можна зазначити Дж. Розенау [4] та Ф. Хоффмана. Також можна виділити вітчизняних авторів, таких як: В.П. Горбулін [3], Є.В. Магда [1], О. О. Комарчук [2].

Застосовуючи сучасні підходи до вивчення феномену «гібридної війни», це явище інтерпретують як ряд військових, дипломатичних і розвідувальних заходів, заздалегідь підготовлених і швидко реалізованих державою для досягнення стратегічних цілей. Тому розробка нових систем озброєння та військової техніки є необов'язковою. Гібридна війна передбачає реалізацію комплексу різних видів гібридних загроз, зокрема: традиційні, нестандартні, широкомасштабний тероризм і руйнівні дії, які використовують у

поєднанні з інноваційними технологіями для протидії військовій силі противника (масштабні кібератаки, підбивна діяльність в енергетиці, економіці тощо).

Перший об'єкт гібридної війни – економіка. Як наслідок епохи глобалізації цей складник став найбільш поширеним за масштабом застосування та за різноманітністю використовуваних методів. Серед яких можна виділити: пряме блокування фінансових рахунків конкретних осіб і навіть урядів держав-супротивників, непрямі методи, наприклад, певні заборони.

Другий – інформаційний та психологічний, вплив метою якого є намагання подолати моральний дух ворога, ввести його в оману, отримати перемогу за рахунок мінімальних людських втрат та матеріальних витрат. Цікавим є те, що психологічні та інформаційні війни потребують набагато меншого використання матеріальних ресурсів, ніж класичні війни. Наслідком такої переваги є те, що такий вид боротьби вимагає значних інтелектуальних ресурсів, оскільки виникає необхідність в ретельнішій роботі над проектуванням стратегії і тактики, визначенням уразливих сторін противника, розробкою комплексу заходів впливу, які здатні надати максимальний ефект.

В умовах інформаційної війни руйнуються суспільні інститути (державні, політичні, соціальні інститути і організації), змінюється цивілізаційно-культурний код нації і суспільна мораль, зникає почуття патріотизму, розхитується людська психіка, сковується здатність народу до опору агресії ворога.

Третій – культура та цінності населення країни. Вони є однією з найвагоміших складових соціуму, на які спрямовані гібридні операції. При цьому головним є непостійність форм, а не зміст, зміст відходить на другий план та втрачає цінність як таку, з ним можна робити будь-які маніпуляції. Сучасні реалії такі, що масова культура орієнтується на те, аби вплинути на якнайбільшу кількість людей, що призводить до зниження культурного та інтелектуального подання матеріалу для аудиторії. Оскільки інформація має бути доступною, тобто не потребувати великих інтелектуальних зусиль з боку глядачів і слухачів, вплив має відбуватися лише на емоції споживачів контенту. Тому не виникає нової всеосяжної ідеології чи системи поглядів, які могли б претендувати на цивілізаційну цінність. Саме через те, що ідеологія відсутня, а мета будь-якої ідеології – спонукати народ до дії, то ідеологи гібридних технологій поширюють провокації серед мас і спонукають до протестів з метою організації заворушень і різних

протистоянь. Тут культура має та її семантичні та інформаційні сфери часто використовуються як гібридна зброя нового виду війни. З одного боку, це конспіративна зброя, спрямована на розрив історичного коду пам'яті народу та руйнування об'єктивної інтерпретації світової історії. З іншого боку, взаємозалежність з першою морально-правовою зброєю, коли відверта брехня стає правовою основою збройної агресії, арештів іноземних громадян, економічного тиску.

Українські дослідники В.П. Горбулін та Є.В. Магда [1;3] виділяють ще один компонент гібридної війни – «енергетичний», хоча зазвичай аналітики енергетичну сторону гібридної війни залишають поза увагою. На фоні недружніх економічних кроків, проявів пропаганди і, власне, збройного протистояння вона залишається не помітною.

Було зазначено, що різниця між класичною та гібридною війною полягає не лише в способі їх ведення, а й у засобах і цілях, які переслідують нападники. Це пояснюється не тільки метою гібридної війни, адже це не контроль території, але й дестабілізацією країни – економічно та політично, та продовженням тероризувати населення, яке проживає за межами безпосереднього конфлікту. Дестабілізація країни за всіма цими аспектами досягалася шляхом терактів і диверсій, активної пропаганди серед місцевого населення, проведення повномасштабних військових дій на окремих територіях країни, та кінцевою метою є нейтралізація діючого уряду або спонукання до певних дій. На нашу думку, головна мета інформаційної війни Росії в Україні — знищення Української держави; в Росії — отримати підтримку населення, щоб виправдати дії російського керівництва.

Враховуючи специфіку гібридної війни та її складових, держави повинні мати власні стратегії протидії гібридним атакам. Американський вчений Дж. Розенау розробив класифікацію політичного пристосування, яка дозволяє встановити зв'язки між зовнішньою політикою країни та її системою міжнародних відносин, засновану на системному підході [4]. З огляду на його ідеї, можна розробити загальну стратегію адаптації до гібридної війни та розділити на три основні типи:

– поступлива – стратегія пасивно адаптується до викликів зовнішнього середовища та намагається максимально врахувати вимоги міжнародних організацій та окремих центрів влади;

- непоступлива – ця стратегія спрямована на уникнення викликів із зовнішнього середовища та базується на визнанні пріоритетів національних інтересів;

- превентивна – стратегія, що підтримує постійний баланс між інтересами і вимогами зовнішнього середовища, який виявляється дуже гнучким і забезпечує можливість перерозподілу системних ресурсів із запитів зовнішнього середовища на запити з внутрішньої системи та навпаки.

Як бачимо, становлення глобального інформаційного суспільства сприяло зникненню війн як засобу вирішення політичних, економічних, територіальних, етнічних, релігійних та інших суперечок, а процес впровадження інформаційних, політичних і соціально-психологічних прийомів зробив ці війни більш витонченими та підступними.

Отже, гібридна війна включає в себе особливості, які характерні класичній війні, проте по-новому їх осмислює або доповнює власне новими. Риси гібридних війн зумовлені сучасними реаліями та метою протистояння, яка не завжди передбачає фізичне захоплення території, скоріше «владу» над людьми, які проживають на цій території, що є значно вигіднішим у матеріальному плані. З нашої точки зору, якщо такі війни успішні, то їх наслідки катастрофічні не тільки у політичному плані для переможеної країни, а й у тому, що народ такої країни, може зникнути як такий. Отже, гібридна війна передбачає комплекс конфронтаційних дій, які виконують в межах гнучкої стратегії війни з тривалими цілями, яка базується на одночасному застосуванні інформаційних, дипломатичних, воєнних, економічних, військових, ресурсних та інших факторів для дестабілізації супротивника.

Список використаних джерел:

1. Магда Є.В. Гібридна війна: вижити чи перемогти. Харків : Віват, 2015. 320 с.

2. Комарчук О. Гібридна війна: сутність та структура феномену. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії: електронна версія журналу. 2018. № 1 (3). URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/16> (да та звернення: 13.04.2023).

3. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.

4. Rosenau J. The study of political adaptation. L.: N.Y., 1981. 235 p.

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцентка кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидатка політичних наук.

THE MAIN CHALLENGES OF THE EUROPEAN UNION IN THE ENERGY SECTOR IN THE CONTEXT OF THE GLOBAL ECONOMIC AND POLITICAL CRISIS

Olha BULHAKOVA,

2nd year doctoral degree student of the School of International Economic Relations and Travel Business,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
olgabulgakova199@gmail.com

Since its creation, the EU has continued to develop certain legislation and a common energy policy. For example, the first important step in this direction can be considered the concept that introduced a binding and common EU energy policy and was agreed upon as part of a fruitful discussion on Europe's response to globalization during the meeting of EU Heads of State and Government at Hampton Court (London) on 27 October 2005 [1].

An important follow-up event was the EU Energy Council Meeting on 1 December of the same year, dedicated to the implementation of the internal energy market and its practical implications, as well as the forthcoming Green Paper [2]. In my opinion, the other most significant milestone documents and events that best characterize the formation of the EU energy policy in the context of the challenges of the global economic and political crisis are the following:

1. Agreement by the EU leaders in 2007 of the doctrine "Energy for a Changing World" (to increase the share of renewable energy sources to 20% in primary energy production in 2020 for the 27 EU countries combined) [3].

2. The Lisbon Treaty of 2007, which legally "fixed" the solidarity of Member States on energy supply and policy changes in the energy sector (before this agreement, exclusively the EU's powers towards these changes and market were established, but in practice, many Member States had political powers on energy issues at the national level, and therefore,

effective changes and interactions required a voluntary desire for cooperation, which this document actually provided) [4].

3. Setting a binding target in 2014 to reduce greenhouse gas emissions by 40 % by 2030 compared to 1990, and raising the percentage of renewable energy production to a target of 27 %, which should reduce fossil fuel imports [5].

4. “Launch” in 2015 of the Energy Union on the basis of “A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy”, which is a project of the European Commission to coordinate the transformation of European energy supply, and aims to ensure secure, sustainable and affordable energy [6].

5. The current SET (Strategic Energy Technology) plan, which was created in 2007 and became in 2015 (after the creation of the Energy Union) one of the main instruments of the EU for researching energy technologies, particularly nuclear ones [7].

In general, as the historical context shows, the EU's energy policy in the range from 2007 to 2020 (which in my research, based on the available data, I consider to be the crucial period for assessing the problem at hand) has focused mainly on two areas: environmental friendliness and security.

Less political decisions were made to reduce the cost of the energy carriers which are key for the EU, as I will discuss below. However, as will be further demonstrated on the basis of relevant statistical data, there is a clear tendency of EU countries to try to obtain price-reduced energy, mainly through energy carriers imports.

The main problem with these solutions is that they poorly represent actions during energy crises and focus on economic benefits for countries and populations in the energy sector, often neglecting security factors that are of crucial importance to the EU. That is why, in order to draw the right conclusions and assessments about the EU's energy policy, we should take into account its actions during the major global energy crises, as well as the transformation of the three main energy markets of this interstate association, namely the gas, oil and coal markets.

For example, based on the results of the 2009 energy crisis in Europe, we can say, that it was the first time when the weakness of the gas sector in the given region was exposed to the greatest extent. Also, even then, Russia showed its riskiness as a supplier to the EU, as exactly in that year, for the first time, it sharply reduced the volume of supplies to non-CIS-membership countries, semi-officially explaining this step as “gas theft by Ukraine” [8].

On the other hand, due to the consumption crisis, the peak load among EU countries decreased, which allows us to consider the global energy crisis

of 2008-2009 as a significant positive impact on the EU within the former phenomenon. To summarise the main consequences of the considered crisis for the EU, it is reasonable to say that there is a clear division between the EU's reaction to internal transformations, which mostly had positive long-term effects (creation of a common energy policy, a single integrated market, state and supranational support for green energy) and external ones, which, on the contrary, mostly “consequenced” with even greater deterioration for the EU's energy policy afterwards.

In particular, the fact that the EU's external energy security system and policy have not undergone the necessary changes for a long time and have “accumulated previous mistakes” is evidenced by the EU energy crisis of 2022, which originated from the global coronavirus crisis of 2020 and was significantly complicated by Russia's full-scale invasion of Ukraine on 24 February 2022. After all, the latter escalation has definitively proved that the EU energy system is too dependent on energy from Russia, as evidenced, in particular, by the data in the tables below. Since Russia's main energy resources, in which the EU has had and still has the greatest need, are gas, oil and coal, which are thus the foundations of the three EU energy markets, I propose to focus on them in this part of my paper.

Table 1

Key indicators of the EU gas market

Year	Consumption, billion m ³	Production, billion m ³	Deficit, billion m ³	Imports, thousand bar. day	Shares of the largest importers of natural gas in gaseous form (in %)		
					NOR	RUS	DZA
2008	419,2	126,9	292,3	382,2	NOR (40,6)	RUS (28,3)	DZA (23,5)
2010	393,7	125,6	268,1	380,9	RUS (35,2)	NOR (33,8)	DZA (19,5)
2012	382,6	113,9	268,7	360,3	NOR (40,3)	RUS (33,8)	DZA (13,5)
2014	331,5	99,9	231,6	339,3	NOR (44,5)	RUS (30,1)	DZA (14,6)
2016	368,6	82,3	286,3	372,3	NOR (41,5)	RUS (30,2)	DZA (18)
2018	378,7	69	309,7	362,3	NOR (45,5)	RUS (32,2)	DZA (14,6)
2020	380	47,8	332,2	362	NOR (42,8)	RUS (34,6)	DZA (14,9)
2022	343,4	41	302,4	-	-	-	-

Compiled by the author based on sources [9, 10, 11]

In Table 1, I presented the key indicators of the EU gas market in the period from 2008 to 2022, as well as calculated the deficit and its coverage through imports with its geography. Thus, providing general information on the EU gas market, we see that it is in deficit, and the deficit is fully covered by imports with a surplus to gradually fill storage facilities.

The level of the deficit gradually decreased until 2014 and began to increase after 2014. This change in the deficit is mainly based on the change in consumption, as production has no periods and is a systematic decline in production, while we see that consumption has started to increase since 2014, which can be attributed to the price reduction after 2014, which stimulated consumption. The geography of imports is not diverse, as there are observed three main importers, of which Algeria always holds the 3rd place with a notional volume of 15-20% of total gas imports, Russia has a stable figure of one-third of imports, while Norway accounts for 40-43% of total imports. Thus, according to the latest data, the share of the three main importers was 92.3% of total gas imports in 2020. Thus, we can see that the EU gas market is highly dependent on 3 main importers, which is evident in all the periods shown. In addition, the weakness of the gas market is also reflected in the gradual and systematic decline in gas production, which is linked to the price of imported gas, which has been on a downward trend since 2014 that has only increased consumption, and thus created a dangerous situation of dependence of the EU domestic gas market on importers.

Table 2

Key indicators of the EU oil market

Year	Consumption, million tons	Production, thousand bar. day	Deficit, million tons	Imports, thousand bar. day	Shares of the largest importers (in %)		
2008	424,7	709	389	14,066	RUS (31,5)	NOR (8,8)	LBY (8,5)
2010	403	626	382	12,407	RUS (33,4)	LBY (9,08)	KAZ (8,9)
2012	381,6	572	362	12,721	RUS (32,7)	LBY (8,57)	KAZ (8,13)
2014	371,8	553	353	12,957	RUS (28,7)	KAZ (11,8)	NOR (8,38)
2016	385	471	365	14,337	RUS (28,9)	KAZ (9,63)	NOR (7,85)
2018	393,9	448	374	14,338	RUS (27,5)	KAZ (11,1)	NOR (7,21)
2020	338,8	393	321	12,817	RUS (24,1)	KAZ (12)	USA (10,5)
2022	-	343	-	14,383			

Compiled by the author based on sources [12,13]

Assessing the EU oil market, we can say that its trends and structure are similar to the EU gas market: we can also see a decline in consumption until 2014 and an increase afterwards, with a decline in 2020 due to the global coronavirus crisis. In turn, production is also on a downward trend, as we saw in the gas market. However, unlike the gas market, we see a clear upward trend in oil imports, which have been increasing strongly since

2014 (except for the crisis year of 2020). In addition, the geographical diversification of oil importers to the EU is better than that of the gas market, as we can see changes towards almost all major suppliers except Russia, which, although it tends to decrease in volume, still imports about 1\4 of total oil imports, which is a rather significant amount. As of 2020, the total supply of the three main importers (Russia, Kazakhstan, and the United States) was 46.6%, which is almost half.

Describing the oil market, it can be noted that, on the positive side, the market has a sufficient level of diversification and consistently maintains a deficit at approximately the same level. In addition, imports have relatively stable indicators, except for 2014, after which they increased significantly.

Of course, imports also have some fluctuations, which are calculated in hundreds of barrels per day, which describes imports as a fairly well-established and sufficient process for the market. The general weaknesses include the gradual and systematic decline in domestic production, which may lead to increased dependence on imports in the future, which, if not diversified to a sufficient degree, may lead to its sensitivity and insecurity. Overall, I assess the EU oil market as stable.

Table 3

Key indicators of the EU coal market (solid fuel)

Year	Consumption, thousand tons	Production, thousand tons	Surplus, thousand tons	Imports, thousand bar. day	Exports, thousand tons	Shares of the largest importers (in %)		
						AUS	USA	RUS
2008	53 447,190	609 689,548	556 242	205 924,735	31 827,838	AUS (24,1)	USA (18,7)	RUS (14,13)
2010	49 566,718	561 815,145	512 249	180 287,674	31 694,023	USA (20,7)	AUS (19,5)	RUS (19,2)
2012	47 864,658	595 147,056	547 283	188 116,140	28 300,409	USA (27,6)	COL (21,1)	RUS (17,5)
2014	43 507,920	540 481,634	496 974	184 114,658	30 122,403	RUS (22,7)	USA (22,7)	COL (21,8)
2016	43 632,748	500 447,184	456 815	172 015,691	26 209,795	RUS (27,8)	AUS (21)	COL (19,9)
2018	42 468,934	485 680,528	443 212	166 233,170	19 865,158	RUS (33,4)	USA (21,1)	AUS (18,7)
2020	36 266,745	338 148,635	301 882	96 939,042	19 350,525	RUS (43,1)	USA (21,7)	AUS (18,4)
2022	-	386 237,467	-	-				

Compiled by the author based on source [14]

Table 3 shows the main indicators of the solid energy carriers of the market. Thus, we can see that this market is surplus for the EU, i.e., the production of its own fossils is higher than its consumption, which led me to add exports. Analysing the data, we can clearly see that all indicators have one significant downward trend, which indicates that the market for fossil energy carriers is secondary to the overall EU economy. We also see a negative trend towards an increase in the share of one importer to almost half of all imports: after 2014, Russia's share of imports of fossil energy carriers has steadily increased and reached more than 40% in 2020, with total imports from the three main importers amounts to 83.2%, which is a threatening situation from the point of view of energy security.

Therefore, the EU market for fossil energy carriers (coal) is sensitive to external fluctuations due to the lack of diversification and the secondary importance of it for the economy due to a significant downward trend among all the metrics I have shown. Thus, having examined the current state of the EU energy markets on the basis of the data in the tables I have developed, as well as other factors analysed, it can be concluded that it is quite diverse.

For example, the EU gas market is rather dependent, with poor diversification and significant threatening trends since 2014, when there was a significant reduction in gas prices and an increase in its consumption in the following years, which also created a negative situation of one-sided dependence for the energy market. The reduced gas price was mainly proposed by Russia, which, after the annexation of Crimea on 18 March 2014, was thus maximally interested in not causing too much damage to its image as a “reliable supplier” to the EU, whatever goals the Kremlin may have pursued.

The oil market has a similar situation, although it is better in terms of the number of partners and their contribution. In addition, oil still plays a crucial role in both consumption and the EU economy as a whole. In addition, taking into account also the specifics of pricing in this EU market, we could see that it has followed the same sharp downward trends since 2014, which has encouraged greater consumption and reliance on imports. However, it is worth noting that the EU's own oil production has significant indicators, and therefore, if necessary, there is an opportunity to “increase” these parameters, which makes this EU energy market the most defended of all.

In general, the trend in the consumption of key energy resources in the EU is downward, which indicates a decrease in the importance of these markets for the EU economy and is associated with the transition to green

energy. In other words, the main role of the EU's energy markets remains to support and supply the Union's industries, as can be seen from energy prices and the continued high level of oil consumption compared to other markets. That is why the market for fossil energy carriers is secondary to the EU economy and has the strongest downward trends, and thus we can expect its significant reduction in the near future, also concerning that it is too dependent on one importer.

In addition, it should be taken into account that the EU's three main energy markets (gas, oil and coal) are currently undergoing a period of transformation due to the war in Ukraine unleashed by Russia, which is prompting the EU to re-evaluate and understand the importance of diversifying its suppliers' markets. This suggests that we can expect further geographical changes in the import of resources by EU countries.

The war in Ukraine has also led to price increases in all EU energy markets, which allows making an assumption that the EU gas market will see the largest price increases in the future due to the need to rebuild its infrastructure while the EU oil and coal markets are expected to see moderate and low growth.

The main political challenge for the EU in the energy sector in the post-pandemic era, i.e. now, is, of course, to continue to reduce its dependence on Russia as much as possible, since the high import prices for the EU's most important energy carriers, make it impossible to quickly abandon those supplied by the aggressor state. At the same time, of course, we can't help but note the significance and unprecedented effectiveness of a series of EU "energy" sanctions against Russia, which, in particular, has contributed to the fact that the main substitute for Russian gas is now the import of LNG (liquefied natural gas). This allows the EU to increase its energy independence by diversifying its suppliers through LNG terminals.

References:

1. Interim report on the follow up to the informal meeting of Heads of State and Government at Hampton Court. Brussels, 7.12.2005 [COM (2005) – 645 final, (p.4)]. URL: <https://cutt.ly/lwOqYAWL> (accessed November 2023)

2. Commission Green Paper of 8 March 2006: "A European strategy for sustainable, competitive and secure energy" [COM (2006) – 105 final – not published in the Official Journal]. URL: <https://cutt.ly/8wOqY0uG> (accessed November 2023)

3. Press Release: March 12, 2007: "INFORSE-Europe Welcomes the Decision of the EU Leaders to Increase Renewable Energy // INFORSE's

Vision for Implementation will be presented on March 20, 2007 in Brussels on a Seminar organized by INFORSE, EUFORES and ERE". URL: <https://cutt.ly/cwOqUtSv> (accessed November 2023)

4. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007 [In force]. URL: <https://cutt.ly/vwOwnOKN> (accessed November 2023)

5. EU Agrees 40% Greenhouse Gas Cut by 2030, 24 October 2014. URL: <https://cutt.ly/ewOwnVAd> (accessed November 2023)

6. A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy. Brussels, 25.2.2015 [COM (2015) – 80 final]. URL: <https://cutt.ly/FwOwme4v> (accessed November 2023)

7. Strategic Energy Technology Plan. URL: <https://cutt.ly/iwOwmc0I> (accessed November 2023)

8. Pirani S., Stern J. and Yafimava K., Oxford Institute for Energy Studies (NG 27) // February 2009: "The Russo-Ukrainian gas dispute of January 2009: a comprehensive assessment". ISBN 978-1-901795-85-1. URL: <https://cutt.ly/nwOwmZNw> (accessed November 2023)

9. Natural gas consumption in the European Union from 1998 to 2022 (in billion cubic meters). URL: <https://cutt.ly/vwOwm3Sp> (accessed November 2023)

10. Imports of natural gas by partner country. URL: <https://cutt.ly/nwOwQiUK> (accessed November 2023)

11. Overview EU. URL: <https://cutt.ly/ywOwQmxN> (accessed November 2023)

12. Supply, transformation and consumption of oil and petroleum products. URL: <https://cutt.ly/8wOwQDJH> (accessed November 2023)

13. EU crude oil imports and supply cost. URL: <https://cutt.ly/GwOwQ0hL> (accessed November 2023)

14. Exports of solid fossil fuels by partner country. URL: <https://cutt.ly/cwOwWiBF> (accessed November 2023)

*Scientific advisor: **Olena Chernenko**, Associate Professor at the Department of International Relations, International Information and Security of V. N. Karazin Kharkiv National University, PhD in Law.*

NEW CYBERSECURITY THREATS FOR THE EU DURING THE RUSSO-UKRAINIAN WAR

Viktoriiia ZABIIAKA,

1st year student of YMB-11 group of the School of International Economic Relations and Travel Business,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
viktoriiia.zabiiaka@student.karazin.ua

Russia's full-scale invasion of Ukraine has provoked various significant changes in the European space, encompassing economic, political and diplomatic domains. Europe is arguably experiencing its largest crisis since World War II, and this has become increasingly evident over time. The consequences of this war, however, are often inaccurately estimated. The importance of cybersecurity is neglected by quite a few experts. Yet, in the era of globalization, the impact of the information environment is not something to be disregarded.

While according to Google's Threats Analysis Group (TAG), Ukrainians have suffered the most from Russian cyberattacks [1], Europe has not remained unaffected. Discrediting Ukraine in the international community and fracturing international support for Ukraine appear to be intended aims of Russia's malicious campaigns. Cyberattacks and disinformation, in contrast to other attacks, go well beyond the borders of Russia and Ukraine and considerably affect countries perceived as Ukraine's allies. In spite of the claim that "*cyber operations remain a weak coercive instrument for Moscow despite their frequent use*" [2], the influence of Russian propaganda in the EU keeps increasing, posing a threat to the information environment of the member states.

This paper aims to analyze Russia's new information environment threats on EU member states that occurred in the course of the Russo-Ukrainian war, particularly subsequent to the full-scale invasion, and to examine their overall affect on Europe, while not omitting vital elements.

Firstly, one of emerging risks to the EU is *data weaponization*—cyberattacks leading to the theft or exfiltration of data or the acquisition of data for espionage, surveillance, or intelligence purposes. Although the latter are expected activities in cyberspace in the context of war and geopolitics, the former are attacks which have been heavily conducted by collectives of actors in the name of activism. Data relating to private and public organisations is being exfiltrated and published online at a pace *rarely seen before*. Data has been weaponized in hack-and-leak operations.

[3] This includes malware and spyware that is now frequently used against high-ranking officials in NATO-member countries, what causes undeniable damage to the integrity and trust to European governments and institutions.

Google's TAG suggests that the invasion has triggered a *notable shift in the Eastern European cybercriminal ecosystem* that will likely have long term implications for both coordination between criminal groups and the scale of cybercrime worldwide. Some groups, for example, have split over political allegiances and geopolitics, while others have lost prominent operators. This will impact the way we think about these groups and our traditional understanding of their capabilities. [1]

Secondly, disinformation is emerging as by far the most destructive and influential of the Russia's information threats to the EU that have developed during the escalation of the Russo-Ukrainian war. Of course, information operations based on disinformation and propaganda are not new methods of warfare, but the cyber domain has allowed for their deployment at an unprecedented speed and scale. Threat actors appear to be aiming to influence the information space and limit access to timely, reliable, and official information for the population, or purposefully confuse and undermine information environments. From SMS spam campaigns spreading false information about technical malfunctions of ATMs, to cyberattacks on TV stations in which information is falsely displayed on the news ticker or *deepfakes* (the manipulative media-content created by artificial intelligence such as fake faces and voices [4]) that are streamed, and threat actors compromising e-mail accounts to gain access to the social media accounts of high-profile Ukrainians to post disinformation. [3]

Nevertheless, suggesting that these appear to be all the threats the EU has endured due to Russia's horrific disinformation attack would be an understatement. According to data collected by the European Commission during their investigation of Russia's disinformation threats, there are several widespread examples of content carrying *high levels of toxicity* – in some instances rising to the level of *illegality* – that reached very large audiences. For example:

- Russia's Z propaganda campaign in March 2022 reached tens of millions in the EU with billions of exposures of videos, images and texts across all major platforms.

- Incitement to violence against Ukrainians was a consistent content theme in the data, including direct and explicit calls to murder and maim.

- Dehumanising content using gender and ethnicity to radicalise audiences appeared repeatedly in the data.

– They also found *coordinated attempts to suppress the rights of others and manipulate civic discourse*.

– Pro-Kremlin actors engaged in overt, cross-platform campaigns to target and harass individuals and institutions with mass-posting.

– Organised campaigns to flag the social media pages of Ukrainian news outlets with abusive notifications of transgressive activity resulted in very significant declines in the viability of these channels.

– Pro-Kremlin actors created social media channels for fake news outlets and inauthentic clones of actual news outlets to deceive audiences and distort public information.

The scale of pro-Kremlin disinformation campaigns reached very large audiences – content from these accounts was exposed to users billions of times and drew hundreds of millions of engagements (likes, shares and comments). [5] The phenomenon of such a massive support of inhumane ideas in modern European society can be considered relatively new and specific to this war.

In addition, the final 2022 report by the Special Committee on Foreign Interference in all Democratic Processes in the European Union, including Disinformation (INGE) implies that the disinformation attacks take the form of threats against journalists, researchers, politicians and members of civil society organisations, covert donations and loans to political parties, taking control of critical infrastructure and espionage. The attacks can mislead and deceive citizens, increasing *polarisation* in society to the detriment of vulnerable groups. They are also likely to distort the integrity of democratic elections, sowing distrust in public authorities and democracy. [6]

The threat is primarily posed by Russia's application of *fundamentally new methods of information warfare*: from the deepfakes, which, despite their limited impact at the moment due to insufficient development, may become a serious matter as artificial intelligence advances, to Russia's attempts to fuel hatred or, rather, to embrace the wave of rising hate ideologies in Europe by distributing hateful content, propagating violence and discrimination based on ethnicity, gender, etcetera.

Moreover, the INGE's report says that a general lack of awareness of the severity of foreign interference and information manipulation, overwhelmingly carried out by Russia and China, is exacerbated by loopholes in legislation and insufficient coordination between EU countries. [7] The EU and its member states appear to lack the appropriate and sufficient means to be able to better prevent and counter interference attempts and there seems to be a general lack of awareness among many policy-makers and citizens. [6]

In conclusion, the information threats faced by the EU due to Russia's attacks have a significant impact on European democracies. They lead to the intensification of hatred, prejudice, distrust towards the authorities and disorientation in the current discourse. The EU institutions and member states separately should act accordingly, without underestimating the need for adequate security. Otherwise, Russia's ambitions on the European information environment will be accomplished.

References:

1. Huntley S. Fog of war: how the Ukraine conflict transformed the cyber threat landscape. Google. URL: <https://blog.google/threat-analysis-group/fog-of-war-how-the-ukraine-conflict-transformed-the-cyber-threat-landscape/> (Last accessed: 23.11.2023).
2. Cyber Operations during the Russo-Ukrainian War. *CSIS / Center for Strategic and International Studies*. URL: <https://www.csis.org/analysis/cyber-operations-during-russo-ukrainian-war> (Last accessed: 23.11.2023).
3. The role of cyber in the Russian war against Ukraine: Its impact and the consequences for the future of armed conflict | Think Tank | European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_BRI\(2023\)702594](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_BRI(2023)702594) (Last accessed: 24.11.2023).
4. Deep fakes – threats and countermeasures. *Federal Office for Information Security*. URL: https://www.bsi.bund.de/EN/Themen/Unternehmen-und-Organisationen/Informationen-und-Empfehlungen/Kuenstliche-Intelligenz/Deepfakes/deepfakes_node.html (Last accessed: 23.11.2023).
5. Digital Services Act - Publications Office of the EU. Publications Office of the EU. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2759/764631> (Last accessed: 24.11.2023).
6. Disinformation: Parliament committee recommends EU sanctions. *News. European Parliament*. URL: https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20220228_STO24215/disinformation-parliament-committee-recommends-eu-sanctions (Last accessed: 23.11.2023).
7. EU must prepare better to fight off foreign interference and disinformation. *News. European Parliament*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/priorities/disinformation/20220304IPR24790/eu-must-prepare-better-to-fight-off-foreign-interference-and-disinformation> (Last accessed: 23.11.2023).

Research supervisor: Yevheniia Solovykh, Associate Professor at the Department of International Relations, International Information and Security of V. N. Karazin Kharkiv National University, PhD in Political Sciences.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Микола ЗАВГОРОДНИЙ,

здобувач 2-го курсу магістратури групи УМІБ-61
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

Nickolai.Zavgorodnii@gmail.com

Міжнародна проблема боротьби з поширенням дезінформації та масової інформації, що несе загрозу світові, безпеці та співробітництву, виникла протягом останнього століття. Системні проблеми виникають не лише внаслідок дезінформації як такої – ключову роль тут відіграє саме поширення дезінформації за допомогою штучного інтелекту (ШІ), який настільки збільшує масштаб окремого проблематичного контенту, що це призводить до виникнення або посилення системних наслідків, що ставлять під загрозу міжнародну безпеку.

Штучний інтелект відіграє центральну роль на онлайн-платформах і поступово стає, ключовим інструментом формування та визначення інформаційного середовища в Інтернеті. Завдяки розробці та впровадженню штучного інтелекту, онлайн-платформи здатні безпосередньо впливати на думки та форми їх вираження, що у великих масштабах також призводить до виникнення системних та структурних загроз міжнародній інформаційній безпеці.

В основі проблеми дезінформації лежить інформаційне насичення, яке викликає необхідність структурування та пріоритизації інформації, що вже неможливо здійснювати вручну. Без технічної підтримки складно раціоналізувати, усвідомлювати та осмислено інтерпретувати величезний обсяг інформації, непомірну кількість наративів та контрнативів, а також темпи створення циклу новин. Сьогодні ми спостерігаємо нову тактику обмеження

свободи вираження поглядів. У той час як цензура спрямована на придушення свободи слова, нова тактика робить прямо протилежне, наповнюючи простір Інтернету великою кількістю наративу, в тому числі величезною кількістю помилкової, неточної інформації, що вводить в оману. Ця інформаційна зброя виявилася неймовірно ефективною в породженні хаосу та недовіри до інститутів.

В Інтернеті зберігається величезний обсяг інформації. Щохвилини на YouTube завантажується понад 500 годин відео, щогодини у Facebook розміщується майже 9 мільйонів фотографій, а в Instagram публікується понад 500 мільйонів історій на день [1].

Дослідження показали, що фейкові відомості поширюються значно швидше, мають більш глибоке і широке охоплення, ніж правдиві, у всіх категоріях інформації, доступної в Інтернеті. Згідно з результатами дослідження, проведеного Массачусетським технологічним інститутом, історії, засновані на помилковій або фейковій інформації ретвітяться на 70% частіше, ніж правдиві історії; а на те, щоб ознайомити 1500 осіб з історіями, що ґрунтуються на достовірній інформації, потрібно майже в шість разів більше часу, ніж на ознайомлення такої ж кількості людей з хибною інформацією [2].

Дослідження відеоінформації в Інтернеті, і зокрема, матеріалів на платформі YouTube, показало, що користувачі з неангломовних країн найбільше схильні до впливу контенту, який вважається тривожним або небезпечним. Проте ШІ, призначений для модерації контенту на платформі Facebook, не здатний читати інформацію багатьма мовами тих країн та регіонів, де працює ця платформа [3]. Такі «сліпі зони» роблять онлайн-платформи особливо вразливими, дозволяючи зловмисникам публікувати на них шкідливий контент, у тому числі дезінформацію.

Інший істотний аспект проблеми дезінформації пов'язаний з алгоритмами, що лежать в основі рекомендацій. Дослідження підтверджують здатність алгоритмічного управління контентом здійснювати значний вплив на суспільство. Оскільки рекомендаційні системи діють як посередники для поширення дезінформації у цифровій сфері, дезінформація має відчутний вплив на суспільство.

Про використання інструментів ШІ для маніпулювання певними особами з метою здійснення небезпечного впливу на процес виборів, демократію та соціальну згуртованість, стало відомо в результаті низки викриттів, включаючи скандал з Cambridge Analytica в 2018 році та недавній скандал із файлами соцмережі Facebook, оприлюдненими Френсіс Хауген [4].

Технологічна обробка інформаційного простору штучним інтелектом кардинально впливає на те, з якими ідеями та інформацією суспільство знайомиться в Інтернеті, тим самим створюючи загрозу інформаційному плюралізму та міжнародній інформаційній безпеці.

У боротьбі з дезінформацією з метою забезпечення міжнародної інформаційної безпеки основну увагу слід приділяти регулюванню методів поширення та адресації інформації, а не регулюванню контенту, який часто має свої недоліки та може ще більше посилити проблему.

Від онлайн-платформ все частіше вимагають надання урядам активнішої підтримки у боротьбі з дезінформацією. За останні кілька років деякі країни посилили тиск на онлайн-платформи, закликаючи їх до автоматизації процесів модерації та, зокрема, максимально оперативного видалення контенту.

В цілому на сьогодні процес застосування ШІ регулюється за допомогою поєднання інструментів:

- жорсткого регулювання (hard-law) – юридично обов'язкових норм, що розробляються законодавцями та регуляторами;
- м'якого регулювання (soft-law) – не обов'язкових, але призначених для надання нормативного впливу, що видаються та заохочуються регулятором норм (рекомендаційні листи, стандарти);
- саморегулювання (self-regulation) – не обов'язкових до застосування стандартів, принципів та кодексів поведінки, створених учасниками ринку без безпосередньої участі регулятора.

При цьому в сфері управління міжнародною інформаційною безпекою можна робити акценти на різних інструментах регулювання щодо ШІ. Проте основний вектор регулювання ШІ повинен бути спрямований на застосування принципів ризикоорієнтованого регулювання, яке передбачає залежність рівня регуляторних вимог від обсягу та ймовірності реалізації ризиків впровадження технологій ШІ, одним з яких є дезінформація.

Список використаних джерел:

1. Domo, Data Never Sleeps 8.0, 2020. URL: <https://www.domo.com/learn/infographic/data-never-sleeps-8>. (Last accessed: 03.11.2023).

2. Dizikes, Study: On Twitter, false news travels faster than true stories. *MIT News*. 2018. URL: <https://news.mit.edu/2018/study-twitter-false-news-travels-faster-true-stories-0308>. (Last accessed: 04.11.2023).

3. Canales, Facebook's AI moderation reportedly can't interpret many languages, leaving users in some countries more susceptible to harmful posts. *INSIDER*. 2021. URL: <https://www.businessinsider.com/facebook-content-moderation-ai-cantsp> (Last accessed: 11.11.2023).

4. The Wall Street Journal. *The Facebook Files*. 2021. URL: <https://www.wsj.com/articles/the-facebook-files-11631713039> (Last accessed: 12.11.2023).

Науковий керівник: Чернишова Лариса Олексіївна, доцентка кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидатка економічних наук, доцентка.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ФОНД МИРУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ

Світлана ЗДОРОВКО,

викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

zdorovko@karazin.ua

Європейський фонд миру є важливим інструментом військової підтримки України у контексті сучасної геополітичної ситуації, зокрема в умовах триваючої війни з РФ. Створення та функціонування цього фонду підкреслює готовність Європейського Союзу активно підтримувати країни-партнери у забезпеченні їхньої безпеки та суверенітету. Підтримка України через Європейський фонд миру включає не лише фінансування закупівлі зброї та військового обладнання, але й сприяння модернізації Збройних сил України, навчання військовослужбовців та підвищення їхньої боєздатності. В умовах, коли безпека на європейському континенті є однією з найважливіших проблем, діяльність цього фонду сприяє зміцненню колективної оборони та демонструє солідарність з Україною. Актуальність цієї теми також обумовлена необхідністю адаптації механізмів міжнародної підтримки до нових викликів та загроз, з якими стикається сучасний світ [6].

Європейський фонд миру (ЄФМ) був створений як інструмент для підвищення здатності Європейського Союзу забезпечувати

стабільність, запобігати конфліктам та зміцнювати мир у всьому світі. У відповідь на агресію РФ проти України, ЄФМ відіграє важливу роль у підтримці обороноздатності України. Фонд забезпечує фінансування для постачання військового обладнання, техніки та іншої допомоги, необхідної для зміцнення оборонного потенціалу країни. Кошти ЄФМ використовуються для надання нелетальної військової допомоги, такої як медичне обладнання, транспортні засоби, засоби зв'язку та логістичної підтримки, а також для проведення навчань та тренувань українських військових. Цей фонд є важливим компонентом зусиль ЄС у підтримці суверенітету та територіальної цілісності України, сприяючи посиленню її обороноздатності та зміцненню стабільності в регіоні [4].

Це також включає в себе розуміння того, як Європейський фонд миру може бути використаний для довгострокової стабілізації та реконструкції регіону, який постраждав від конфлікту. Важливою складовою є оцінка ефективності та прозорості витрат, а також забезпечення того, щоб фінансова допомога досягала своїх цілей і використовувалася відповідно до міжнародних стандартів. Крім того, ця тема має значний вплив на політичні та економічні відносини між Україною та Європейським Союзом, сприяючи більш тісному співробітництву та інтеграції України в європейські структури. Підтримка України через Європейський фонд миру є також важливим сигналом для інших країн, що стоять перед загрозами агресії, показуючи, що ЄС готовий до рішучих дій на захист демократичних цінностей та міжнародного права [3]. Аналіз механізмів і наслідків такої підтримки дозволяє краще розуміти, як міжнародна спільнота може ефективно реагувати на конфлікти і сприяти миру та стабільності у світі. У цьому контексті вивчення ролі Європейського фонду миру у військовій підтримці України є не лише актуальним, але й необхідним для формування стратегій майбутнього розвитку системи міжнародної безпеки [5].

Зазначимо, що Європейський фонд миру (European Peace Facility, EPF) відіграє важливу роль у військовій підтримці України в умовах російської агресії. Наприклад, EPF надає фінансування для постачання Україні сучасних видів зброї, включаючи протитанкові комплекси, системи протиповітряної оборони та артилерійські установки, що допомагає Україні посилити обороноздатність та ефективно протистояти агресору [2]. Фонд фінансує програми підготовки українських військовослужбовців за стандартами НАТО, що включає навчання тактиці ведення бою, інженерні роботи, медичну підготовку

та інші необхідні навички, що підвищують професійний рівень Збройних Сил України. Також, EPF забезпечує Україну логістичною підтримкою, включаючи поставки паливно-мастильних матеріалів, запчастин та іншого необхідного обладнання, це забезпечує безперебійну роботу техніки та підтримує боєздатність українських військ. Фонд фінансує придбання та постачання сучасних розвідувальних та комунікаційних систем, що дозволяють українським військовим ефективно координувати дії на полі бою, отримувати актуальну інформацію про дії противника та своєчасно реагувати на зміни в обстановці [1].

Зазначимо, що перспективи діяльності ЄФМ у військовій підтримці України виглядають досить обнадійливо. По-перше, Європейський Союз демонструє єдність і рішучість у своїй політиці підтримки України, що підсилює вплив ЄФМ. По-друге, продовження військової допомоги сприяє зміцненню оборонних можливостей України, що є ключовим фактором стримування агресії з боку РФ. По-третє, активна участь ЄФМ у підтримці України сприяє зміцненню трансатлантичних зв'язків і координації зусиль із США та іншими союзниками по НАТО. Однак, діяльність ЄФМ не обходиться без викликів. Наприклад, координація між різними країнами-донорами може ускладнюватися через різні підходи до надання допомоги та політичні розбіжності всередині ЄС. Отже, Європейський фонд миру має значний потенціал у підтримці обороноздатності України, але його діяльність стикається з низкою викликів, які потребують комплексного підходу та тісної співпраці на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Європейський фонд миру: Рада погодилася збільшити обсяг фінансування на 2 мільярди євро у 2023 році. *Представництво Європейського Союзу в Україні. Офіційний сайт.* 2023. URL: <https://shorturl.at/Vhnc0> (дата звернення 20.11.2023).

2. Рада ЄС погодила подальше фінансування підготовки Збройних сил України в межах EUMAM Ukraine. *Представництво Європейського Союзу в Україні. Офіційний сайт.* 2023. URL: <https://shorturl.at/I3Qhk> (дата звернення 20.11.2023).

3. Council Decision (CFSP) 2022/1284 of 21 July 2022 amending Decision (CFSP) 2022/339 on an assistance measure under the European Peace Facility to support the Ukrainian Armed Force. *Eur-Lex official Journal European Union.* July 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/1284/oj> (Last accessed 20.11.2023).

4. Establishing the European Peace Facility. *European Council of the European Union*. 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/> (Last accessed 20.11.2023).
5. European Peace Foundation. *Official site*. URL: <https://www.europfoundation.org/about-us/> (Last accessed 20.11.2023)
6. EU support to Ukraine. *European Council of the European Union*. 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/#ukraine> (Last accessed 20.11.2023).

ECONOMIC CONSEQUENCES OF BREXIT FOR THE UK

Iryna KORNILIUК,

2nd year student of YMI-11 group
of the School of International Economic Relations and Travel Business,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
irisha2001228322@gmail.com

The economic consequences of the UK's withdrawal from the European Union (hereinafter – the EU) can be classified as follows [1].

1. Changes in trade relations and export-import operations. In particular, the UK has entered into several treaties and agreements in the process of leaving the EU (Brexit) both to establish new relationships with other countries and to expand trade opportunities. The UK-European Union Trade and Cooperation Agreement (TCEP) or Brexit Trade Deal was concluded at the last stage of the Brexit negotiations and sets out the trade and economic relationship between the UK and the EU. It regulates issues such as duties, quotas, access to services markets, the level of competition, security cooperation and other aspects [2].

Free trade agreements (FTAs) with other countries. Since leaving the EU, the UK has started negotiating and concluding free trade agreements with various countries. Some of these agreements include the following.

A free trade agreement between the UK and Japan that eliminates or reduces tariffs on goods and services between the two countries, helping to stimulate exports and imports. It also provides increased access to both countries' markets for goods and services.

The result of such an agreement is the protection of investments, the allocation of certain measures to protect investments and the resolution of disputes between investors and the state, if any. The agreement establishes

mechanisms to address regulatory issues and harmonise standards between countries.

In addition, the UK has well-developed e-commerce markets. Therefore, the agreement includes provisions aimed at facilitating e-commerce and electronic transactions between the two countries. In addition, the agreement contains measures to jointly manage the environment and employment in accordance with international standards.

The next agreement is the UK-Canada Free Trade Agreement. The agreement provides for the reduction or elimination of duties on many goods and services between the two countries. It provides enhanced market access for goods and services from both countries. It includes provisions to facilitate e-commerce and promote the development of digital services in both countries. Contains measures to support financial services and facilitate investment between the two countries.

Trade between the United Kingdom and the United States has a long history and both countries are important trading partners. Trade between the two countries has been affected by the UK's exit from the European Union (Brexit). The United States is one of the UK's largest trading partners, but initiatives to sign agreements are not yet in place.

Trade in goods and services underwent some, but not yet significant, changes, as shown in Figure 2.1.

In particular, the value of goods exported from the UK amounted to more than GBP 95.7 billion in the third quarter of 2023, compared to imports of goods that exceeded exports. The highest level of exports was observed in 2022 since 1997. The data also suggests that trade is uneven throughout the year, but growing [3].

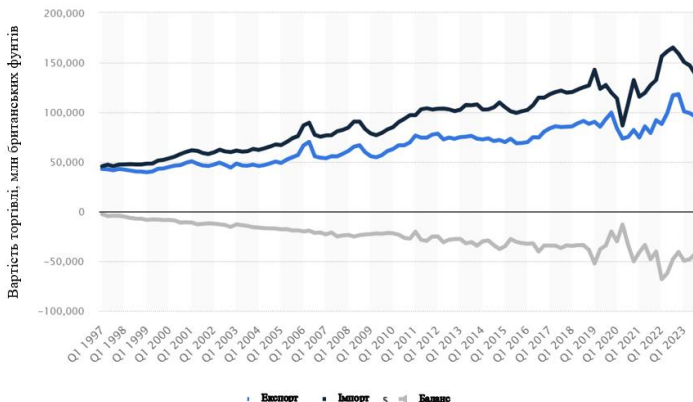

Figure 2.1. Dynamics of UK exports and imports from 1997 to 2023.
Source: Statista [3].

Since the beginning of 2021, when the UK left both the European single market and the European customs union, the UK's trade relations with the EU have been governed by a new Trade and Cooperation Agreement (TCA). Although the TCA continued to allow trade in goods between the EU and the UK without tariffs and quotas, a number of customs checks came into force, which increased trade difficulties between the two sides.

Northern Ireland's status in the original agreement also differed from that of the rest of the UK. Goods entering Northern Ireland from the UK were initially subject to customs checks to prevent customs checks at the Irish border. In February 2023, it was announced that under a new agreement between the EU and the UK called the Windsor Framework, some goods entering Northern Ireland from the UK would be subject to fewer checks [1].

Although the share of both imports and exports from the European Union has been declining in recent years, the single market is still the UK's main trading partner. In 2021, more than half of all exports and imports went to the European single market, making it the UK's top trading partner.

In terms of individual countries, the United States was the top export partner in 2021 with 13.8 per cent of all exports, while Germany had the highest share of UK imports at eleven per cent in 2021. The main argument for the vote to leave was that the UK was looking to improve its trade with the rest of the world, outside of Europe. The success of the Global Britain strategy depends on the UK significantly expanding its trade with other continents. As of 2021, only 18.4 per cent of UK exports went to Asia, 17.6 per cent to the Americas, 5 per cent to the Middle East, and just 1.6 per cent to Africa.

2. Losses for the financial sector and businesses. The economy experienced a drop in demand for various financial services, as the vast majority of such services were ordered by EU members. Some financial institutions relocated to EU countries to expand their customer service capabilities. The issue of reforming the financial system still remains relevant. Brexit has cut off the UK financial industry, which accounts for about 12% of UK economic output, from most of the EU, and sector representatives are pressing the government to speed up reforms [4].

In its report in May 2023, the House of Lords European Affairs Committee highlighted the importance of the financial services sector to the UK economy as a whole, noting that it employs 2.3 million people and

contributes 10% of total UK tax revenues. The sector also makes an important contribution to the UK's international trade, accounting for 19.1% of all UK services exports. The EU is an important trading partner in the sector, accounting for 37% of the UK's total financial services exports in 2019 [4].

The Committee noted that the post-Brexit UK-EU Trade and Cooperation Agreement (TCA) contained few provisions on trade in financial services. As expected, financial services jobs have moved from the UK to the EU, "but in much smaller numbers than anticipated". The committee also noted that current estimates suggest that 7,000 jobs have moved to other countries, which is lower than expert estimates that predicted an outflow of 75,000 over 5 years. However, the committee also warned against "overconfidence in this regard", noting that "it remains to be seen to what extent the impact of Brexit on employment will be felt" [4].

3. Changes in the labour market due to restricted access to the labour market are obvious. Changes in migration policy are having a significant impact on access to labour in certain industries, particularly in sectors with a high proportion of immigrants. Since 2021, unemployment in the UK has been rising steadily, with the number of vacancies falling and wages rising [1].

4. Inflationary processes are also noticeable, as a result of both the exit from the EU and Russia's war against Ukraine, as well as the pandemic. The UK inflation rate was 4.6 per cent in October 2023. Between September 2022 and March 2023, the UK experienced seven months of double-digit inflation, peaking at 11.1 per cent in October 2022. As of the last month, food has replaced housing and energy as the sectors with the highest inflation rates. In June 2023, food prices rose by 17.3 per cent, while housing and energy inflation was 12 per cent. Overall, the last time headline inflation rose was in 1992, when inflation peaked at 8.4 per cent. Between 1993 and 2021, the UK's inflation rate never exceeded 5.4 per cent and was usually at a much lower level.

References:

1. Щербakov В. В. Причини та наслідки виходу Великої Британії з Європейського Союзу. *Європейські перспективи*. 2021. № 4. С. 170–175.

2. The EU-UK Trade and Cooperation Agreement. URL: <http://surl.li/nnkjx>

3. Brexit and EU trade - Statistics & Facts. URL: <https://www.statista.com/topics/3126/brexit-and-eu->

[trade/#topicOverview](#)

4. UK to ease finance sector rules to boost investment post-Brexit.
URL: <https://www.reuters.com/world/uk/britain-ease-capital-rules-retail-banks-boost-competition-2023-09-28/>

Research supervisor: **Mykolenko Dmytro**,
Acting Head of the Department of International Relations of International Information and Security, V. N. Karazin Kharkiv National University, Doctor of History, Associate Professor.

БОЛГАРСЬКА ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ Д. ЦАНКОВА ТА М. БАЛАБАНОВА У 1876–1877 РР.: УСПІХ ЧИ ПРОВАЛ?

Марія КРЮТЧЕНКО,
доцентка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
m.l.kriutchenko@karazin.ua

У сучасному світі все актуальнішим стає питання дипломатичного діалогу задля стабілізації ситуації на міжнародній арені та встановлення нових зв'язків між різними державами. У цьому контексті цікавим виглядає досвід «народної дипломатії», як різновид недержавної/неофіційної форми налагодження міжнародних відносин. Для болгарської історії така практика у 70-х роках XIX ст. мала вагомні наслідки для подальшого встановлення контактів з іншими країнами, зокрема, світовими лідерами.

У дослідженні використані архіви Наукового архіву Болгарської Академії наук (БАН-НА), Болгарського історичного архіву Національної бібліотеки імені святих Кирила і Мефодія (НБКМ-БИА), мемуари Марко Балабанова, спогади його сучасників, листи архімандрита Методія Гусева до Драгана Цанкова та Марко Балабанова тощо. Історіографічну базу склали роботи болгарських науковців М. Ковачевої, К. Косева, О. Маждракової-Чавдарової, В. Паскалева, Г. Пирвева та Х. Христова.

Дипломатична місія Д. Цанкова і М. Балабанова суттєво відрізнялася від окремих поїздок закордон інших болгар, особливо

тим, що це була колективна ініціатива, спрямована на представлення болгарських інтересів у західноєвропейських державах.

Щоб уникнути підозр до турецької влади, Д. Цанков і М. Балабанов подорожували окремо, домовившись зустрітися у Відні. Цанков обрав маршрут через Бухарест по Дунаю, а Балабанов переправився морем через місто Трієст [14, с. 228]. У той самий час болгарська колонія у Константинополі, за підтримки діячів екзархістів, збирала рекомендаційні листи з різних регіонів країни. Ці листи мали на меті дати делегації можливість обговорити проблеми болгар, відображені у листах і підтверджені підписами мешканців регіону. [17, с. 120]. Збір рекомендаційних листів виявився повільнішим, ніж очікував Д. Цанков. Протягом місяця лише архімандрит Методій Кусєв передав матеріали для дипагентів, що містили загальну інформацію про різні регіони Болгарії та рекомендаційні листи з різних сіл [10]. Під час підготовки матеріалів архімандрит М. Кусєв уточнив у Д. Цанкова і М. Балабанова, які території планується звільнити і наділити автономією в майбутньому [9]. Після обміну листами як дипагенти, так і архімандрит дійшли згоди щодо необхідності захищати єдність нації у трьох географічних регіонах – Мезії, Фракії та Македонії [11].

У перший місяць перебування в австрійській столиці Цанков і Балабанов вирішили розділитися: перший залишився в Відні, а другий вирушив до Парижа [4, с. 132], де відразу відвідав російське посольство [4, с. 132]. Під час того, як Д. Цанков шукав знайомства з впливовими особами, місцева влада висловлювала обурення стосовно можливого утворення "південнослов'янського царства" [7, с. 446]. Під час обговорення сильного російського впливу на болгарській території та підкреслення прагнення свого народу до національного визволення, Цанков зазначив: «Якщо не буде національного визволення, цей народ готовий віддатися в руки будь-кого, крім турків» [7, с. 446].

На всіх зустрічах і у відповідях пресі Д. Цанков постійно підкреслював природній бажання свого народу до політичної самостійності. Він висловлював погляди щодо виснаження болгар та їхнього права на автономію. Знаходячись у Парижі, Балабанову він радив акцентувати увагу на неможливості проведення реформ серед християнських народів, зокрема болгарського народу. Це був важливий етап у їхній роботі, оскільки вони намагалися привернути увагу до того, що обіцяні раніше Османською імперією реформи так і не були втілені.

Натомість екзархія посилає рекомендаційні листи до столиць Західної Європи. Д. Цанков вирушив до Парижа, де разом з М.

Балабановим відвідав редакції місцевих газет і домовився про публікацію матеріалів, сприяючих болгарським інтересам [7, с. 446].

Після Франції Цанков і Балабанов відвідали Англію. У Лондоні дуже чутливо реагували на події Квітневого повстання 1876 року; у місті відбувалися мітинги проти політики консервативного уряду, яка підтримувала Туреччину [18, с. 47]. Опозиційна Ліберальна партія уряду підтримала болгарську пропаганду. У пресі з'явилися статті про Болгарію, одна з них мала заголовок «Болгарські страждання і питання Сходу» [21, с. 138]. Д. Цанков і М. Балабанов листувались і зустрічалися з лідером опозиції В. Гладстоном. Він виявляв інтерес до сучасних подій в Болгарії, питав, чи є в країні люди, які могли б створити єдине керівництво та інші питання. [15, с. 176].

Під тиском громадської думки туркофільський уряд під керівництвом Б. Дізраелі був змушений визнати делегатів з Болгарії. Після зустрічі з міністром закордонних справ лордом Дербі, болгарські представники розпочали офіційні візити до урядів великих держав [4, с. 153].

Англійська преса сприяла підвищенню популярності Цанкова і Балабанова. Одна з найцікавіших брошур, яка мала великий тираж і виходила англійською та французькою мовами, мала назву «Болгарія та її два делегати». [4, с. 265], де коротка інформація про болгарських представників та історичний нарис про Болгарію і сучасне становище у країні містилися.

У Болгарії також активно висвітлювали результати роботи дипломатичної місії Цанкова і Балабанова. Газети «Български глас», «Нова България» і «Стара Планина» писали про їхню діяльність. Делегатів підтримували як на батьківщині, так і за кордоном, за винятком туркофільських груп, які захищали свої інтереси, зокрема, відносно великих турецьких ринків. Однак Османська імперія також вживала заходів для запобігання болгарській пропаганді, зокрема, надсилала листи до своїх консульств у Лондоні, Відні, Берліні та Римі [15, с. 185]. Імперська кореспонденція активно дискредитувала Цанкова і Балабанова перед європейською громадськістю, описуючи їх як самозванців і зрадників [15, с. 185].

Після повернення з Лондона до Парижа делегати здобули значну популярність в Англії, що дозволило їм легше домовлятися про зустрічі з високими посадовцями. У французькій столиці болгарські представники відвідали міністра закордонних справ герцога Луї Деказа. Він висловив підтримку намірам дипагентів і висловив думку, що Болгарія повинна отримати автономію [4, с. 345]. Цанкова і Балабанова підтримували

французькі вчені, письменники, у тому числі В. Гюго, Е. д. Жирарден та ін. [15, с. 187].

Подорож до Риму виявилася дуже плідною. Італійці організували мітинги і демонстрації на підтримку болгар. Д. Цанков і М. Балабанов провели зустрічі з прем'єр-міністром А. Депретісом і міністром закордонних справ Л. Мелегарі. Італійська сторона завершила делегатів, що підтримає Болгарію на майбутній конференції великих сил у Константинополі у їхньому прагненні до отримання автономії [4, с. 349].

У Німеччині представники дипломатичної місії отримали аудієнцію у імперського канцлера [16, с. 289]. Канцлер Отто фон Бісмарк висловив упевненість у тому, що болгари можуть очікувати підтримки від Росії, але виразив обурення щодо можливості, що Петербург створить свою власну сферу впливу в регіоні. Взаємодія з місцевими ЗМІ не вдалася.

Для Д. Цанкова відіграла важливу роль його поїздка до Російської імперії. Допомога, яку Росія надала Сербії у війні з Османською імперією, була джерелом надії для Цанкова [4, с. 379]. Д. Цанков вважав, що інтереси Росії збігаються з прагненнями балканських народів до незалежності. Після Кримської війни Петербург бажав відшкодувати свої втрати і був готовий вживати рішучих заходів.

Д. Цанков вбачав співпадіння інтересів Росії з прагненнями балканських народів до незалежності. Після Кримської війни Петербург прагнув компенсувати свої втрати і був готовий діяти рішуче [4, с. 386]. Прийом імператора Александра II був теплим [4, с. 378]. У Зимовому палаці Цанков і Балабанов висловили перед російським царем своє сподівання на допомогу та підтримку його народу [4, с. 379]. Імператор запевнив щодо особистої підтримки болгарського народу, зазначивши, що Росія зробить все можливе для досягнення болгарами своїх цілей мирним шляхом. У протилежному випадку, він заявив: «Ми будемо рухатися вперед і виконаємо свій обов'язок» [4, с. 380], – сказав Александр II на завершення аудієнції.

Таким чином, після успішної поїздки до Петербурга, де Д. Цанков і М. Балабанов отримали повне натхнення і віру, вони повернулися до Відня, щоб зустрітися з міністром закордонних справ графом Г. Андраші. Граф запевнив їх у своїй підтримці. Таким чином, дипломатична місія завершилася.

Дипломатична діяльність Цанкова і Балабанова мала значні позитивні наслідки для Болгарії. Події, що відбувалися у країні, були широко висвітлені у світовій пресі. Їх активна політична діяльність у столицях західноєвропейських держав і Росії завершилася успіхом і

признанням існуючих проблем. Делегати отримали підтримку від численних державних діячів, що було критично важливим перед майбутньою конференцією великих держав у Константинополі. Незважаючи на відсутність офіційних повноважень і спроби дискредитації турецькою владою, делегація Цанкова й Балабанова за своїм змістом, масштабами і наслідками стала найвизначнішою дипломатичною акцією в історії болгарського національно-визвольного руху.

Список використаних джерел:

1. Архим М. Кусев от Цариград, 6/18 септ. 1876, до Др. Цанков и М. Балабанов.
2. Архим М. Кусев от Цариград, 8/20 септ. 1876, до Др. Цанков и М. Балабанов.
3. Архим М. Кусев от Цариград, 7/19 дек. 1876, до Др. Цанков и М. Балабанов.
4. Балабанов М. Страница от политическото ни възраждане. София: Издателство Стефан Добрев. 2013. С. 132.
5. БАН–НА, ф. 7 к, оп. 1, а. е. 11, л. 12.
6. Български глас. Бр. 25. 9 окт. 1876.
7. Възпоменателен сборник по случай стогодишнината на Априлското въстание и Ботевата чета 1876. Кн. 1-2. С. 445. – Цанков до Т. Бурмов, 16/28 септември 1876, Лондон.
8. НБКМ–БИА, ф. 11, а. е. 8, л. 16 об.
9. НБКМ–БИА, ф. 11, а. е. 8, л. 17.
10. НБКМ–БИА, ф. 11, а. е. 8, л. 19.
11. НБКМ–БИА, ф. 11, а. е. 8, л. 20.
12. НБКМ–БИА, ф. 11, а. е. 8, л. 29.
13. НБКМ–БИА, ф. 12, а. е. 5, л. 3.
14. Божинов П. Цариградските българи между реформите и революцията 1875–1877. София: АИ–Проф.Марин-Дринов, 2012. 460 с.
15. Ковачева М. Драган Цанков. Общественик, политик, дипломат до 1878 година. София: Наука и изкуство, 1982. 277 с.
16. Косев К. Бисмарк. Източният въпрос и българското освобождение 1856–1878. София, 1978. 492 с.
17. Маждракова-Чавдарова О. Революционни дейци от Пазарджишкия край в подкрепа на българската освободителна акция след Априлското въстание // ВИС. 1986. № 1. 119–143;
18. Паскалева В. Демократичната общественост в Западна Европа и освобождението на България // Освобождението на България от турско иго. София, 1958. С. 37–52.

19. Първев Г. Руско-турската война и полският печат // Исторически преглед. Кн. 5–6. 1977. С. 203–213.

20. Христов Х. Руската общественост и българското националноосвободително движение в навечерието на Руско-турската война от 1877–1888 г. // Освобождение на България от турско иго. София, 1958. С. 38–49.

21. Shannon R. T. Gladstone and Bulgarian Agitation 1876. London, 1963. 308 p.

РОЛЬ НАУКОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

Вікторія КУРИЛЯК,

здобувачка 2-го курсу групи УМВ-21

факультету міжнародних економічних відносин

та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

viktorii.kuryliak@student.karazin.ua

Відповідно до реалій сьогодення, зовнішня політика України перебуває в максимально активному стані, та має на меті привернення уваги якомога більшої кількості акторів міжнародних відносин, а також переконання їх у тому, що саме допомога країні в боротьбі проти агресії Російської Федерації є дуже важливим кроком для всього світу. З нашої точки зору, саме взаємодія між державами є головною умовою існування зовнішньої політики кожної з них. Проте, будь-яка співпраця вимагає певних підстав, які зможуть належним чином мотивувати міжнародних акторів взаємодіяти між собою.

Наука є однією з основ для кооперації, оскільки вона виступає ефективним інструментом розвитку зовнішньої політики. Завдяки поєднанню науки та дипломатії можна вирішувати глобальні проблеми сучасності та розвивати різні напрями співпраці в політиці, економіці тощо. Роль науки як ключового фактора в міжнародних відносинах постійно зростає, що яскраво було продемонстровано під час пандемії COVID-19. Наукова взаємодія посилює глобалізаційні процеси та дозволяє досягати цілей там, де інші засоби не ефективні, і сприяє формуванню глобального світового співтовариства, [1].

Також варто зазначити, що країни з достатнім науковим потенціалом мають додаткові можливості для реалізації своїх інтересів як на регіональному рівні, так і в глобальному масштабі.

Особливо важливою є наукова дипломатія, яка, з одного боку, сприяє забезпеченню національних інтересів через використання широкого спектра традиційних і специфічних зовнішньополітичних заходів, що визначають перспективи та статус держави на міжнародній арені, а з іншого боку — створює додаткові засоби для протидії глобальним викликам сучасності. [2]. На нашу думку, із вищезазначеної теми дослідження буде доречним згадати фільм Крістофера Нолана "Оппенгеймер", який нещодавно транслювали в кінотеатрах України та Німеччини. Ця робота була присвячена "батькові атомної бомби", американському фізику Роберту Оппенгеймеру. Як зауважує М. Григоренко, ключовою ідеєю фільму, що посідає центральне місце, є те, що всесвітньо відомий фізик працював над так званим "Мангеттенським проектом" — програмою розробки ядерної зброї в США, яка розпочалася у вересні 1942 року. Проектом керували сам Роберт Оппенгеймер і генерал інженерного корпусу Армії США Леслі Гровз. Усі причетні до розробки були ізольовані в спеціально побудованому поселенні посеред пустелі. В рамках цього проекту було створено три атомні бомби, дві з яких були скинуті на японські міста Хіросіму та Нагасаки у 1945 році [3]. Ця стрічка – яскравий приклад того, як наукова дипломатія може вплинути на ключові аспекти зовнішньої політики.

Зауважимо, що на нашу думку, на сьогодні науковій дипломатії відводиться не надто велика увага, адже поряд з такими видами дипломатії, як культурна, цифрова, економічна, освітня та іншими, саме наукова може грати ключову роль у формуванні зовнішньої політики держави. Саме вона може слугувати каталізатором до кращих змін в структурі міжнародної політики, і зокрема, України.

Саме тому метою нашого дослідження є розгляд причин та можливих переваг залучення наукової дипломатії як інструменту «м'якої сили» до основних напрямів зовнішньої політики України.

Варто зазначити, що тема наукової дипломатії порівняно нещодавно стала об'єктом вітчизняного наукового дискурсу та розглядається в роботах І. М. Ветринського, М. Г. Капітоненка, Ю. П. Мателешка та ін. Крім того, проблемі місця вищезазначеного виду дипломатії у сфері зовнішньої політики присвячено праці М. Д. Романової, В. Турекяна, С. В. Букалової, Р. Холта та ін. Щодо зарубіжного досвіду застосування та запровадження наукової дипломатії, то ці аспекти висвітлюються в роботах Р. О. Райнхардта, К. А. Ібрагімової, М. В. Силантьєвої та ін.

Приєднуючись до вищезгаданих науковців, пропонуємо

розпочати дослідження з розгляду наукової дипломатії в межах трьох головних напрямків:

1. Наука в дипломатії (Science in Diplomacy) передбачає залучення представників наукової спільноти до дипломатичних переговорів та надання наукових порад. Наукова допомога сприяє вирішенню різних проблем між державами та протидії глобальним викликам, таким як зміна клімату та боротьба з пандеміями. Завдяки науковим дослідженням і проектам розкриваються різні аспекти взаємовідносин між державами і націями. Практичний аспект використання науки в дипломатії включає створення посад радників з наукових питань або науки і технологій при міністерствах закордонних справ різних країн, а також у державних управлінських структурах. Зазвичай, роботу в цьому напрямку здійснюють профільні міністерства та МЗС.

2. Дипломатія для науки (Diplomacy for Science) передбачає підтримку дипломатами встановлення необхідних контактів, розвиток наукової співпраці, організацію дво- та багатосторонніх наукових заходів, а також сприяння розвитку міжнародних наукових проектів. Дипломатична підтримка часто надається тим напрямкам співпраці, які відповідають національним інтересам країни.

3. Наука для дипломатії (Science for Diplomacy) означає, що наука сприяє встановленню, відновленню та зміцненню міждержавних відносин через укладення спільних договорів наукової співпраці, проведення заходів і публікацію матеріалів. Використання науки важливе для вирішення глобальних проблем, таких як зміна клімату, ядерна безпека та досягнення цілей сталого розвитку. Наукові дослідження іноді допомагають вирішувати спірні ситуації в економічній, торговельній та інших сферах двосторонньої та багатосторонньої міждержавної взаємодії [1].

Також пропонуємо розглянути головні переваги вищезазначеного виду дипломатії, а саме:

- наукова дипломатія допомагає країнам не лише вирішувати транскордонні та глобальні проблеми, але й виконувати інші завдання, які стоять перед ними. Наприклад, розвинуті країни завдяки науковій дипломатії можуть підвищувати свій вплив у світі, залучати кращий науковий потенціал інших держав;

- країни з обмеженими ресурсами можуть за допомогою наукової дипломатії залучати інвесторів, використовувати для наукових досліджень технології і обладнання, доступ до яких обмежений через їх високу вартість, а також співпрацювати у сфері

безпеки та інших напрямках;

- глобальна наукова співпраця сприяє не лише вирішенню всесвітніх викликів і загроз, таких як голод, зміни клімату, пандемії, прогнозування ураганів, ядерна та кібербезпека, але й сприяє розвитку наукових технологій в окремих країнах для вирішення їх найважливіших проблем. [1].

Визначивши специфіку поняття наукової дипломатії та виокремивши її головні переваги, розглянемо цей вид дипломатії крізь призму інноваційної складової зовнішньої політики України.

Почнемо з того, що кожна країна має свою власну систему впровадження та функціонування наукової дипломатії. Для України особливий інтерес представляє європейський досвід використання цього типу дипломатії, особливо у контексті активізації євроінтеграційного процесу, зокрема у напрямку спільного дослідницького простору. Також слід враховувати, що Європейський Союз є активним учасником і донором реформ в Україні, багато з яких мають безпосереднє значення для наукової сфери країни [2].

Тому Україна повинна активно розвивати наукову дипломатію, зокрема, використовуючи європейський досвід та впроваджуючи передові практики в сфері досліджень та інновацій. Наукова співпраця, визначена як інструмент м'якої сили, має поліпшувати відносини з ключовими країнами та регіонами, сприяючи ефективній співпраці в галузі досліджень та інновацій.

На нашу думку, розвиток наукової дипломатії в Україні передбачає консолідацію зусиль різних інституцій та акторів для досягнення кількох важливих цілей. Серед них – становлення частини європейського наукового простору, просування наукових інтересів в геополітичній площині та розвиток внутрішнього наукового потенціалу. Для досягнення цих цілей важливо активно пропагувати можливості наукового потенціалу України та активізувати роботу з популяризації української науки. Залучення міжнародних фондів для реалізації наукових проектів, посилення програм академічної мобільності для вчених та студентів, а також створення центрів передового досвіду у різних містах нашої держави стануть ключовими компонентами успішної наукової дипломатії.

Важливим аспектом буде розробка цілісної стратегії в галузі наукової дипломатії, що охоплює різноманітні сфери науки та технологій. Ця стратегія, у першу чергу, повинна бути спрямована на забезпечення ідентичності вітчизняної наукової сфери та державних інтересів, умов для здійснення взаємовигідної міжнародної співпраці.

Отже, Україна, маючи значний науковий потенціал, повинна активно впроваджувати стратегію наукової дипломатії для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей. Інтеграція наукової дипломатії у сучасні цілі зовнішньої політики важлива через те, що вона дозволяє не лише захищати національні інтереси нашої держави, а й активно сприяє розвитку нашої науки та технологій. Високий рівень міжнародної наукової співпраці, підтримка інновацій та обмін знаннями є ключовими аспектами успішної реалізації науково-дипломатичних ініціатив.

Забезпечення підтримки державних інституцій, розробка стратегічних програм та ефективна координація дій всіх зацікавлених сторін є важливими для успіху інтеграції наукової дипломатії у зовнішню політику. У свою чергу, це дозволить Україні не лише залишатися активним учасником світової наукової спільноти, а й сприяти вирішенню глобальних проблем та досягненню стабільних міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. Атаманенко А., Мартинюк Н. Наукова дипломатія у глобалізованому світі: концептуалізація явища. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2022. С. 88–97
URL:<https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/892/1/%D0%90%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%90.%20%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F.pdf>
2. Мирончук О. А. Роль наукової дипломатії у розвитку і стабілізації міжнародних відносин в умовах глобалізації. 2019. С. 57–66
URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4562/1/Rol%20naukovoii%20dyplomatii%20u.pdf> (дата звернення: 19. 11. 2023 р.)
3. Григоренко М. Напередодні виходу «Оппенгеймера» глядачам показали, як знімали фільм. URL: <https://www.unian.ua/lite/kino/oppengeymer-2023-yak-znimali-noviy-film-kristofera-nolana-ekslyuzivni-kadri-12333591.html> (дата звернення: 20. 11. 2023 р.)

Науковий керівник: **Солових Євгенія Миколаївна**, доцентка кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидатка політичних наук.

ЕВОЛЮЦІЯ ДИПЛОМАТІЇ КИТАЮ КРИЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Богдан ЛОГВИНЕНКО,
здобувач 2-го курсу аспірантури
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
b.logvynenko@karazin.ua

Розвиток та становлення китайської державності є предметом численних багатотомних досліджень та монографій. Будучи представником однієї із найдавніших цивілізацій, найбільшою країною за населенням та визначним міжнародним гравцем, що претендує на місце великої політичної сили, Китай приваблює багатьох дослідників та китаєзнавців до вивчення власної школи дипломатії. Із розвитком китайської державності змінювався й зміст зовнішньополітичних інструментів впливу, однак виходив з одного коріння та фундаменту, що зумовлює актуальність обраної теми для аналізу та вивчення.

Вплив історичного розвитку китайської цивілізації на дипломатичні напрацювання сучасної Китайської Народної Республіки (КНР) є визначним та безперечним. Еволюцію дипломатичних інститутів китайської держави можна розділити на наступні етапи:

- китаєцентричний імперський;
- заходоцентричний республіканський;
- марксистський класово-революційний;
- сучасний китаєцентрично-геоекономічний.

Перший етап охоплює часи формування китайського етносу з численних народностей сіно-тибетського походження та їхнє поступове об'єднання в одну державу. Даний період характеризується повноцінно автохтонним розвитком державотворчої думки, інститутів влади, моделі господарства, розвитком самостійної філософії та світобачення. На власне значення у масштабі домашнього регіону Східної Азії сприяли слабка розвиненість сусідів, комфортні

для освоєння території басейну річок Янцзи та Хуанхе та відносна ізоляція від інших цивілізацій. Імперський період був найдовшим та сформував ті базові інститути та надбудови, які властиві сучасному Китаю і є його «візитівками»: філософії даосизму (道教), що визначила синкретичність філософського погляду на життя та владу; конфуціанства (儒教), що у власних догмах про традицію, культ навчання та гармонічне впорядкування найбільше вплинуло на китайську державність, та легізму (法家), що визначала тоталітарну природу влади, експансіонізм та абсолютизм (хоч яка і була поступово заміщена конфуціанством та організованим буддизмом) [3].

За доби династій Цін та Хань повністю сформувались надзвичайно важливі концепти Піднебесної (天下) та імперського китаєцентризму, які вбачали Китай єдиним центром світу, що несе розвиток та просвітництво. Сусіди ж Піднебесної визначаються «інородними варварами», що оточують імперію: північними (北狄), до яких відносили кочові тунгусо-маньчжурські, монгольські та тюркські племена; південними (南蛮), якими були в'єтнамські та індонезійські етноси; східними (東夷) та західними. Примітним фактом, що відрізняє імперіалізм західний та східний, є наявність меж, або «земель, недосяжних китайському просвітництву», або 化外之地, що вказує на завідомо обмежені цілі та погляди китайської імперії, як культурного центру світу, аніж єдиного, що має захопити світ [6].

Саме вищевказана система світобачення лягла в основу регіональних міжнародних відносин між Китаєм та його сусідами – відносини за моделлю «варвар – васал – імператор». Згідно китайського бачення, кожна варварська країна має захоплюватись Китаєм та намагатись отримати «найбільшу честь» – статус васала імперії. Поступово васал приймає культуру, світогляд, інститути влади та стає власне адміністративною частиною імперії. За часів правління імператора династії Тан Сюаньле було відправлено так званий «Золотий Флот» на чолі з адміралом Чжен Хе, який мав на меті налагодження васальних відносин із країнами Південно-Східної Азії, Індії, східноафриканського узбережжя та Західної Азії [2]. Головними інструментами китайської дипломатії в експедиції були методи надавання дарів, демонстрації престижу, сили та значущості Піднебесної, тим с самим націлюючись на розширення сфери власного впливу. Однак зовнішні та внутрішні причини та поступовий перехід до ізоляціонізму знизили значущість морського діла та призвели до згорання подібних ініціатив.

Наступний етап народжується зі смертю імперської системи: знищивши інститут феодалізму та абсолютної влади, китайський народ розпочав шлях до республіканізму та демократії. Основними цілями дипломатії Китайської Республіки Сунь Ятсена були налагодження відносин та робота над визнанням суверенності держави із якомога більшою кількістю західних країн, а також залучення до економічної співпраці та відновлення країни. Однак початок світових воєн, спустошлива війна із мілітаристською Японією, а також узурпація влади клікою військових на чолі з Чан Кайші нівелювала усі намагання із залучення західних країн до побудови стабільного демократичного Китаю [8].

Саме падіння націоналістичного режиму відкриває наступний етап – побудову марксистсько-комуністичного Китаю. Активна ідеологічна робота з Радянським Союзом відкрила для китайського пролетаріату основи теоретичного марксизму, діалектичного матеріалізму та постулати класової боротьби. Головною проблемою були тисячолітні традиції китайського народу, які заважали побудові соціалістичної спільноти, а також історичне тяжіння до дрібнобуржуазної експлуатації та приватної власності. За часів Мао Цзедуну китайська дипломатія використовувала методи залучення країн соціалістичного табору до економічної, політико-ідеологічної співпраці та «експорту» соціалізму регіоном Східної Азії [1].

Сучасний же етап розпочинається із переходом від маоїзму до прогресивної політики Ден Сяопіна та розвалом соціалістичного руху. Розпад Радянського Союзу поставив Китай у скрутне становище, яке змусило змінити директиву класової боротьби на стратегію власної національної безпеки. Однак надзвичайні успіхи в економічному розвитку та підвищення національної конкурентоспроможності в міжнародному поділі праці дозволили знов зайняти провідне місце на міжнародній арені та розбудовувати власні страгати. Сучасні методи дипломатичного впливу Китайської Народної Республіки характеризуються відновленням китаєцентричної риторики, заміну марксистських положень боротьби пролетаріату проти експлуататорів на буржуазні поняття національних інтересів, безпеки та економічного співробітництва [1; 5]. Головними інструментами виступають інвестиційні проекти, монетарно-боргова політика, сировинно-промислові проекти у слабозвинених країнах, а також так звана «дипломатія юаню», яка націлена на заняття значної долі світового використання та заміну міжнародної валюти на власну. Головною ціллю китайської дипломатії є налагодження

зовнішньоекономічних партнерських відносин із більшою частиною країн світу в рамках сучасної геоекономічної ініціативи «Один пояс та Один шлях» [4; 7].

Важливим доповненням є факт інтеграційного конструкту китайської дипломатії, тобто поєднання усіх аспектів, а не повної заміни доктрин. Сучасна китайська дипломатія має конфуціанські (на прикладі тактики дипломатичних установ КНР) та імперські (відновлення геополітичних амбіцій та стратегічного погляду на міжнародні відносини) основи, вкраплення заходоцентричних бачень (на прикладі постійних ініціатив до відновлення та активного розвитку китайсько-американських відносин) та соціалістична риторика.

У якості висновків необхідно визначити гармонічний розвиток китайської дипломатії та «вплетіння» історичної спадщини до основного інструментарію. Китайська школа дипломатії виходить із традицій тисячолітньої історії Піднебесної імперії, має на меті захист буржуазно-капіталістичних інтересів вищих кіл держави та правлячої еліти, та одночасно із цим користується надбаннями соціалізму.

Список використаних джерел та літератури:

1. 邓小平文选.第2卷 / 邓小平著 - 人民出版社 : 北京 / Обрані твори Ден Сяопіна. Том 2. Пекін : «Народне Видавництво», 1993. 418 р.

2. 朱亚非. 郑和外交成就之思考—纪念郑和下西洋600周年, 《山东师范大学学报: 人文社会科学版》. 2005年 (5) .76-79, 共4页。.

3. 法家思想 - 百度百科. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E6%B3%95%E5%AE%B6%E6%80%9D%E6%83%B3/4070576#reference-2-941413-wrap>

4. 王毅 : 将“一带一路”打造成“发展带”和“幸福路” - 中华人民共和国外交部URL:

https://www.mfa.gov.cn/web/ziliao_674904/zt_674979/dnzt_674981/qt_zt/gwwyjwjbzwyhdzjzwtw/yd/202203/t20220307_10648865.shtml

5. 中国特色社会主义是发展中国、稳定中国的必由之路 - 人民网 URL: <http://cpc.people.com.cn/xuexi/n/2015/0727/c385474-27363497.html>

6. 中国中心主义 - 搜狗百科 URL: <https://baike.sogou.com/v68381553.htm>

7. Логвиненко Б. Г. Особливості сучасного етапу розвитку економічної дипломатії Китайської Народної Республіки. *Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин* : Матеріали XVIII науково-практичної конференції молодих вчених 21 квітня 2023 року. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2023. С. 82–84.

8. Резніков В. В., Логвиненко Б. Г. Геоелектронічна ініціатива «Один пояс та Один шлях» як основний інструмент реалізації міжнародної політики Китайської Народної Республіки. *Китайська цивілізація* : традиції та сучасність: матеріали XIV міжнародної наукової конференції, 5 листопада 2020 р. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 234–237.

Науковий керівник: Резніков Валерій Володимирович, професор кафедри міжнародних економічних відносин імені А. П. Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, доктор наук державного управління, кандидат економічних наук, професор.

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ ТА МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ

Дмитро МИКОЛЕНКО,
професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор історичних наук, доцент,
dmykolenko@karazin.ua

Богдан МАКАРЕНКО,
здобувач вищої освіти 2-го курсу магістратури групи УВ-61
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
ibogdan28@gmail.com

Сучасні політики часто звертаються до історичної пам'яті з метою вибудовування та/або коригування зовнішньополітичного курсу. Все більший науковий інтерес у рамках досліджень міжнародних відносин приваблює аналіз історичної пам'яті як одного із інструментів конструювання зовнішньополітичних наративів.

В останні десятиліття дослідники все частіше почали звертатися до конструктивістської теорії міжнародних відносин (ТМО) Велика увага цей напрямком ТМО приділяє наративному підходу як аналітичному інструменту, що має суттєвий евристичний потенціал. На думку Р. Барта і Л. Дюїзі, наратив як концепція існував у всі часи і в усіх суспільствах, оскільки він починається разом з історією людства. Дослідження, засновані на наративному підході, виходять з передпосилки про те, що факти, події та процеси міжнародної реальності не кажуть самі за себе, їхнє значення для нас є продуктом інтерпретації політичних акторів. Даний підхід застосовується для аналізу характеру та ступеня взаємозв'язку між наративною реальністю та певним політичним курсом. У нашому контексті особливе значення має історичний наратив як один з факторів, які певною мірою впливають на формування та реалізацію зовнішньої політики.

Міждисциплінарні дослідження, що пов'язують наративну та когнітивну теорії, виявляють способи взаємодії пам'яті та наративу і приводять до висновку, що «люди здатні створювати складні інтерпретації історій на основі дуже невеликої кількості текстових чи дискурсивних реплік». Політики для опису навколишньої соціополітичної реальності, обґрунтування своїх рішень та пояснення дій інших учасників міжнародного процесу нерідко апелюють до історичних сюжетів, які в тією чи іншою мірою резонують із суспільною свідомістю широких верств населення чи певних соціальних груп.

Історичні наративи – один із ключових інструментів для створення соціально поділюваного значення колективного минулого, для надання сенсу поточних подій та описи можливого майбутнього. Таким чином, наративи функціонально можуть використовуватися акторами для формування та надання сенсу подіям минулого та сьогодення, визначення майбутніх ролей та постановки завдань для учасників політичного процесу.

Згідно з Т. Біміша, Д. Молоха та Х. Флекса, історична пам'ять та наратив можуть бути використані владою з метою отримання вигод. Історичні наративи багато в чому задають рамки можливого і неможливого в політиці, в тому числа і зовнішньої, виправдовуючи одні політичні рішення та відкидаючи інші. Нерідко політики звертаються до різних історичних сюжетів для мобілізації своєї підтримки. З цього погляду будь-яка реконструкція історичного минулого – результат інтерпретації, яку здійснюють актори з певною

метою. При цьому, як зазначає Х. Вагенар, інтерпретація та зміст історичних наративів не є історичною «правдою», а представляють собою аналітичні конструкти, що перманентно оспорується і трансформуються.

В рамках дослідження взаємозв'язку історичної пам'яті та міжнародних процесів увагу дослідників зосереджено на таких ключових проблемних сферах, як аналіз ролі історичної пам'яті у формуванні зовнішньої та світової політики; діяльність багатосторонніх структур; просуванні інтересів країн у рамках публічної дипломатії; вибудовуванні двосторонніх та багатосторонніх відносин, формуванні національної ідентичності.

Наприклад, свого роду маніфестом відновлення принципів лібералізму у зовнішній політиці після правління республіканця Д. Трампа служить передвиборча програма Дж. Байдена. Тому припустимо, що вироблені першими особами апеляції до історичної пам'яті мають на меті вплинути на формування зовнішньої політики та прийняття рішень, що узгоджуються з ліберальним підходом. Справді, у значній частині проаналізованих даних було виявлено активне просування Дж. Байденем та К. Харріс наративів про захист «демократичного світу» та ліберального світопорядку, зокрема через постійна згадка «загальних» (ліберальних) цінностей та ідеалів у контексті низки двосторонніх та багатосторонніх відносин. Так, президент Дж. Байден у ході спільних брифінгів із іноземними лідерами активно згадував про тісне історичне партнерство між державами.

Для того, щоб підкреслити спільність позицій США з тією чи іншою країною, представники адміністрації нерідко роблять посилання на історичні приклади тривалої співпраці, ставлячи при цьому акцент на загальні ліберальні цінності та принципи, що є характерною рисою нинішньої американської адміністрації. Наприклад, Дж. Байден під час зустрічі з прем'єр-міністром Австралії стверджував, що їх «країни стояли пліч-о-пліч у кожному конфлікті з часів Першої світової війни». На спільній прес-конференції з прем'єр-міністром Сінгапуру Лі Сяньлуном американський президент звернувся до двостороннього Меморандуму про взаєморозуміння в галузі оборонного співробітництва, підписаного в 1990 р. і продовженого в 2019 р., який надав США доступ до військово-повітряної та військово-морської бази в цій країні.

Подібне конструювання зовнішньополітичного наративу про тісну і тривалу співпрацю та загальні цінності, що здійснюється через

звернення до історичної пам'яті, звичайно, є широко поширеним дипломатичним прийомом. Однак члени адміністрації Дж. Байдена використовують його не тільки щодо традиційних союзників, для яких подібний виклад історії більшою чи меншою мірою може відповідати історичним фактів, а й стосовно іншим країнам. Так, крім згаданих висловлювань віце-президента про країни Африки, перші особи США просувають дискурс про міцну та давню дружбу між США і, наприклад, Польщею, засновану на загальних цінностях та пріоритетах. З метою просування наративів про захист «демократичного світу» та ліберального порядку з чільною роллю США американські перші особи активно використовують історичні посилання на ряд сюжетів.

Війна в Іраку, як і багато інших конфліктів, у яких брали участь Сполучені Штати, нерідко згадується у зверненнях американських офіційних осіб до ветеранів та у брифінгах на День пам'яті (Memorial Day). При цьому щоразу президент Дж. Байден акцентував увагу аудиторії на те, що ветерани «боролися за демократію». Більше того, коли мова президента стосувалася тем, пов'язаних із війнами, він незмінно згадував свого сина Б. Байдена, який служив в Іраку 2009 р., наголошуючи на тому, що він «перший президент за 40 років, дитина якого служила в зоні бойових дій». Подібна риторика багато в чому мала продемонструвати солідарність голови виконавчої влади з сім'ями військовослужбовців та підвищити його рейтинг підтримки. Чималою мірою члени демократичної адміністрації використали дискурс про закінчення «нескінченних воєн» для обґрунтування подальшого скорочення американського контингенту у близькосхідному регіоні.

Конструювання на основі американської історичної пам'яті наративу про необхідність просування ліберальних цінностей та боротьби проти авторитаризму на глобальному рівні відіграє важливу роль у легітимізації односторонніх та дискримінаційних зовнішньополітичних дій США. У рамках наративу про історичну роль США та їх союзників із захисту ліберально-демократичних принципів у світі подібна політика представляється як загальна і навіть обов'язкова справа для всього «вільного світу», оскільки вона відповідає цінностям, які просувають США.

Зробимо висновок, що перші особи багатьох країн систематично апелюють до історичної пам'яті у питаннях, що стосуються зовнішньої політики та міжнародних відносин. Так, у двосторонніх та багатосторонніх відносинах з партнерами звернення американських

лідерів до історичної пам'яті створює наратив про тривале та тісне співробітництво між країнами, заснованому на спільних цінностях, під якими маються на увазі цінності ліберального світопорядку з провідною роллю в ньому США. Конструювання подібної наративної реальності з використанням історичної пам'яті багато в чому є метою обґрунтування необхідності консолідації союзників у боротьбі проти неліберальних режимів Росії та Китаю.

Список використаних джерел:

1. Бондар В. Державна політика історичної пам'яті в Україні 1990–2000–х рр.: основні тенденції. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2013. Вип. 23. С. 377–400.

2. Ковальська-Павелко І. «Війни пам'яті» як ключовий чинник формування державної політики пам'яті в сучасній Україні. *Krakowskie Studia Małopolskie*. 2022. № 3 (35). С. 7–26.

3. Ніколаєць Ю.О. Політика історичної пам'яті в Україні на початку ХХІ ст. *Політологічні студії*. 2011. Вип. 2. С. 192–204.

4. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналітична доповідь / за заг. ред. В. М. Яблонського. Київ: НІСД, 2019. 110 с.

5. Касьянов Г. В. Історична пам'ять та історична політика: до питання про термінологію й генеалогію понять. *Український історичний журнал*. 2016. № 2. С. 135.

6. Нагорна Л. П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 328 с.

7. Воляннюк О. Я. Новітні візії політики пам'яті: державницький монолог vs демократичний полілог. *Національна та історична пам'ять*. 2012. Вип. 2. С. 177–186.

8. Гон М. М. Українська історична пам'ять: особливості формування в час демократичного транзиту. *Панорама політологічних студій*. 2012. Вип. 8. С. 103–114.

9. Чекаленко, Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 464 с.

ВПЛИВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ЗОВНІШНЮ ТА ВНУТРІШНЮ ПОЛІТИКУ ДЕРЖАВ

Ірина ПЕРЕСИПКІНА,
доцентка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидатка політичних наук,
iryna.peresypkina@karazin.ua

Анастасія ЧЕРДАК,
здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури групи УМІБ-61
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
anastasiacherdak2976@gmail.com

У наш час, велику увагу приділяють вивченню впливу недержавних акторів на світову політику. Особливий фокус досліджень спрямований на розгляд сутності та характеру участі транснаціональних корпорацій (ТНК) у глобальних політичних процесах, незалежно від їхнього походження та форми власності, включаючи як приватні, державні, так і змішані підприємства, які мають відділення в різних країнах та функціонують у відповідності до певної системи прийняття рішень. Ця система дозволяє ТНК здійснювати координовану політику та розробляти загальну стратегію через один або кілька центрів прийняття рішень. Проблема визначення сутності цього феномену залишається актуальною і в даний момент [1, С. 134–136].

На сьогоднішній день, держава втрачає свої здібності в управлінні виробничими галузями економіки та передає ці функції корпоративному сектору. Це призводить до зростання розриву у кваліфікації між державними службовцями і приватними менеджерами, а також відкриває можливість бізнесу впливати на політику. Транснаціональні корпорації (ТНК), які мають контроль над банківською сферою, податковою політикою та економікою окремих країн, здатні вплинути на розвиток не лише глобальної економіки, а й світової політики, обмежуючи національні дії держав [2, С. 499-529].

Проблема ролі і місця ТНК у зовнішній політиці держав пов'язана з трансформаціями, які відбуваються у системі міжнародних відносин і впливають на зовнішню політику суверенних країн. Важливо зрозуміти, як змінюється сучасна зовнішня політика і які чинники впливають на її формування. У глобалізованому світі жодна держава вже не може вести традиційну зовнішню політику. Одночасно сучасні процеси інтеграції призводять до того, що новими повноцінними учасниками зовнішньої політики стають ТНК, міжнародні міжурядові та недержавні організації [3, С. 11–29].

Цікаво розглядати корпорації з двох різних точок зору: як інструмент проведення зовнішньої політики розвинених країн (що є найбільш поширеним підходом), і як самостійний актор, який має здатність впливати на зовнішню та внутрішню політику цих країн.

Розглядаючи вплив корпорацій у контексті першого підходу, можна відзначити, що прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які реалізуються через транснаціональні корпорації (ТНК), і розширення сфери діяльності цих корпорацій можна розглядати як основний інструмент для збільшення економічного та, у подальшому, політичного впливу розвинених країн на розвиваючіся держави. При цьому, коли держава приймає ПІІ, вона часто стає економічно залежною і може втрачати можливість розвивати самостійну політику. Крім того, збільшення іноземного впливу на національну економіку сприяє формуванню еліти, яка орієнтується на інтереси іноземних інвесторів. Ця еліта може впливати на прийняття важливих внутрішніх і зовнішніх політичних рішень. Таким чином, ТНК можуть впливати як на державну систему в цілому, так і на окремих осіб, що приймають рішення [4, С. 33–44].

Також як інструмент або допоміжна сила при здійсненні зовнішньої політики держави використовуються транснаціональні медіакорпорації. Наприклад, на сьогоднішній день серед найбільших медіакорпорацій можна назвати: «News Corporation» (США – Великобританія), «Time Warner» (США), Walt Disney Company (США), Viacom (США), NBCUniversal (США - Франція). Розвиток транснаціональних медіакорпорацій підтверджує особливу роль інформаційно-комунікаційних методів проведення зовнішньої політики держави. Про медіакратію як про пасивну (уявну) демократію споглядання пише німецький політолог Т. Мейер, який відзначає розширення впливу ЗМІ на політику держав і називає медіакратію «четвертою владою». При цьому у виграшній позиції опиняються держави походження медіаконгломератів [5, С. 93].

Більшість досліджень, що досліджують вплив транснаціональних корпорацій (ТНК) на політику країн, що розвиваються, обґрунтовують це тим, що такі країни привертають більший інтерес з боку сировинних ТНК. Це пояснюється декількома факторами.

По-перше, у країнах, що розвиваються, часто відсутнє належне законодавство в галузі охорони навколишнього середовища та механізми регулювання екологічної діяльності бізнесу, такі як низькі ставки оподаткування і відсутність вимог щодо стандартизації. Це дає змогу ТНК переміщувати на їхню територію найбільш екологічно небезпечні та ресурсомісткі виробництва.

По-друге, країни, що розвиваються, характеризуються дешевою робочою силою та більш лояльним та сприйнятливим до співпраці з ТНК державним апаратом. Ці фактори сприяють впливу ТНК на міжнародну та внутрішню політику конкретних держав в різних сферах, включаючи економіку, соціокультурну сферу, політику, екологію та інші [6, С. 258–261].

До механізмів, за допомогою яких транснаціональні корпорації впливають на зовнішню політику держави, можна віднести наступне [7, С. 46–52]:

1. Рух державних службовців до роботи у корпораціях (відомий як «Revolving door» або «Amakudari»).

2. Перехід керівників вищого рівня у ТНК на посади в уряді та подальше лобіювання інтересів корпорацій в державному апараті.

3. Участь представників ТНК у важливих радах, комітетах та інших консультативних органах, які визначають економічну політику країни.

4. Фінансова підтримка політичних партій та впливових еліт, спонсорство.

5. Лобіювання і активізація груп впливу.

6. Загроза скорочення інвестицій у національну економіку.

7. Корупція шляхом підкупу чиновників та осіб, що приймають рішення.

8. Залучення підтримки від розвинених держав та отримання різних видів підтримки від країн походження корпорацій.

Можна сказати, що, ставлячи перед собою певні цілі в країнах, що розвиваються, транснаціональні корпорації можуть впливати також на зовнішню політику розвинених країн. Наприклад, останній інструмент впливу ТНК на зовнішню політику країн часто асоціюється виключно з першим підходом, проте сам факт залучення розвинених

країн для впливу на політику країн, які розвиваються, передбачає, що ТНК також впливають на зовнішню політику цих розвинених країн. У 2000 році Дж. Грір разом з директором центру з вивчення суспільних інтересів К. Сінгхом опублікували статтю під назвою «Коротка історія транснаціональних корпорацій», де два розділи були присвячені опису впливу ТНК на політику національних держав та ролі ТНК у світовій політиці. Авторам вдалося на основі конкретних прикладів описати використання корпораціями військово-політичних ресурсів розвинених країн у спробі вплинути на внутрішню та зовнішню політику менш розвинених країн [8, С. 114].

Дослідження ступеня і механізмів впливу ТНК на внутрішню та зовнішню політику держави були розглянуті рядом індивідуальних теорій. Наприклад, за теорією структурної влади бізнесу, розробленої Ф. Блоком, Ч. Ліндбломом, К. Оффе та Ф. Ронге, стверджується, що державна влада тісно пов'язана з економічною діяльністю бізнес-структур. Згідно з цією теорією, той, хто має владну позицію в уряді, фактично є безвладним, якщо не може забезпечити собі матеріальні ресурси для досягнення своїх політичних цілей. Наприклад, вибори у США можна розглядати як боротьбу за політичний вплив між нафтовими ТНК, які фінансують кампанії республіканців, і фінансовими ТНК, які підтримують демократичну партію [9, С. 11-21].

В цілому, у розвинених країнах інтереси корпорацій настільки переплітаються з державними, що фактично вони стають національними інтересами. Основне питання тут полягає в тому, кому цей синтез більш вигідний. У зв'язку з цим зовнішня політика будь-якої держави відображає як її власні цілі і завдання, так і інтереси корпорацій. Хоча ТНК реалізують свою власну зовнішню політику, вони роблять це через політику держави-засновниці. Загалом, неможливо розглядати ТНК як абсолютно незалежних акторів. Навіть якщо корпорація не має жодних національних інтересів у своїй місії, вона слугує цілям певної фінансово-політичної еліти.

Список використаних джерел:

1. Артеменко І. А., Гончаренко В. В., Шкурупій О. В. Транснаціональні корпорації: навчальний посібник. Київ, 2014. 256 с.
2. Головка І. В. Україна в сучасній світовій політиці. *Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика* / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін.; за ред. М. П. Требіна Харків: Право, 2016. 540 с. С. 499-529.

3. Гребешкова О. М., Некрасова Т. С. Транснаціональні корпорації в економіці держави: важелі впливу та наслідки для розвитку. *Стратегія економічного розвитку України*. 2016. № 38. С. 11–29.
4. Гридасова Г. О. Транснаціональні корпорації в неокорпоративній парадигмі. *Проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 9. С. 33–44.
5. Лимонова Е., Архіпова К. Транснаціональні корпорації: основні етапи розвитку та регулювання їхньої діяльності в умовах глобалізації. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2014. № 1 (16). С. 93–101.
6. Манойленко Д. В. Держави та транснаціональні корпорації: проблема взаємовідносин (міжнародно-правовий аспект). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 29(2). С. 258–261.
7. Павлюк Т. С. Аналіз розвитку світових ТНК: досвід для України. *Економіка та суспільство*. 2018. № 5. С. 46–52.
8. Пенська І. О. Особливості впливу ТНК на економічний розвиток України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 3(80). С. 114–124.
9. Семененко Т. М. Транснаціональні корпорації як провідна рушійна сила глобалізаційних процесів в сучасних кризових умовах. *Ефективна економіка*. 2017. Вип. № 7. С. 11–21.

ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ АФРИКИ

Ірина ПЕРЕСИПКІНА,
доцентка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидатка політичних наук,
iryna.peresypkina@karazin.ua

Владислава ШПАК,
здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури групи УМІБ-61
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
anastasiacherdak2976@gmail.com

Тема дипломатичних відносин між Україною та країнами Африки залишається актуальною з точки зору розвитку міжнародних відносин, економічних можливостей та геополітичного впливу. Для України має велике значення залишитися активною в Африці і зміцнити свою присутність в регіоні, зберігаючи власну ідентичність, не допускаючи домінування світових гегемонів.

Україна встановила дипломатичні відносини з багатьма африканськими країнами після отримання незалежності в 1991 році. Ці відносини включають в себе обмін посольствами та розширення співпраці в різних сферах, таких як торгівля, економіка, освіта, культура та гуманітарна допомога.

На сьогодні можна виділити три ключові складові української політики в Африці: перш за все, це наша військова присутність в рамках миротворчих місій на Заходньому узбережжі Африки і в районі Великих Озер. Другий елемент - це експорт військової техніки та озброєння. Та, нарешті, третя складова - це розвиток торгівлі продукцією, яка включає в себе не лише промислові товари і сировину, але й сільськогосподарську продукцію. Поглиблення співробітництва з країнами Африки стало важливим напрямком зовнішньої політики України, оскільки Африканський континент має велике значення для України як з політичних, так і з економічних поглядів [1, С. 242–252].

Протягом останніх років країни Африки виявили значний зріст своєї політичної ваги в міжнародних відносинах. Завдяки значному

представництву в міжнародних та регіональних організаціях, включаючи понад чверть голосів у Генеральній Асамблеї ООН, африканські держави отримали суттєвий вплив на світовій арені.

Наразі розвиток співробітництва між Україною та країнами Африки спрямований на активізацію політичного діалогу, спільну діяльність в міжнародних організаціях, пошук нових ринків для українського експорту, його різноманітність (зокрема відновлювана енергетика, промислова та аграрна продукція і т. д.), а також збільшення гуманітарного взаємодії.

На сьогоднішній день, Україна має свої Посольства у 11 африканських країнах через свої посольства: Алжир, Ангола, Ефіопія, Єгипет, Кенія, Лівія, Марокко, Нігерія, ПАР, Сенегал і Туніс. Поступово розширюється мережа закордонних дипломатичних представництв та Почесних консульств в Африці, і є плани відкрити Посольство України у Гані [2, Р. 92–101].

Україна активно використовує існуючі багатосторонні платформи для просування своїх інтересів на континенті. Наприклад, Україна набула статусу країни-спостерігача в Африканському Союзі. Представники України також мають акредитацію при Організації Економічного співтовариства держав Західної Африки (ЕКОВАС) і Співтоваристві розвитку Півдня Африки (САДК). Україна є спостерігачем в Міжнародній організації Франкофонії, до складу якої входить багато африканських країн. Крім того, Посол України в АРЄ має акредитацію при Генеральному секретаріаті Ліги арабських держав зі штаб-квартирою в Каїрі [3].

У контексті українсько-африканських відносин на сучасному етапі вони справді зведені переважно до питання торгівлі. Причому спостерігається комфортна для Києва ситуація позитивного сальдо торгівлі товарами та послугами. За підсумками 2021 р. від торгівлі з країнами Африки Україна в плюсі на \$2,6 млрд. Проте поточна ситуація торговельних відносин України з країнами Африки також не така вже й проста. 70% експорту припадає на п'ять арабських країн Північної Африки, тоді як на 49 країн континенту, що залишилися, припадає обсяг поставок лише на менш, ніж мільярд доларів. При цьому у розрізі держав Тропічної Африки нашими основними покупцями виступають Ефіопія, Сенегал, Судан, Нігерія, Гана та Кенія [4, С. 115-122].

На цьому тлі можна виділити роботу посольств та послів у Єгипті, Кенії, Ефіопії, Алжирі, які задають високу планку та темп роботи, і на їхній досвід потрібно орієнтуватися. В Україні працюють

Офіс з просування експорту, формується «Експортно-кредитна агенція» для стимулювання масштабної експансії експорту товарів та послуг українського походження. Є успішні кейси роботи українських компаній чи окремих бізнесменів у країнах Африки.

Президент України В.Зеленський дав зрозуміти, що український підхід, у тому числі до країн Африки, має базуватись на економізації відносин. Главам дипломатичних представництв буде поставлено КРІ саме у сфері економіки, адже вони у відчутному вигляді відображають динаміку відносин та стимулюють роботу за практично значущими напрямками. В. Зеленський зазначив, що «Ми так далеко від Африки. Африка так далеко від України. В інформаційному просторі. На жаль, в дипломатичному просторі. І, на жаль, історично. Все поєднання наших зв'язків - через призму життя і відносин Радянського Союзу і країн Африканського континенту. Це так несправедливо, тому що було багато держав у Радянському Союзі, і Радянський Союз - це не Росія. Це був союз, у якому були держави, які сьогодні незалежні. Тоді всіх загнали в цей союз, але були різні люди, різні підприємства, різні науковці» [5]. В. Зеленський відзначив, що Україна виявила бажання підсилити взаємовідносини з Африкою, але це вимагає взаємопідготовленості обох сторін. Президент України запропонував країнам Африканського континенту приєднатися до української «Формули миру».

При Міністерстві закордонних справ України відбувся чотириденний онлайн-курс навчання для дипломатів з африканських країн. Цей навчальний захід організований в рамках виконання угод, досягнутих під час історичного візиту Міністра закордонних справ України до країн Африки в жовтні 2022 року. Під час цього візиту представники африканських країн виявили значний інтерес до вивчення дипломатичного досвіду України. За останній рік Україна зарекомендувала себе як визнаний міжнародний лідер у сферах комунікацій, публічної дипломатії, протидії дезінформації та реагування на кризи. Розроблений Міністерством закордонних справ України навчальний курс сприятиме подальшому розвитку відносин між Україною та країнами Африки і сприятиме зміцненню стійкості на африканському континенті [6, С. 78-82].

Необхідно закріпити важливість та значущість роботи з африканського спрямування на рівні державних документів України стратегічного характеру, у тому самому Законі про основи внутрішньої та зовнішньої політики чи Експортної стратегії. Важливо налагодити узгоджену роботу всіх зацікавлених сторін із

африканської тематики. Не можна обмежуватися лише зв'язкою «держава-бізнес», а важливо розширити її як мінімум наукової складової. Важливо приділяти увагу підготовці кваліфікованих кадрів із циклу африканістських дисциплін, вивчати африканські мови, вкладати ресурси у проведення фундаментальних досліджень країн Африки, саме під потреби України [7, С. 138-140].

Також вкрай важливою є модернізація мережі дипломатичних представництв у країнах Африки. Якщо Магриб охоплений українськими посольствами досить щільно, хоча роботу посольства в Лівії ще необхідно відновити, то в Тропічній Африці багато прогалин. Виходячи з наявних ресурсів, МЗС могло б відкрити тут ще як мінімум одне-два посольства. У фокусі уваги такі країни, як Судан, ДР Конго, Танзанія та Гана.

Україна переглядає свої стратегії у сфері дипломатії та комунікацій на Африканському континенті, враховуючи специфіку політичної системи цього регіону. Усі ці аспекти сприяють зміцненню взаємовідносин між Україною та африканськими країнами і відіграють важливу роль у розвитку нашої присутності в цьому важливому регіоні світу. Отже, в цьому контексті є дуже важливим налагодження дипломатичних відносин між Україною та Африкою.

Список використаних джерел:

1. Буренков В. В. Субсахарська Африка: політика, економіка, розвиток у контексті закликів XXI ст. *Дослідження світової політики: зб. наук. пр.* Київ: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2011. Вип. 2 (63). С. 242–252.

2. Вегеш М. М., Кухта В. В. Інтеграція основних чинників політичного розвитку країн Тропічної Африки як умова демократичного транзиту. *Epistemological studies in philosophical and political sciences. Scientific journal (Епістемологічні дослідження у філософії, соціальних і політичних науках)*. Dnipro. 2020. Vol. 3. Issue 2. P. 92–101.

3. Відносини України із країнами Близького Сходу та Африки. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobotnictvo/5-td> (дата звернення 20.11.2023)

4. Дипломатична та консульська служба: навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Л. О. Дорош, О. Я. Івасечко. Львів: Львівська політехніка, 2018. 332 с.

5. Зеленський В. Африка та Україна поки далекі одна від одної в

дипломатичному просторі. *Укрінформ*. 18.07.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3737466-afrika-ta-ukraina-poki-daleki-odna-vid-odnoi-v-diplomaticnomu-prostori-zelenskij.html>

6. Крамар О. С. Субсахарська Африка в XXI столітті. Нові ринки для українського експорту. Глобальні трансформаційні процеси в країнах світової периферії (регіон Субсахарської Африки): виклики та можливості для України. *Матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 16 черв. 2016 р.; НАН України, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»*. Київ, 2016. С. 78–82.

7. Кухта В. В. Регіон Тропічної Африки в міжнародному політичному процесі XXI ст. Формат розвитку відносин України та Центральної Європи в контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та теми забезпечення прав національних меншин. *Матеріали V науковопрактичної конференції (25 вересня 2020 р.)*. Ужгород: ТОВ «РІКУ», 2020. С.138–140.

БОМБА ПІД ДЕРЖАВНІСТЬ: ГЕНОЦИД У РУАНДІ 1994 РОКУ

Віра ПЕФТИЦ,

студентка 3-го курсу групи УМВ-31

факультету міжнародних економічних відносин

та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,

vera.peftits@gmail.com

Пізно ввечері, 6 квітня 1994 року, неподалік від столиці Руанди Кігалі із ПЗРК було збито адміністративний літак Dassault Falcon 50, на якому знаходилися представники першого владного ешелону одразу двох африканських країн – Руанди та Бурунді, у т.ч. і безпосередні керівники цих держав – Жювеналь Хаб'ярімана й Сіпрієн Нтар'яміра відповідно; обидва лідери, у супроводі вищого командного складу та низки політичних радників, поверталися з Танзанії, де спільно взяли участь у проведенні міжнародної конференції, присвяченої політичній стабілізації на руандійських теренах відповідно до Арушських угод 4 серпня 1993 року. Для усіх пасажирів без виключення цьому польоту судилося стати останнім. Цілкові і повністю поклавши відповідальність за проведення даного терористичного акту на

Руандійський патріотичний фронт (антиурядовий рух повстанців із етносу тутсі), можновладці східноафриканської країни, що належали до етносу хуту, організували жакхливий (як за масштабами, так і «засобами здійснення») геноцид тутсі протягом трьох місяців в умовах «феноменальної» пасивності міжнародного співтовариства загалом і розквартированих на території держави сил ООН зокрема. Його результатом стало фізичне знищення близько 800 тис. руандійців (750 тис. тутсі й 50 тис. хуту за приблизними підрахунками). Різанина припинилася «сама по собі» тільки після захоплення повстанцями-тутсі більшої частини території країни. Криваві події у Руанді спровокували потужну хвилю міграції: побоюючись жорсткої відплати, 2 млн хуту залишили свої домівки й буквально вимушені були рятуватися втечею «до сусідів», переважно Бурунді, Заїру й Танзанії.

Загалом історіографи схильні до зведення руандійської катастрофи й, відповідно, наступного ланцюга подій до очевидного за суттю знаменника запеклого протистояння двох етносів – хуту й тутсі. Проте в дійсності, коли мова йде про тутсі чи хуту, можна справедливо говорити про феномен «уявних етносів» або ж «нав'язаної етнічності», при чому з доволі значними застереженнями. Так чи інакше, до них незастосовний жодний із ключових критеріїв «етносу» – представників двох «основних складових» руандійського суспільства не поділяють ні лінгвістичні, ні культурні, ні релігійні, ні територіальні ознаки. Тутсі й хуту являють собою етноси лише в якості великих груп, що ідентифікують один одного, ґрунтуючись на ймовірних відмінностях свого походження (навіть у расовому відношенні). Яким би не було їхнє справжнє «расове коріння» [1, с. 21-22], ще відносно нещодавно (з точки зору історичної ретроспективи), у ХІХ ст., і ті, і інші розмовляли єдиною мовою, слідували схожим традиціям і сповідували в цілому ідентичні культури, мешкаючи при цьому пліч-о-пліч у рамках єдиних общин («пагорбів»), вільно укладаючи шлюби між собою та надаючи новонародженим дітям однакові імена [2, с. 31-34]. По суті, у той період «тутсі» й «хуту» сприймалися як приналежність до певних «професійних гільдій»: перші переважно займалися скотарством і військовою справою, другі присвячували життя землеробству або жрецькому служінню [3].

Важливим моментом у трансформації колишніх суто «фахових» відмінностей між тутсі та хуту до більш жорстко ієрархізованої системи відносин стала централізація руандійського королівства в другій половині XIX ст. за часів правління короля Кігелі IV. Лінії розмежування зазнали суттєвих змін, набувши більш чіткого характеру: категорії «тутсі» й «хуту» наповнилися новим ієрархічним змістом, обумовленим близькістю до центральної влади. Завершення процесу соціальної та виникнення етнічної ідентифікації обох суспільних груп відноситься вже до колоніального періоду. Німці, а потім і бельгійці, відкривши, що переважна частина тогочасної руандійської еліти відносить себе до «тутсі» та наділені «європеїзованими рисами», обрали їх в якості своєрідних адміністративних посередників у системі опосередкованого управління Руандою-Урунді [2]. «Використовуючи фізичні характеристики як орієнтир – тутсі були, як правило, високими, худорлявими та ніби більше «європейськими» за зовнішністю порівняно з менш рослими, кремезними хуту, колонізатори – пише Жерар Прюньє, - вирішили, що тутсі та хуту були двома різними расами. Відповідно до расових теорій кінця XIX – початку XX ст., тутсі завдяки зовнішності сприймали як «владарюючу расу»[4]. Теоретичним обґрунтуванням для «расової» селекції слугувала «хамітська концепція»; згідно з нею, носіями цивілізації на теренах доколоніальної Африки виступали саме хамітські племена, відгалуження кавказької раси»[2]. Тутсі («європейці з чорною шкірою») віднесли саме до хамітів. Історія Руанди та сусіднього королівства Бурунді (тоді Урунді) розглядалося як чергування міграційних хвиль, причому кожна наступна «привносила» племена, більш «цивілізовані», аніж попередні [5].

Наступний період колоніальної історії засвідчив прогресування «етнічної самоідентифікації» хуту та тутсі; вони все більше сприймали одне одного як особливі групи з абсолютно різним походженням. Даний процес, який, через низку причин, проходив більш інтенсивно, аніж у Бурунді, досяг кульмінації у другій половині 1950-х рр., коли, значною мірою під впливом зовнішніх обставин (перш за все, потужної хвилі деколонізації) на порядку денному постало питання про національне самовизначення. Саме у цей момент етнічний протест зі сторони хуту набуває політичної та ідеологічної форми; у

першому випадку у вигляді суто «етнічних» політичних партій хуту (Партія руху за емансипацію бахуту, або Пармехуту, і Асоціація за соціальну підтримку мас), у другому – у вигляді особливої історико-політичної теорії, яка відштовхувалася від старої расистської концепції «хамітського походження» тутсі, але повністю вивертала її на власний лад. Ідеологи національного руху хуту тлумачили модель послідовних хвиль історичних міграцій «племен» не з точки зору зростання «цивілізаційного сегменту», а з позиції деградації історичної справедливості; у такій перспективі тутсі виступали не в благородній ролі культуртрегерів, а в ролі «безрідних» завойовників, що незаконно узурпували владу в корінного населення. Той факт, що за чисельністю хуту в кілька разів переважали своїх «пригнічувачів», пояснює, чому для них національне звільнення ототожнювалося з ліквідацією панування не лише «білих колонізаторів», але й їхніх «поплічників» (тутсі), і чому саме це звільнення розглядалося в безпосередньому зв'язку з демократизацією руандійського суспільства, яке в даному випадку розумілося виключно як забезпечення права на владу етнічної більшості. «Етнізації» соціального за своєю природою конфлікту сприяло прийняття політиками й ідеологами тутсі «правил гри», запропонованих опонентами. Вони також створили власні «етнічні» партії (Національний руандійський союз, Руандійське демократичне об'єднання), продовжуючи всіляко просувати ідеологічну основу свого домінування – теорію расової переваги, поєднуючи її з ідеєю володарювання за правом завоювання.

В історії регіону Великих озер і Руанди, як його складової частини зокрема, виключне значення належить «соціальной революції» (або революції «влада – хуту») 1959 року. Перший спалах етнічного насильства переріс у повномасштабне повстання хуту, перш за все селян, проти тутсі, переважно адміністраторів (вождів і т. п.), супроводжуючись першою різаниною руандійських тутсі та масовою міграцією останніх із країни, та очікувано призвів до втрати останніми політичної монополії. Перемога Пермехуту на місцевих (літо 1960 року) й парламентських (вересень 1961 року) виборах забезпечила повне переважання хуту на комунальному й загальнонаціональному рівнях влади; референдум вересня 1961 року зруйнував останній політичний бастион тутсі – монархію; і, нарешті, напад групи тутсі з

Бурунді на військовий табір у Бугесері в грудні 1963 року та наступна різанина тутсі призвели до фізичного знищення політичних лідерів відповідної общини та припиненню діяльності партій – представників її інтересів.

Ключовим внутрішньополітичним наслідком «соціальної революції» 1959 року стало формування на руандійських теренах т. зв. етнократичної держави – специфічного соціально-політичного утворення, що виражає й забезпечує домінування одного етносу (у даному випадку – хуту). Особливість руандійської етнократії, перш за все, знаходилася в площині чисельного переважання владної етнічної групи, що підтримувалося здебільшого репресивними заходами.

Жахливі події геноциду квітня-червня 1994 року, цієї безпрецедентної руйнації руандійської нації, широко освітлені та проаналізовані в тому числі вітчизняними фахівцями. Варто звернути увагу на дві принципово важливі характеристики геноциду, що обумовили його довгостроковий вплив на подальший розвиток як самої Руанди, так і регіону в цілому: тотальність його суб'єкту (залучення до геноциду всієї общини хуту) та об'єкту (максимальне розширення поняття «ворог» за рахунок його політизації).

Саме зазначена тотальність як суб'єкту, так і об'єкту геноциду яскраво пояснює крах руандійської етнократичної держави як логічний наслідок жахливих подій 1994 року. Можна сказати, що в період тих страшних «Ста днів» держава зрадила сама собі: вона відмовилася від виконання всіх тих функцій, які, власне, і робили її повноцінним державним утворенням (підтримання внутрішнього порядку, зовнішній захист, економічний контроль, соціальне забезпечення, освіта); уся її діяльність відтепер звелася до організації геноциду, знищення певної частини населення, підпорядкування й пригнічення якої і становило сутність етнократичних порядків. Сконцентрувавшись цілком і повністю на виконанні цього єдиного завдання та залучивши всі наявні адміністративні ресурси, руандійська держава виснажила власну ж політичну енергію та психологічно знекровила суспільство, оскільки організована урядом різанина призвела до остаточної деградації політичного та соціального буття. Занепад держави як структури супроводжувався її крахом як ідеї. У результаті геноциду «етнічна» свідомість повністю перемогла над державною. Зіткнувшись із загрозою втрати влади,

політична еліта хуту прийняла та реалізувала унікальне рішення: у липні 1994 року було організовано масовий «відхід» етносу хуту з Руанди, у результаті чого країну залишило кілька мільйонів осіб. Мета таких неординарних заходів полягала у відокремленні «народу» від «території»: таким чином, держава мала втратити один із фундаментальних своїх елементів. Аби уникнути перетворення руандійської держави на інструмент політичного панування тутсі, етнократи-хуту готові були навіть вдатися до її тимчасової ліквідації, до порушення континуїтету політичних інституцій.

Геноцид у Руанді та породжена ним низка подій у зоні Великих озер наприкінці минулого століття яскраво демонструє звивистість шляхів, якими прямує історія. Вони ще раз свідчать, наскільки неоднозначною може бути роль історичних подій. Геноцид 1994 року та «Третя світова війна», на вівтар якої було покладено мільйони життів та незчисленні людські страждання, які в глобальному вимірі показали «темний виворот» епохи глобалізації, у той самий час зламали усталену протягом кількох десятиліть порочну систему етнократичного насильства в даному регіоні. У такій перспективі 1990-ті роки стосовно Чорної Африки справедливо можна сприймати як «втрачене десятиріччя», але й певною мірою як період руйнації породжених ще при колоніалізмі та «підтриманих» специфікою біполярного протистояння політичних структур і механізмів – як державних, так і міждержавних – і в цьому сенсі як продовження далекого від завершення процесу деколонізації.

Список використаних джерел:

1. Ben Hammouda H. Burundi. Histoire économique et politique d'un conflit. Paris: L'Harmattan, 1995. 203 p.
2. Des Forges A. Op. cit.; Destexhe A. Rwanda and Genocide in the Twentieth Century. London: Pluto, 1995. 92 p.
3. Vansina J. Antecedents to Modern Rwanda: The Nyiginya Kingdom. Madison (Wisc.), 2004. 320 p.
4. Prunier G. Rwanda's Struggle to Recover from Genocide. URL: [http://encarta.msn.com/sidebar/762504202/Rwanda's Struggle to Recover from Genocide.html](http://encarta.msn.com/sidebar/762504202/Rwanda's%20Struggle%20to%20Recover%20from%20Genocide.html);
5. Linden I. and Linden J. Church and revolution in Rwanda. Manchester: Manchester University Press, 1977. 304 p.

Науковий керівник: Комарова Тетяна Геннадіївна, професорка кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, докторка політичних наук, доцентка.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Владислава ПОЛЯНСЬКА,
студентка 2-го курсу магістратури групи УМІБ-61
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
xa12462388@student.karazin.ua

Трансформація німецької публічної дипломатії в умовах глобалізації є багатогранним процесом, який передбачає адаптацію до мінливої динаміки міжнародних відносин, використання цифрових інструментів комунікації та реагування на глобальні виклики.

Традиційно публічна дипломатія зосереджувалася на просуванні національних інтересів за кордоном за допомогою таких стратегій, як культурні обміни, освітні програми, поширення інформації та кампанії зі зв'язків з громадськістю [2]. Однак в епоху глобалізації публічна дипломатія еволюціонувала, набуваючи нових форм і функцій. Все більше уваги приділяється діалогу та співпраці з іншими країнами та культурами задля сприяння взаєморозумінню, вирішенню спільних проблем та просуванню спільних цінностей [5].

Глобалізація призвела до значних змін у міжнародній системі та мала далекосяжні наслідки для багатьох аспектів світових відносин. Ці зміни торкнулися і публічної дипломатії як важливого інструменту зовнішньої політики. Сприяли цій трансформації такі аспекти, як: цифрова дипломатія; глобальні виклики; культурна дипломатія; державно-приватне партнерство; м'яка сила та гуманітарна дипломатія; активна роль у міжнародних організаціях; акцент на сталому розвитку; залучення громадськості [3].

Німеччина є яскравим прикладом країни, яка активно трансформує свою публічну дипломатію в умовах глобалізації. Держава є рішучим захисником демократії та прав людини на світовій арені та підтримує ініціативи, спрямовані на зміцнення

демократичних інститутів, захист фундаментальних свобод та відстоювання людської гідності. Вона визнає важливість обміну знаннями та співпраці у вирішенні глобальних проблем і сприяє партнерству в галузі освіти і науки, сприяючи науковому співробітництву та мобільності. Німеччина підтримує екологічну діяльність, виступаючи за боротьбу зі зміною клімату та заохочуючи екологічну діяльність, а також підтримує міжнародні зусилля з переходу до зеленої економіки.

Культурне розмаїття і сила міжкультурного діалогу – є важливими чинниками у цій діяльності. Німеччина заохочує програми культурного обміну та сприяє взаєморозумінню і взаємоповазі між різними культурами. Країна є домом для людей з усього світу, і її культура є результатом цього культурного різноманіття. Німецький уряд підтримує культурні заходи, які сприяють взаєморозумінню та взаємоповазі між різними культурами [6]. Наприклад, уряд фінансує гастролі німецьких культурних колективів за кордоном, а також організовує міжнародні культурні фестивалі в Німеччині. Завдяки програмі обміну студентами люди мають можливість вивчати німецьку мову та культуру, а також налагоджувати контакти з німецькими студентами. Програми культурного обміну та культурні заходи, відіграють важливу роль у сприянні взаєморозумінню та взаємоповазі між різними культурами та є одним із ключових інструментів публічної дипломатії Німеччини. Вони допомагають Німеччині формувати позитивний образ країни за кордоном, сприяти співпраці з іншими країнами та поширювати німецьку культуру та цінності.

У відповідь на зміни в публічній дипломатії та зростаючу важливість цифрової комунікації Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини запускає онлайн-платформу «Germany.diplo», доступну шістьма мовами (німецькою, англійською, французькою, іспанською, китайською та арабською). Велика кількість цікавого контенту, включаючи статті, відео, інфографіку, інтерактивні карти тощо, дає читачам уявлення про зовнішньополітичні пріоритети Німеччини, її культурні особливості та внесок у розв'язання глобальних проблем. Ця платформа забезпечує канал для німецьких дипломатів і представників для зв'язку з людьми по всьому світу і сприяє обміну та діалогу між державами [1]. Онлайн-платформа слугує центром для спілкування з людьми по всьому світу та сприяє діалогу та просуванню участі Німеччини у світових справах. Платформа легко інтегрована з різними

каналами соціальних мереж, що дозволяє користувачам ділитися контентом, брати участь у дискусіях та спілкуватися з однодумцями, які зацікавлені глобальними ініціативами Німеччини. На платформі можна знайти актуальний календар подій та заходів, пов'язаних з публічною дипломатією в Німеччині, де користувачі можуть зареєструватися, щоб відвідати та отримати інформацію про майбутні події.

«Germany.diplo» відкриває віртуальні двері до світу німецької публічної дипломатії, надаючи унікальну можливість глибше пізнати значення та цілі країни в глобальному контексті. Платформа є потужним інструментом для використання цифрових технологій та охоплення ширшої аудиторії, налагодження зв'язків з різними спільнотами та посилення цифрової активності Німеччини. Вона є прозорим і доступним джерелом інформації про зовнішню політику, а також взаєморозумінню та сприйняттю поглядів і внеску вирішення глобальних проблем Німеччини. Таким чином, «Germany.diplo» є цінним доповненням до інструментарію публічної дипломатії Німеччини. Надаючи центральну платформу для глобального діалогу, обміну інформацією та поширення знань, Німеччина ефективно позиціонує себе як активного та доступного глобального гравця в цифрову епоху.

Державно-приватне партнерство, залучення громадянського суспільства та прихильність до сталого розвитку підкреслюють цілісний підхід Німеччини до публічної дипломатії, що ґрунтується на співпраці. Оскільки Німеччина орієнтується в складних міжнародних відносинах, її зусилля у сфері публічної дипломатії сприяють створенню позитивного іміджу та зміцненню її ролі як відповідального глобального гравця. Загалом, публічна дипломатія Німеччини є динамічним інструментом, що розвивається, для налагодження зв'язків, сприяння взаєморозумінню та внеску у створення більш кооперативного та взаємозалежного світу [7]. Трансформація публічної дипломатії Німеччини відображає адаптацію до динаміки глобалізованого світу. Такий підхід дозволяє Німеччині: зміцнювати відносини з іншими країнами та культурами; створювати сприятливий міжнародний імідж; посилювати роль в міжнародних відносинах. Держава також використовує цифрові інструменти та платформи, такі як Goethe-Institut, Deutsche Welle та дипломатичні представництва за кордоном, щоб розповідати свою історію, протидіяти дезінформації та підтримувати прозорість. Німеччина бере активну участь у міжнародних форумах, забезпечує

лідерство у вирішенні глобальних питань і робить свій внесок у дипломатичні зусилля ЄС [4].

Таким чином, німецька публічна дипломатія – це багатогранний і стратегічний підхід до взаємодії з міжнародною спільнотою. За допомогою публічної дипломатії Німеччина прагне сприяти взаєморозумінню, поширювати свої цінності та робити внесок у вирішення глобальних проблем. Наголос на культурному збагаченні, академічному обміні та співпраці з метою розвитку відображає прагнення будувати значущі відносини в усьому світі. Трансформація публічної дипломатії в Німеччині підкреслює необхідність для держав адаптувати свої дипломатичні стратегії до реалій глобалізації. Сприяючи діалогу, співпраці та цифровій взаємодії, Країна ЄС відіграє конструктивну роль в ефективному просуванні своїх цінностей, зміцненні відносин та формуванні більш взаємопов'язаного та сталого світу. Відданість Німеччини таким цінностям, як демократія, права людини та захист довкілля, зміцнює її репутацію як відповідального та надійного міжнародного гравця.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт німецького федерального міністерства закордонних справ. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en>. (дата звернення: 21.10.2023).

2. Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/32183>. (дата звернення: 23.10.2023).

3. Структура публічної дипломатії. URL: http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/529/1/struktura_pd.pdf. (дата звернення: 22.10.2023).

4. Council of the European Union, Council conclusions on Energy Diplomacy. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10995-2015-INIT/en/pdf>. (Last accessed: 21.10.2023)

5. Glassgold S. M. Public Diplomacy: the evolution of literature. URL: www.allacademics.com/pd_theory_and_notion.pdf. (Last accessed: 22.10.2023)

6. Lenczowsk John. Cultural diplomacy, political influence, and integrated strategy. URL: https://www.iwp.edu/wpcontent/uploads/2019/05/20131028_JohnLenczowskiCulturalDiplomacypoliticalinfluenceandintegratedstrategy.pdf.

(Last accessed: 23.10.2023)

7. Public Diplomacy and National Security - Lessons Learned for the Next Administration Електронний ресурс URL: <https://www.csis.org/events/public-diplomacy-and-nationalsecurity-lessons-learned-next-administration>. (Last accessed: 22.10.2023)

Науковий керівник: Харченко Ігор Михайлович, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат технічних наук, доцент.

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ОБ'ЄДНОАНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТАНЗАНІЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Любов СКЛЯРЕНКО,

студентка 2 курсу магістратури групи УОз-61
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна,
lyubobsk.01@gmail.com

Економічне співробітництво між різними країнами на сьогоднішній день є невід'ємним складовим елементом експансії світової економіки, оскільки воно забезпечує довготривалу можливість мати взаємовигідні відносини між учасниками в межах торговельно-економічної кооперації. Саме тому головною метою зовнішньо-економічної діяльності України є утвердження держави у межах світового масштабу як сильної, розвиненої та авторитетної держави, яка спроможна в повній мірі здійснювати забезпечення сприятливих умов для сталого розвитку та реалізації свого економічного потенціалу [1].

Сьогодні разом з ринками країн Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, державами Індостанського регіону, Центральної Азії для України вважається досить перспективним ринок держав Африки. В межах цього континенту є в планах наразі проведення передбачливої економічної політики, яка буде спрямовуватися на реалізацію промислового, військово-технічного, наукового та інвестиційного потенціалу.

Якщо говорити про можливості для розвитку виокремлено для країн, які знаходяться на континенті, то, не дивлячись на те, що всі країни Африки за рівнем розвитку господарства або слаборозвинуті або середньо розвинуті, Україна не обмежує торговельно-економічні відносини з такими країнами як Кенія, Республіка Руанда та Об'єднана Республіка Танзанія.

До кінця 1990-х років економіка Об'єднаної Республіки Танзанія характеризувалась дуже повільними темпами росту, оскільки мала достатньо низький рівень освіченості населення, мінімальне впровадження технологій у промислово-виробничі комплекси країни та пряму залежність від показників експорту сільськогосподарської продукції у вигляді сировинного матеріалу. Разом з тим, протягом останніх 20 років економічні показники почали перманентно покращуватися, і, як наслідок, Світовий Банк у 2020 році оголосив про перенесення країни до групи з низьким середнім доходом. Саме це слугувало тому, що Об'єднана Республіка Танзанія стала одним з головних торговельно-економічних партнерів України у регіоні Східної Африки.

В свій час, після того як Танзанія визнала незалежність України 8 червня 1992 року, між країнами були встановлені дипломатичні відносини в межах обміну нотами між Міністерством закордонних справ України і Міністерством закордонних справ Об'єднаної Республіки Танзанія [2]. В даних міжнародних юридичних документах відображений вектор розвитку всебічного партнерства та дружніх відносин між країнами. Варто зауважити, що одночасно зараз розглядаються три додаткові проекти двосторонніх домовленостей, які стосуються захисту інвестицій, освітньої діяльності, промисловості і сільського господарства.

Все це зумовило той факт, що серед більше ніж 50 країн, розташованих на африканському континенті, саме Танзанія зайняла одне з чільних місць по споживанню українських товарів, які відправляються на експорт. Так, наприклад, у 2021 році загальний двосторонній обіг між двома країнами становив 51 мільйон 204 тисячі доларів США. Розподіл основних статей товарів, які були відправлені до Танзанії, зображений на рисунку 1.

- зернові культури (65,9% від загального експорту)
- жири та олії тваринного або рослинного походження (18,7%)
- чорні метали (8,5%)
- електричні машини (1,8%)

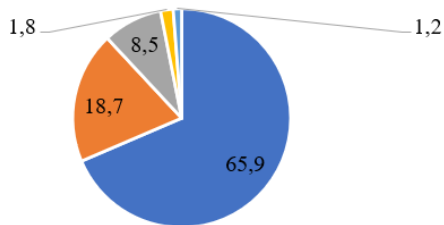

Рис. 1. Статті розподілу експорту з України в Танзанію (2021 рік)

Слід зауважити, що в останній час збільшилась доля товарів, яка має додану вартість, а відповідно і більший експортний потенціал. До позицій, вказаних вище увійшли не лише сировинні матеріали, а і виробниче устаткування, котли, олії рослинного походження, м'ясо та похідні їстівні продукти.

Інвестиційна привабливість Танзанії сьогодні продовжує створювати додатковий потенціал для експансії торговельно-економічних відносин з Україною. По перше, ця країна характеризується політичною стабільністю та відсутністю громадянських або міжнародних воєн, на відміну від її континентальних сусідів. Додатково, населення Об'єднаної Республіки Танзанія становить на кінець 2022 року більше 61 мільйону осіб [3] та має демографічний позитивний ріст щороку, а державний апарат докладаеть максимум зусиль для профілювання країни в позитивному ключі на міжнародній арені. Не дивлячись на те, що до недавнього часу основною стратегічної галуззю Танзанії було сільське господарство, сьогодні економіка починає зазнавати диверсифікаційних змін. Так, наприклад, значного розвитку зазнали такі виокремлені сфери як видобуток мінеральної сировини та виробництво кераміки, цементу і товарів з текстилю. Також беззаперечно Танзанія вважається однією з найкрасивіших держав Африки, яка має чудову природу, а також фауну, що продовжує проживати в своєму звичному середовищі, яке забезпечують безліч заповідників на території країни. Це зумовило значний розвиток туризму в країні протягом останніх років, який склав близько 12% від ВВП Об'єднаної Республіки Танзанія.

Зважаючи на вищевикладений матеріал, потенціал для розширення співпраці та взаємодії України та Танзанії сьогодні є невичерпним та однозначно буде розширюватись з встановленням міцних партнерських зв'язків з Україною.

Список використаних джерел:

1. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України затверджена указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021 URL : <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/PD/strategy-for-pol.pdf> (дата звернення: 09.11.2023).

2. Політичні відносини України з Об'єднаною Республікою Танзанія URL : <https://kenya.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/politichni-vidnosini/5543-politichni-vidnosini> (дата звернення: 10.11.2023).

3. Відкрита електронна енциклопедія Вікіпедія URL : <https://en.wikipedia.org/wiki/Tanzania> (дата звернення: 09.11.2023).

*Науковий керівник: **Резніков Валерій Володимирович**, професор кафедри міжнародних економічних відносин імені А. П. Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, доктор наук державного управління, кандидат економічних наук, професор.*

РОЛЬ ДЕРЖАВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ

Віталій СОЛОВИХ,

професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор наук з державного управління,
кандидат політичних наук, професор

vpsovikh@karazin.ua

Софія ВАСИЛЕНКО,

здобувачка 2-го курсу магістратури групи УВ-61
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
sofiya.vaselenko2001@gmail.com

Україна постійно стикається з гібридними атаками з боку Росії, що загрожує її інформаційній безпеці. В умовах повномасштабної військової агресії роль держави у забезпеченні інформаційної безпеки стає надзвичайно важливою. В цих умовах держава повинна активно

розвивати кіберзахист, співпрацювати з міжнародними партнерами для обміну досвідом щодо кіберзагроз та спільного реагування на кібератаки, створювати умови для освіти у сфері медіаграмотності та здійснювати продуману політику протистояння інформаційним загрозам.

Мета даного дослідження – визначити роль і функції держави у забезпеченні інформаційної безпеки в умовах гібридної агресії з боку Росії. Відносини в цій сфері є публічно-правовими, оскільки вони стосуються реалізації державних завдань з захисту інформаційного суверенітету та забезпечення інформаційних прав і свобод громадян.

Функція держави – забезпечувати інформаційну безпеку. Радовецька погоджується [1, с.13]. Це пов'язано з тим, що функціонування держави є об'єктивною і важливою областю його діяльності. Мета держави в суспільстві виражається через його функції. Завдання і завдання уряду визначаються поняттям функцій, що виконуються за допомогою державних органів, громадян та інших організацій.

Однак слід зазначити, що функції держави та забезпечення інформаційної безпеки не можуть бути визначені. Питання, що забезпечують інформаційну безпеку, стосуються не тільки держави, а й місцевих і державних органів.

Функції-це основні ролі, які виконують об'єкти або явища, які визначають їх мету і сенс існування. Ця функція може охоплювати всі аспекти діяльності суб'єкта. У філософії функція розглядається як декомунізація між 2 об'єктами, і одна зміна викликає іншу. Отже, ця функція визначається з'єднанням частин або цілісністю об'єктів [2, с.221] також можна проаналізувати з його точки зору. Функції безпеки та функції права мають різні правові природи. Функції права є властивостями права, які впливають з його сутності та призначення [3, с. 46]. Вони є об'єктивними та незмінними. Функції безпеки є ознаками діяльності державного управління. Вони визначаються цілями та завданнями, визначеними законами та підзаконними актами.

В Україні функція адміністрації щодо забезпечення інформаційної безпеки - це діяльність, яку адміністрація здійснює для захисту себе, громадян, суспільства і держави від впливу шкідливої інформації.

Аналізуючи роботу державних органів в області інформаційної безпеки, можна виділити наступні етапи:

1. Виявлення загроз. Першим кроком є виявлення та узагальнення всіх існуючих інформаційних загроз. Це дозволяє перейти від загального розуміння загрози до конкретного аналізу.

2. Аналіз загроз. На цьому етапі всі виявлені загрози аналізуються, щоб зрозуміти механізм їх дії і визначити найбільш небезпечні. Важливо з'ясувати їх частоту, джерело, спосіб поширення, мету, напрямок і здатність контролювати.

3. Моделювання активності противника. розвідувальна діяльність противника моделюється для виявлення вразливостей у створенні загроз. Виходячи з цього, були розроблені заходи щодо усунення або пом'якшення цих вразливостей.

4. Прийняття рішень. Рішення про протидію ворожій інформаційній діяльності розробляється і закріплюється в нормативних правових актах.

5. Реалізація заходів. Виконуються завдання, дії та інструменти, визначені нормативними правовими актами для захисту від інформаційних загроз.

6. Оцінка ефективності проведених заходів і внесення корективів в майбутню діяльність в області інформаційної безпеки.

Зазвичай ці етапи виконуються в певному порядку, але через організаційні проблеми, нестачу часу або підвищену загрозу безпеці деякі з них можуть бути пропущені. На нашу думку, це може призвести до безладу в роботі системи захисту інформації.

Функції інформаційної безпеки в управлінні можна розділити на різні категорії, але ми вважаємо, що найкраще класифікувати їх відповідно до критеріїв ефективності.

Функція підтримки інформаційного суверенітету передбачає, що адміністрація повинна захищати інформаційний простір країни від зовнішніх загроз, які можуть завдати шкоди національній безпеці та суспільству.

Функція інформування міжнародного співтовариства про порушення законів і звичаїв війни полягає в запобіганні поширенню дезінформації і маніпуляцій, пов'язаних з ворожістю і ставленням до цивільного населення. Це досягається за рахунок активного поширення серед міжнародного декомунізованого співтовариства точної інформації про дії противника.

Функція розвитку інформаційної культури полягає в тому, що необхідно створити умови для того, щоб Державні установи набували знання, навички та здібності, які дозволяють їм критично сприймати

інформацію і протистояти інформаційним і кібератакам. У контексті повномасштабної атаки з боку Росії це компонент кіберзахисту країни.

Інтеграційна функція передбачає, що урядові установи повинні сприяти об'єднанню різних питань інформаційної безпеки на основі спільних цілей, цінностей і взаємної поваги. Це важливо для демократичних держав, в яких громадяни мають право брати участь у формуванні політики безпеки. Деякі дослідники вважають, що громадяни в демократичній державі повинні бути активними учасниками процесу забезпечення інформаційної безпеки. Це означає, що громадяни повинні брати участь у розробці та реалізації політики інформаційної безпеки, а також у протидії інформаційним загрозам.

Таким чином, можна сказати, що забезпечення інформаційної безпеки є одним з важливих аспектів національної безпеки. Під час повномасштабної атаки Російської Федерації це питання набуває особливої актуальності, оскільки інформаційні атаки є одним з основних інструментів цієї атаки.¹

Україна повинна ефективно протистояти російській агресії, зокрема, шляхом інформування світової спільноти про те, що Росія порушує закони та звичаї війни, що необхідно для отримання політичної та військової підтримки з боку міжнародного співтовариства.

Також важливо підвищити рівень інформаційної культури населення. Це допоможе українцям протистояти руйнівному впливу Росії та запобігти поширенню дезінформації.

Ось приклади того, як Україна може використовувати свої інформаційні ресурси проти російської агресії:

- розробка і поширення інформації про військові злочини в Росії;
- залучення міжнародних ЗМІ для прикриття російської агресії;
- створення освітніх програм для зміцнення інформаційної культури населення.

Реалізація цих заходів допоможе Україні зберегти національну безпеку в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Радовецька Л.В. Місце інститутів громадянського суспільства у механізмі реалізації функції забезпечення інформаційної безпеки. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2018. № 3. С. 12-18.

2. Матійко М.В. Інформаційна функція цивільного права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2018. № 45. С. 199-204.

3. Ісаєва В.В. Функції права: теоретико-правовий аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С.45-48.

4. Головка А.А. Вдосконалення механізмів залучення громадянського суспільства до реалізації політики безпеки у інформаційній сфері України. *Наук.-інформ. вісн. Академії нац. Безпеки*. 2019. № 1-2. С. 86-98.

5. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України.: Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 11.11.2023).

ПРОТИСТОЯННЯ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЗА ГЛОБАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Віталій СОЛОВИХ,

професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор наук з державного управління,
кандидат політичних наук, професор
ypsolovikh@karazin.ua

Олександра ПУЩАЄНКО,

здобувачка 2-го курсу магістратури групи УВ-61
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
oleksandra.pushchaienko@student.karazin.ua

Після розпаду Радянського Союзу у 1991 році та завершення епохи біполярності система міжнародних відносин наприкінці ХХ століття розвивалася за однополярної конфігурації абсолютного домінування Сполучених Штатів Америки. На зламі століть та на початку 2000-х на світовій арені почали поставати нові суб'єкти, які, зазнавши масштабного економічного розвитку, здатні були скласти конкуренцію країні-гегемону.

Одним із таких суб'єктів стала Китайська Народна Республіка, влада якої у 1980-90 рр. ХХ століття провела всеохопне реформування,

спрямоване на економічну лібералізацію та децентралізацію, приватизацію, розширення можливостей для інвестування, спрощення підприємницької діяльності, застосування ринкових механізмів, модернізацію промисловості, трансформацію соціальної, медичної, освітньої систем тощо. Масштабні нововведення призвели до «Економічного дива» в Китаї та стрімкого росту економічних показників у державі та добробуту населення загалом.

Звернемося до цифр. На початок масштабного реформування, ініційованого Ден Сяопіном, тобто у 1978 році показник експорту Китаю склав 10 млрд доларів (до 1% від світової торгівлі у світі), у 1985 році він зріс до 25 млрд доларів, у 2005 році досяг позначки у 773 млрд доларів, а у 2022 році – 3,7 трлн доларів, зробивши країну найбільшим експортером товарів та послуг у світі [3]. Щодо показнику ВВП, то у 1978 році він склав 149,5 млрд доларів, у 1985 році збільшився майже вдвічі – до 309,5 млрд доларів, у 2005 досяг 2,3 трлн доларів, а у 2022 році зріс ще майже в 9 разів – до 17,96 трлн доларів, зробивши КНР другою після США економікою світу [4]. А за оцінками експертів крупного та авторитетного американського інвестиційного банку «Goldman Sachs», зробленими у грудні 2022 року, ВВП Китаю перевищить ВВП США приблизно у 2035 році, зробивши країну першою економікою світу [1].

Такий економічний бум у КНР сприяв щільній економічній і торговельній взаємодії країни з міжнародним співтовариством, а особливо з найпотужнішою економікою світу – Сполученими Штатами Америки. За президента Барака Обами відносини між США та КНР були доволі сприятливими, адже ним висувалися пропозиції щодо створення двостороннього економічного союзу G2 з огляду на те, що «відносини між США та Китаєм формуватимуть 21 століття» [6]. Однак такий крок до партнерства із ослабленою після фінансової кризи 2008 року економікою США був не вигідним для динамічно прогресуючого Китаю, тож пропозицію було відхилено. За президентства Дональда Трампа економіко-торговельні зносини між державами зазнали погіршення, адже інтереси країн щодо першості у світовому господарстві, глобального лідерства та економіко-торговельній конкуренції почали перетинатися. Ці фактори призвели до початку торгових війн між Китаєм та Сполученими Штатами Америки.

Дональд Трамп будував свою зовнішню політику на засадах протекціонізму та повернення американських виробничих потужностей, розміщених в Китаї, до США. У липні 2018 року Трампом було введено 25% мита на китайський імпорт, що склав 34 млрд

доларів. КНР у свою чергу запровадила відповідні мита на американській імпорт, що склав 50 млрд доларів. Згодом у вересні 2018 року Сполучені Штати ввели 10% мита на китайські товари на 200 млрд доларів, аналогічними були і обмеження від Китаю на суму 60 млрд доларів. Після цього американською стороною було оголошено про зростання даного митного тарифу з початку 2019 року до 25% [7, с. 57]. У 2020 році торговельні війни між країнами були врегульовані підписаною двосторонньою угодою.

Каменем спотикання у відносинах між США та Китаєм є також статус Тайваню, який проголошує себе незалежною від Пекіну Китайською Республікою, а КНР вважає його своєю територіальною одиницею. Попри те, що США офіційно дотримуються політики «єдиного Китаю», нинішній президент Сполучених Штатів Америки Джо Байден попередив про військове втручання власної країни при спробі збройного нападу Китаю на Тайвань. Для Сполучених Штатів принциповим є питання захисту демократичних режимів у світі, тож питання Тайваню постає дуже гостро у відносинах між двома країнами. У серпні 2022 року спікер палати представників Ненсі Пелосі здійснила дипломатичний візит до Тайваню, що стало чи не найбільш гарячою точкою у американо-китайських відносинах, адже китайська влада напередодні візиту погрожувала застосуванням рішучих силових дій.

Крім усього вищенаведеного, триває боротьба Китаю та Сполучених Штатів Америки за геополітичне домінування і за збільшення сфер впливу на міжнародній арені. КНР активно поширює свій вплив на Африканському континенті, масштабно інвестуючи в економіку, виробничі, інфраструктурні проекти регіону (наприклад, залізниця TAZARA, залізниці в Кенії, Чаді, Анголі, ГЕС в Ефіопії, ДР Конго тощо [8]) та навіть створює військові бази в Африці, наприклад, в Джибуті. Натомість китайське інвестування супроводжується значними сумами кредитування, яке у більшості випадків не може бути виплачено слабкими африканськими економіками або ж умови експлуатації проекту є зовсім не вигідними для африканської сторони, як, наприклад, відбулось із недобудованим портом в Танзанії, який за умовами інвестування мав бути переданий КНР в оренду на 99 років [8]. Також Китай активно поширює свій вплив на євразійський континент шляхом реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях», спрямованої на інвестиції в інфраструктуру країн Європи, а також механізму інвестиційної, торгово-економічної взаємодії між країнами Східної та Центральної Європи й Китаєм під назвою «16+1».

США також не відстають від Китаю в контексті розширення свого геополітичного впливу, активно здійснюючи зносини з демократичними країнами світу, досі залишаючись лідером у передових міжнародних союзах, наприклад G7 чи НАТО, розширюючи свою військову присутність в Африці, залучаючись підтримкою країн Глобального Півдня, поширюючи свій вплив завдяки «м'якій силі» та інструментам публічної дипломатії.

Переломним моментом, що виступив каталізатором до зміни конфігурації світоустрою, зовнішніх політик, векторів розвитку та союзів держав світу, стала російсько-українська війна, що розпочалася у 2014 році із анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, а також збройної агресії Росії на сході України та утворення самопроголошених проросійських квазіутворень – Луганської та Донецької народних республік. Особливо гостро питання трансформації системи міжнародних відносин постало із повномасштабним вторгненням РФ на територію України від 24 лютого 2022 року.

Повномасштабна російсько-українська війна вплинула на глобальні політичні, економічні, торговельні та інші процеси міжнародних відносинах. Зокрема, попри зустрічі-форуми в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», реалізація європейської частини проекту була призупинена, зважаючи на бойові дії в Східній Європі, а також антиросійські та антибілоруські міжнародні санкції, а механізм взаємодії «16+1» був переформатований: у вересні 2021 року від нього відмовилася Литва, а у серпні 2022, під впливом повномасштабного вторгнення – Естонія та Латвія.

Займаючи позицію нейтралітету в російсько-українській війні, Китай не припиняє торговельно-економічних відносин із агресором, а часткова міжнародна ізоляція Росії тільки сприяє поглибленню її зв'язків з КНР. Так, у 2022 році двосторонній китайсько-російський товарообіг досяг позначки у 190 млрд доларів, що на 29% більше у порівнянні з 2021 роком. Даний показник за перші п'ять місяців 2023 року склав 94 млрд доларів, що на 41% більше у порівнянні аналогічним періодом 2022 року [5]. Рекордними після початку повномасштабного вторгнення стали постачання російської нафти й газу в Китай. Також між сторонами починають розроблятися нові торговельні шляхи, наприклад, Північний морський шлях, який, крім торговельної вигоди, дає доступ Китаю до судноплавства в Арктиці. Неявну політичну підтримку Росії від КНР також доводить запропонований останньою «мирний план» по врегулюванню війни в

Україні, який у багатьох пунктах відповідає інтересам окупанта, прикриваючись пацифістською метою деескалації війни.

Сполучені Штати Америки, які займають активну позицію на військову, економічну, гуманітарну та політичну підтримку України, особливо після повномасштабного вторгнення стали локомотивом надання допомоги Україні, заохочуючи світову спільноту до аналогічних дій. Саме США стали ініціатором міжнародних зустрічей міністрів оборони країн світу у форматі «Рамштайн» для координації військової допомоги Україні (станом на листопад 2023 року, проведено 16). За результатами зустрічей у форматі «Рамштайн» було погоджено величезні обсяги фінансової допомоги Україні, танкова, авіаційна коаліції та передача іншої передової зброї для захисту української державності та деокупації територій. Крім того, Сполучені Штати Америки є найбільшим у світі донором допомоги Україні, а, отже, однією з основних причин успішного протистояння України агресору та його значного послаблення. Цьому також сприяє активний санкційний тиск Сполучених Штатів на Росію, її фізичних та юридичних осіб, а також на третіх сторін, як сприяють агресії.

Тим не менш, торговельно-економічна співпраця між Китаєм та Сполученими Штатами зберігається, адже Китай є першим торговельним партнером для США, а США для Китаю – третім (після країн АСЕАН та ЄС [2]). Також доречним буде зазначити, що у 2022 році товарообіг між країнами склав рекордних 690,6 млрд доларів [9]. А, враховуючи нещодавні заяви високопосадовців обох сторін, зносини між КНР та США надалі розвиватимуться в руслі співробітництва. Так, у листопаді 2023 року Сі Цзіньпін вперше за 6 років здійснив візит до Сполучених Штатів, що є вагомим політичним кроком.

Таким чином, російсько-українська війна значно вплинула на розстановку сил на міжнародній арені, а також на зовнішньополітичні пріоритети ряду країн світу. Сполучені Штати Америки, виділивши велику частку свого бюджету на економічну, військову та гуманітарну допомогу Україні, відчули деякі внутрішньополітичні труднощі, але натомість зробили вагомий внесок у збереження демократії в Східній Європі, а також протидії авторитаризму держави-окупанта. Послабивши потужного до 2022 року гравця міжнародних політичних та економічних відносин, Сполучені Штати роблять ставку на утвердження свого впливу в Європі та втрату потужностей свого ідеологічного та торговельного опонента, союзника РФ – Китаю. Натомість Китай через послаблення Росії отримав широкий доступ до порівняно дешевої російської сировини та поставив РФ у фактичну

залежність від своєї політики та економіки, що, безумовно, тільки сприяє вигідному становищу КНР. До того ж в міжрегіональних об'єднаннях по типу BRICS, де Росія грала одну з передових ролей, лідирючу позицію на себе перебрав Китай, що є черговим доказом збільшення вигоди для Китаю від ситуації.

Станом на зараз, можна зробити висновок про те, що торговельно-економічні американо-китайські відносини розвиваються, цьому підтвердженням є обсяги товарообігу між країнами, однак боротьба за геополітичний вплив між США та Китаєм продовжується, наприклад, відкритим залишається питання залучення підтримки Глобального Півдня того чи іншого блоку. Що ж до подальшого розвитку подій, то, на мою думку, він залежатиме від результату російсько-української війни. Якщо ж Росії гіпотетично вдасться перевести війну в затяжний стан, це тільки виснажуватиме як українські ресурси, так і ресурси союзників-донорів, насамперед країн Західної коаліції, що сприятиме гегемоністським інтересам КНР і увердженню глобального лідерства країни. Якщо ж за підтримки Сполучених Штатів Америки, Європи та інших союзників, Україні вдасться перемогти агресора, остаточно його виснажити, як наслідок, домогтися внутрішніх перебудов в країні, її демократизації та зміни зовнішньополітичного вектору на західний, Китай залишиться без крупного антиамериканського союзника та суттєво знизить свої шанси на геополітичне та ідеологічне домінування у світі.

Список використаних джерел:

1. China And India Will Overtake U.S. Economically By 2075, Goldman Sachs Economists Say. *Forbes* : web-site. URL : <https://www.forbes.com/sites/dereksaul/2022/12/06/china-and-india-will-overtake-us-economically-by-2075-goldman-sachs-economists-say/?sh=8e53b138ea9b> (date of access: 10.11.2023).
2. Distribution of Chinese foreign trade in 2022, by trade partner. *Statista* : web-site. URL : <https://www.statista.com/statistics/257112/main-import-partners-for-china/#statisticContainer> (date of access: 12.10.2023).
3. Exports of goods and services (current US\$) - China. *The World Bank* : web-site. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?locations=CN> (date of access: 10.11.2023).
4. GDP (current US\$) - China. *The World Bank* : web-site. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>

(date of access: 10.11.2023).

5. Russia-China Economic Relations Since the Full-Scale Invasion of Ukraine. *Stockholm Centre for Eastern European Studies* : web-site. URL : <https://sceeus.se/en/publications/russia-china-economic-relations-since-the-full-scale-invasion-of-ukraine/> (date of access: 12.11.2023).

6. The United States and China: A G-2 in the Making? *Brookings* : web-site. URL : <https://www.brookings.edu/articles/the-united-states-and-china-a-g-2-in-the-making/> (date of access: 10.11.2023).

7. Дергачова, В. В., Голюк, В. Я., Згуровський, О. М. Торговельна війна США і Китаю: причини та наслідки для світової економіки. *Китаєзнавчі дослідження*. 2021. № 1. С. 54–63.

8. Китай у неоколоніальному змаганні за Африку: новачкам щастить? *Політична критика* : веб-сайт. URL : <https://politkrytyka.org/2021/07/16/kytaj-u-neokolonialnomu-zmaganni-za-afryku-novachkam-shhastyt/> (дата звернення: 12.11.2023).

9. Попри напругу між США та Китаєм торгівля між країнами сягнула рекорду торік. *Економічна правда* : веб-сайт. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2023/02/8/696829/> (дата звернення: 12.11.2023).

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КІБЕРБЕЗПЕКИ ЄС: НОВІ ВИКЛИКИ 21 СТОЛІТТЯ

Євгенія СОЛОВИХ,

доцентка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидатка політичних наук,

j.m.solovikh@karazin.ua

Тетяна БУЛИГІНА,

студентка 2-го курсу магістратури групи УВ-61
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
tanyabilygina06@gmail.com

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології – рушійна сила 21-ого століття. З глобалізацією та інформатизацією з'являються нові

виклики для традиційної дипломатії, які змушують її адаптуватися та змінюватися під нові реалії. Цифрова дипломатія створила низку самих різних перспектив, – від автоматизації управління до покращення швидкості отримання інформації. Цифрові технології дозволяють стрімко обмінюватися даними, вести переговори та ефективно взаємодіяти на будь-якій відстані, що стало особливо актуальним під час поширення пандемії Covid-19. Варто зауважити, що переваги нового виду дипломатії на цьому не закінчуються, адже завдяки ній можна використовувати цифрові канали для реалізації дипломатичних стратегій, проводити комунікаційні кампанії та навіть впливати на обговорення глобальних питань сучасності. Новітні цифрові інструменти допомагають збирати, аналізувати та використовувати великі обсяги даних для прийняття більш обґрунтованих рішень та розуміння динаміки світових подій. Крім того, використання електронних каналів дозволяє урядам та дипломатам проводити консультації, взаємодіяти з громадськістю та представниками інших держав через різні віртуальні платформи.

Проте, в цьому сучасному «ідеальному» світі, разом з появою таких феноменів, як «глобалізація» та «інформатизація», з'являються і нові ризики для безпеки як особистих даних, так і кожної держави зокрема. Здавалось, зовсім нещодавно такі терміни, як «інформаційна війна», «гібридна війна» і «кібератака», були лише складовою теорії міжнародних відносин, сьогодні набули форми глобальних проблем. У сучасних умовах особливо актуальною є дослідження проблеми, пов'язаної з «кібератаками».

Мета нашої роботи полягає в тому, щоб визначити засоби боротьби з кібератаками на прикладі Європейського Союзу та дослідити сучасні інструменти протистояти новим викликам двадцять першого століття.

Серед українських вчених, які безпосередньо вивчали різні аспекти інформаційної сфери та кібербезпеки, можна назвати таких як О. Баранова, О. Доценко, Б. Гуменюк, Я. Турчин, Є. Тихомирова, Т. Мірошниченко, О. Мережко та інші. Окремі питання розвитку міжнародного співробітництва щодо протидії кіберзлочинності розглядались у роботах закордонних вчених, серед яких слід виділити таких як: Л. Пай, К. Браун, М. Енверга, У. Зібер, Ш. Шольберг та Ф. Хансон.

Варто зауважити, що кібератаки мають невичерпні особливості, через що ускладнюють інструменти для боротьби з ними. До таких видів атак відносяться: несанкціонований доступ до цифрових систем,

мережі і пристроїв з метою порушення; завдання шкоди або отримання несанкціонованого доступу до інформації; застосування зловмисного програмного забезпечення фішингу, програм-вимагачів та розподілених атак на відмову в обслуговуванні (DDoS). Цей список кіберзагроз становить серйозну проблему для ЄС, підприємств, організацій та окремих осіб у регіоні, впливаючи на фінансові системи, критичну інфраструктуру, конфіденційні дані та демократичні процеси [7].

Ще на початку 21 століття ЄС активно займалось протидією кіберзлочинності через розробку нормативно-правових актів, таких як Європейська Конвенція «Про кіберзлочинність» 2001 року. Додатково, Європейський Союз працює над створенням єдиної бази даних про кіберзагрози та регулюванням цифрового ринку товарів. У 2004 році було створено Європейське агентство з питань мережевої та інформаційної безпеки (ENISA), яке сприяє безпеці мереж та інформації в ЄС через співробітництво, обмін досвідом та консультування з ризиків і загроз кіберпростору [1, с.70].

Геополітичні зміни, такі як війна Росії проти України, призводять до значного збільшення кібератак в просторі ЄС, особливо в сфері дезінформації. Данська військова розвідка відзначає, що Росія використовує різноманітні інструменти, такі як контрольовані державою ЗМІ, аналітичні центри та офіційні агентства, щоб поширювати неправдиву інформацію. Це робить Росію серйозною проблемою для безпеки всього Європейського Союзу [2, с. 214].

Стосовно вище сказаного, у звіті Європол «Кібератаки: вершина злочинності як послуги» відзначається збільшення DDoS-атак, особливо політично вмотивованих, координованих проросійськими хакерськими групами. Знищення інфраструктури FluBot у 2022 році призвело до зриву великої операції зі зловмисним програмним забезпеченням для мобільних пристроїв, наголошуючи на міжнародній співпраці в правоохоронних органах [3].

За прогнозами на 2023 рік, вартість наслідків кіберзлочинності сягне 10 трильйонів доларів США, проте упродовж наступних чотирьох років ця цифра, як очікується, зросте до 24 трильйонів доларів США. Аналітичне дослідження ENISA Foresight 2030 визначило ключові кібезагрози на найближчі сім років. Однією з таких є розширені кампанії дезінформації, в яких штучний інтелект (ШІ) використовується для створення політичного контенту. Прогнозується, що до 2026 року близько 90% контенту в Інтернеті буде створено ШІ.

Тож, виникає нова загроза – зловживання штучним інтелектом, яка стає реальністю, оскільки 73% організацій вже використовують сотні чи тисячі моделей штучного інтелекту. Зростання використання відкритих моделей ШІ розширює можливості зловмисників у викраденні особистих даних.

Людська помилка та використання застарілих систем у кіберпросторі стають причиною понад 80% кіберінцидентів. Збільшення кількості підключених до Інтернету речей (IoT-пристроїв) призводить до зростання ймовірності людської помилки, покладаючи додатковий тиск на сфери розробки безпеки та оцінки ризиків. Також, передбачається, що до 2025 року у світі буде встановлено близько 75,4 мільярда IoT-пристроїв, що відкриває можливості для зростання кібератак. За рахунок прогресу кіберзагроз, зловмисники отримують доступ до інструментів, які можуть аналізувати мільярди облікових записів та створювати різноманітні варіанти паролів.

Висока ймовірність змін в кіберсфері та розмаїття загроз ставлять під сумнів стійкість існуючих стратегій кібербезпеки. Розвиток нових та адаптація поточних заходів стає надзвичайно важливим завданням для кібербезпеки Європейського Союзу в 21 столітті [5, с. 13].

Стратегія ЄС в кіберпросторі спрямована на підвищення стійкості Європи проти кіберзагроз для громадян і підприємств. Фокус уваги спрямований на трьох сферах: стійкість, технологічний суверенітет і лідерство; розбудова оперативного потенціалу для запобігання, стримування та реагування; і просування глобального та відкритого кіберпростору шляхом посилення співпраці. Основні заходи включають реформування правил безпеки мережевих та інформаційних систем, запуск Центрів безпеки з штучного інтелекту, створення спільного кіберпідрозділу та зміцнення інструментарію кібердипломатії ЄС.

Європейський Союз інвестує безпрецедентні інвестиції в розмірі до 4,5 мільярдів євро на кібербезпеку, заохочуючи країни-члени використовувати інструмент ЄС для відновлення та стійкості. Стратегія наголошує на міжнародному співробітництві, спрямованому на зміцненні та заснованого на правилах глобального порядку, сприянні безпеці в кіберпросторі, захисту прав людини та основних свобод в Інтернеті [4].

У листопаді 2022 року Європейська комісія запровадила нову політику союзу щодо кіберзахисту, яка спрямована на вирішення

зростаючих викликів у кіберсфері, де спостерігається збільшення кількості кібератак на країни-члени та Європейський союз в цілому. Це дає можливість вирішити ряд важливих стратегічних питань.

По-перше, вицезагдана політика спрямована на посилення спільної роботи проти кіберзагроз. Для вирішення цього завдання за мету поставлено такі заходи: створення Координаційного центру кіберзахисту ЄС (EUCDCC) для покращення обізнаності про ситуацію; створення оперативної мережі для військових комп'ютерних груп реагування на надзвичайні ситуації (milCERT); розробка та зміцнення Конференції кіберкомандувачів ЄС; запуск нового рамкового проекту CyDef-X для підтримки навчань ЄС з кіберзахисту; покращення обміну інформацією між спільнотами кіберзахисту та останнє, це – зміцнення спільних можливостей ЄС щодо виявлення, ситуаційної обізнаності та реагування через цивільну інфраструктуру ЄС Операційних центрів безпеки (SOC).

По-друге, Європейська комісія планує докласти зусилля для того, щоб захистити екосистему безпеки. В рамках цього проекту комісія запропонувала ряд дій, таких як робота над стандартизацією та сертифікацією кібербезпеки. Надання платформи для юридично необов'язкових рекомендацій для спільноти захисту та співпраця між цивільними та військовими органами стандартизації допоможуть вирішити друге завдання, щоб дійти до основної мети.

По-третє, було визначено вагомість інвестицій в кіберзахист, що спонукає до збільшення грошових внесків у сучасні військові можливості через такі платформи, як PESCO та Європейський оборонний фонд, а також розробка дорожньої карти ЄС щодо кібертехнологій для зменшення залежності від критичних технологій [6].

Пропозиція Закону про кіберзагрози (CRA) вводить загальні стандарти кібербезпеки для продуктів із цифровими елементами, охоплюючи як апаратне, так і програмне забезпечення. Основна її мета полягає в мінімізації вразливостей продуктів та забезпеченні управління ними упродовж їхнього життєвого циклу.

Пропозиція Закону про штучний інтелект впроваджує горизонтальні правила для систем штучного інтелекту на ринку ЄС. Мета – забезпечити їхню безпеку, надійність та відповідність законодавству про основні права та цінності ЄС 5, с. 14].

Ці приклади відносяться до політичних документів, які знаходяться на різних стадіях своєї розробки, тому їхній вплив на кіберзагрози у 2030 році наразі залишається об'єктом лише очікувань.

Однак, їхня ефективність у протидії цим загрозам може стати об'єктом подальших досліджень ENISA, спрямованих на оцінку ефективності політики ЄС в галузі кібербезпеки.

Загалом, цифрова дипломатія Європейського Союзу не лише визначає кіберзагрози в глобальному кіберпросторі, але є ключовою складовою стратегії у сфері безпеки регіону. Таким чином, зростаюча важливість кіберзахисту регіону вимагає від ЄС активно розробляти ефективні механізми кібердипломатії.

Список використаних джерел:

1. Доценко О. М., Зінченко О. І. Щодо питання спільної протидії кібертероризму: Україна–ЄС. *Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу: матеріали міжнар. науково-практ. конф.*, м. Харків, 11 квіт. 2019 р. Харків, 2019. С. 67–71.

2. Тихомирова Є. Б. Пріоритети стратегічних комунікацій у сфері зовнішньої і безпекової політики ЄС. *Стратегічні комунікації : підручник*. Київ: Вадекс, 2019. С. 442.

3. Europol. Cyber-attacks: the apex of crime-as-a-service. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. 22 p. URL: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Spotlight%20Report%20-%20Cyber-attacks%20the%20apex%20of%20crime-as-a-service.pdf> (Last accessed: 20.11.2023).

4. New EU Cybersecurity Strategy and new rules to make physical and digital critical entities more resilient. 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_239_1 (Last accessed: 20.11.2023).

5. NIS Investments Report 2023: Report / E. Maaskant et al. European Union Agency for Cybersecurity (ENISA), 2023. 91 p. URL: <https://www.enisa.europa.eu/publications/nis-investments-2023> (Last accessed: 21.11.2023).

6. Questions and Answers: The EU Policy on Cyber Defence. 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_22_6643 (Last accessed: 20.11.2023).

Reberio A. New Europol report sheds light on malware, DDoS attacks, unveils ransomware groups' business structures. *Industrial Cyber*. 2023. URL: <https://industrialcyber.co/reports/new-europol-report-sheds-light-on-malware-ddos-attacks-unveils-ransomware-groups-business-structures/> (Last accessed: 24.10.2023).

ДИПЛОМАТИЧНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ В НАГІРНОМУ КАРАБАСІ

Антон СУПРУН,

студент 2-го курсу магістратури групи УВ-61
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
anton.suprun@student.karazin.ua

Дипломатія являє собою частину зовнішньої політики держави, яка спрямована на захист інтересів держави та її населення. В рамках дипломатії може вестись ціла низка заходів із взаємодії між різними країнами чи міжнародними суб'єктами, що передбачає вирішення міжнародних питань шляхом проведення переговорів, консультацій, обміну інформацією та встановлення взаємних взаємовідносин. Дипломатія визнається у всьому цивілізованому світі як важливий шлях врегулювання міжнародних конфліктних ситуацій та попередження повторення подібних конфліктів. Відповідно, основною метою дипломатії є забезпечення миру, стабільності, розвиток співпраці та взаємопорозуміння між країнами [1, с. 6-7]. Саме дипломатичні переговори та заключення міжнародних договорів є ключовим інструментом вирішення основних міжнародних конфліктів та суперечок.

Міжнародний конфлікт в Нагірному Карабасі між Вірменією, з одного боку, та Азербайджаном, з іншого, є одним із найдавніших конфліктів на усьому пострадянському просторі. Не дивлячись свою давню історію, кінцеве врегулювання конфлікту досі залишається під питанням.

Перша війна в Нагірному Карабасі відбулась 1988-1994 роках та призвела до серйозних втрат, гострих міжетнічних протиріч та територіальних змін та між Арменією та Азербайджаном, особливо в контексті контролю над Нагірним Карабасом. Активні бойові дії мали досить масштабний характер та супроводжувались жорстокістю с обох сторін конфлікту. Вже на цьому моменті дипломатичне врегулювання конфлікту було максимально актуальним, адже необхідно було негайно зберегти людські життя та забезпечити територіальну цілісність обох країн.

Свій внесок у дипломатичне врегулювання конфлікту в

Нагірному Карабасі залишила Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), яка є однією з найбільших регіональних міжнародних організацій у світі. ОБСЄ спонукає розвиток співпраці та партнерства між країнами, тому ця організація може відігравати ключову роль у дипломатичному врегулюванні міжнародних конфліктів, в тому числі карабаського.

У врегулюванні складних суперечок Нагірного Карабаху ОБСЄ виступала одним з основних посередників у спробах вирішення конфлікту. На проведеному засіданні о 1992 році тодішня Рада організації зверталася до Голови із проханням скликати міжнародну конференцію щодо нагірно-карабаського конфлікту за участю Вірменії та Азербайджану. За два роки після цього, о 1994 році було створено Мінську групу, яка включала представників Франції, США та Росії з метою поліпшення умов задля проведення сприятливого переговорного процесу між Вірменією та Азербайджаном [4].

Не дивлячись на подібні спроби врегулювання конфлікту, переговори проходили із великими труднощами. Мінська група стикалася з відмовою сторін прийняти конкретні умови або визначити статус Нагірного Карабаху. Завершальний етап першої карабаської війни визначився підписанням тристоронньої мирної угоди у вигляді Бішкекського протоколу у 1994 році, за участі Вірменії, Азербайджану та Росії [8]. Ця угода встановила припинення вогню і сформулювала базові принципи майбутнього врегулювання, але конфлікт сам конфлікт так і не був вирішений, а регіон продовжував під фактичним контролем Вірменії, не дивлячись на міжнародне визнання регіону як невід'ємної частини Азербайджану.

Навіть після умовного припинення вогню, періодичні ескалації не припинялись та виникали із різним рівнем інтенсивності. Основна причина конфлікту, а саме статус нагірно-карабаського регіону, ніяк вирішена не була, що й було причиною продовження конфлікту. О 2005 році Парламентською асамблеєю Ради Європи (ПАРЄ) прийняла резолюцію, в якій підтверджувалось невирішення конфліктної ситуації навіть після більш ніж 10 років припинення вогню в регіоні. ПАРЄ також підкреслювала продовження контролю вірменських сил над Нагірним Карабахом [2].

Після деякої паузи, розпочалась Друга Карабаська війна. Азербайджан розпочав потужний наступ на підконтрольні Вірменії території. Не дивлячись на свій стрімкий характер, ця війна мала фундаментальні наслідки на подальший розвиток регіону. Азербайджанським військам вдалося захопити під власний контроль

більшу частину регіону, а Вірменія майже ніяк не змогла цьому протистояти. Як наслідок війни, був підписаний тристоронній договір про припинення вогню між Вірменією, Азербайджаном та Росією. Договір фактично закріпив контроль азербайджанської влади над значною частиною карабаського регіону, включно з найбільшим містом регіону – Степанакертом (Ханкенді). Підписаний документ також визначав передбачав передачу певної частини регіону під контроль російських «миротворців», що виявилось вкрай суперечливим рішенням, адже ефективність даних формувань була під великим питанням [3].

Повертаючись до ОБСЄ, ця організація не отримала широкої популярності в регіоні через власну неспроможність у дипломатичному врегулюванні конфлікту. Так, о 2022 році азербайджанський лідер Алієв застеріг ОБСЄ від повторного втручання в ситуацію, адже конфлікт, за його словами, вже був фактично вирішений [5]. Подібні заяви тільки вкотре доводили неефективність дипломатії у врегулюванні конфлікту в Нагірному Карабасі, через що сторони вбачали лише перемогу на полі бою реальним засобом досягнення власних інтересів.

Нажаль, можна констатувати недостатню ефективність дипломатичного врегулювання конфлікту в Нагірному Карабасі. У цьому питанні слід виокремити окремі аспекти, які призводять до ускладнень врегулювання ситуації в регіоні.

По-перше, конфлікт в Нагірному Карабасі має корені в територіальних та етнічних розбіжностях, які стають ключовими перешкодами для вирішення. Невирішення цілої низки питань стосовно контролю над конкретними територіями та прав та інтересів представлених етнічних груп ускладнюють досягнення консенсусу.

По-друге, міжнародні посередники, зокрема ОБСЄ, не завжди мають достатній політичний вплив на сторони конфлікту для забезпечення виконання угод і відновлення миру, що стало однією з причин неспроможності організації у врегулюванні даного конфлікту.

По-третє, російська миротворча місія зовсім не спромоглась у підтриманні миру та безпеки в регіоні, адже характерними були постійні ескалації менших масштабів в регіоні. Російською місією не було створено сприятливих умов для проведення дипломатичних перемовин задля врегулювання відносин між ворогуючими сторонами.

Восени 2023 року відбулась чергова ескалація в Нагірному Карабасі, коли азербайджанці почали нову стрімку військову операцію

в регіоні. Майже одразу представники вірмен Нагірного Карабаху погодились погодилась на дипломатичні перемовини із азербайджанською стороною. У підписаних домовленостях закріплювався фактичний перехід уього регіону до складу Азербайджану та припинення існування т. зв. «Нагірно-Карабаської Республіки» [9]. Це рішення цілком може стати реальною можливістю у дипломатичному врегулювання ситуації та поставити фінальну крапку у довготривалих вірмено-азербайджанських протистояннях через статус Нагірного Карабаху.

Список використаних джерел:

1. Конспект лекцій з дисципліни «Дипломатична та консульська служба» для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / Укл.: Латишева В. В., Чістякова І. М., Бабіна В. О. Одеса: ОНПУ, 2020. 76 с.;

2. Council of Europe Parliamentary Assembly (PACE) Resolution 1416 (2005). <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17289&lang=en> (date of access: 20.11.2023);

3. Nagorno-Karabakh: Russia deploys peacekeeping troops to region. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-54885906> (date of access: 20.11.2023);

4. Organization for Security and Co-operation in Europe. Minsk Group. URL: <https://www.osce.org/minsk-group/108306> (date of access: 20.11.2023);

5. President Ilham Aliyev interviewed by local TV channels. Trend news agency. URL: <https://en.trend.az/azerbaijan/politics/3539946.html> (date of access: 20.11.2023);

6. Survey of OSCE Field Operations. The Secretariat Conflict Prevention Centre. Vienna. 2021. 86 p. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/6/5/74783_3.pdf (date of access: 20.11.2023);

7. The Bishkek Protocol. UN Peacemaker. 1994. URL: <https://peacemaker.un.org/armeniaazerbaijan-bishkekprotocol94> (date of access: 22.10.2023);

8. Qarabağın erməni sakinlərinin nümayəndələri görüş üçün Yevlaxa gəliblər. Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyi. URL: https://azertag.az/xeber/qarabagin_ermeni_sakinlerinin_numayendeleri_gorus_uchun_yevlaxa_gelibler-2756536 (giriş tarixi: 20.11.2023).

Науковий керівник: Харченко Ігор Михайлович, доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат технічних наук, доцент.

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА НОВОЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Валерія УСІКОВА,
викладачка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
l.usikova@karazin.ua

Поняття публічної дипломатії увійшло в широкий вжиток, але його використовували як антонім закритої, таємної, кулуарної дипломатії, яка викликала невдоволення громадськості в той час, коли громадська думка вже ставала все більш впливовою в політичному процесі. У 1965 роках професійний американський дипломат Едмунд Галліон розвинув концепцію публічної дипломатії в радикально новому напрямку, зосередившись на створенні мережі комунікаційних платформ між державними та приватними акторами, які передбачають обмін інформацією та ідеями.

Однак дипломатія розглядалася як засіб пропаганди або негативної і політики в контексті політичного протистояння. На початку 21 століття публічна дипломатія почала входити в загальну дипломатичну практику і стала частиною зовнішньої політики багатьох країн. Сьогодні публічна дипломатія визнана ефективним механізмом застосування так званої «м'якої сили». Як ефективний механізм застосування так званої «м'якої сили» – концепції, введеної американським політологом Дж. Ні політичному дискурсу. М'яка сила, в розумінні Дж. Ні, це мистецтво непримусового переконання [5, с. 53].

У Сполучених Штатах публічна дипломатія визначається як метод ефективної комунікації та побудови відносин з іноземними аудиторіями для досягнення зовнішньополітичних цілей та зміцнення іміджу США як найвільнішої, найпроцвітаючішої та

найщасливішої нації у світі [6]. У 2003 році Рада зі стратегії публічної дипломатії Великої Британії визначила публічну дипломатію як діяльність, спрямовану на формування позитивного сприйняття Сполученого Королівства окремими особами та організаціями за кордоном на підтримку цілей зовнішньої політики британського уряду. Розбудова мережі відносин і партнерства визнано ключовим засобом досягнення цієї мети [3, с. 12].

Очевидно, що роль громадськості серед акторів публічної дипломатії стрімко зростає, що є новим витком розвитку публічної дипломатії. Сучасні дослідники кажуть про «нову публічну дипломатію», яка сприяє взаємодії між двома суспільствами в двох різних країнах для досягнення зовнішньополітичних цілей суб'єктів/виконавців публічної дипломатії. Дослідниця О. Опанасюк з України зазначає, що сьогодні нова публічна дипломатія розуміється вже не як односторонні дії з позиціонування держави, а як діалог між сторонами на основі гуманітарної та інформаційної співпраці з використанням сучасних комунікаційних технологій [1, с. 239].

Тому «публічна дипломатія являється елементом «м'якої сили» відіграє важливу роль у зовнішньополітичній стратегії багатьох країн. Ефективність «непримусового пересвідчення» дозволяє досягати широкого кола цілей, серед яких зміцнення іміджу держави, відстоювання національних інтересів, популяризація різноманітних потенціалів у сферах науки, технологій, мистецтва, освіти тощо. У цьому сенсі цифрова дипломатія є потужним механізмом для реалізації багатьох з цих цілей, а один з її основних інструментів – соціальні мережі – виявився безпрецедентно ефективним механізмом у світі, що швидко змінюється.

Важко заперечувати, що соціальні медіа є важливою інформаційною нішею, де вплив на громадську думку є прерогативою журналістів, знаменитостей та блогерів. Завдяки глобальному Інтернету соціальні мережі поширилися на всю світову комунікаційну спільноту.

Соціальні мережі показали себе як дієвий інструмент «м'якої сили» для подолання бюрократичних бар'єрів. Вони долають бар'єри та спрощують комунікацію між офіційним реципієнтом та його

групою підписників.Цифрову дипломатію можна розглядати як органічну частину традиційної дипломатії. У міру того, як цифрові технології стають все більш звичними для широкої громадськості, дипломати використовують їх для підвищення креативності, швидкості та ефективності. Дипломати використовують їх для підвищення креативності, швидкості та ефективності своєї роботи [4, с. 50].

Багато міністерств закордонних справ пропонують курси з медіаграмотності та управління соціальними мережами. Очевидно, що цифрова епоха наближається до багатьох сфер людської діяльності. Незабаром навіть у неповоротких системах державних органів з'явиться попит на технічно обдаровану молодь. У такій ситуації завданням буде урізноманітнити засоби застосування цифрової дипломатії.

У випадку української цифрової дипломатії потужним драйвером її розвитку стала необхідність протидії інформаційним атакам з боку Російської Федерації, яка розгорнула масовану кампанію в кіберпросторі з метою прикриття злочинців. Хоча науковці досі дискутують щодо співвідношення цифрової дипломатії та пропаганди і контрпропаганди. Згодом потенціал цифрової дипломатії почав використовуватися для просування позитивної риторики про Україну, ставши ефективним інструментом формування образу країни.

Публічна дипломатія та культурна дипломатія також переходять на онлайн-платформи. Про оцифрування культурної дипломатії засвідчує зростання популярності екскурсій в музеях світу (віртуальних), домашні концерти наживо та тематичних онлайн-конференцій різного рівня. Таким чином, цифрова культурна дипломатія є чудовим інструментом для просування різноманітних іміджевих ініціатив на національному рівні – від посилення позицій у міжнародному інформаційному полі до популяризації національного культурного продукту на світовій арені [2].

Культура, освіта та спорт видаються найбільш перспективними сферами для приймаючих країн для посилення своєї присутності в медіа-просторі та просування свого культурного потенціалу. Діалект цих видів людської діяльності є універсальною та

загальнозрозумілою, що робить їх ідеальною основою для пошуку спільної мови та побудови діалогу.

Таким чином, цифрова дипломатія перетворюється на потужний інструмент для реалізації багатьох цілей публічної дипломатії. Перше в житті дипломатія цифрової технології починають відігравати першочергову, а не другорядну роль. Органічна інтеграція інструментів цифрової дипломатії в систему публічної дипломатії зумовлена її невід'ємними перевагами, серед яких відносно невеликі бюджети, доступ до великих аудиторій.

Список використаних джерел:

1. Опанасюк О.І. Особливості сучасної публічної дипломатії. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 117. С. 238–243.

2. Поствірусна дипломатія: як сучасні технології та карантин змінюють міжнародні відносини. *Європейська правда*: вебсайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/04/23/7109048/> (дата звернення: 22.11.2023).

3. . Great Britain Foreign Affairs Committee. Third report from the Foreign Affairs Committee session 2005-06: Public diplomacy, London : The Stationery Office Limited, 2006, p. 12.

4. Hocking B., Melissen J. Diplomacy in the Digital Age. Netherlands Institute of International Relations Clingendael. 2015. 58 p.

5. Nye J. S. Soft power: the means to success in world politics. New York : Public Affairs, 2004. 191 p.

6. Wallin M. A new American message: executive summary. American security project. URL: <https://www.americansecurityproject.org/a-newamerican-message/> (дата звернення: 22.11.2023).

СТРАХУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Файєр Олена Анатоліївна,
доцентка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидатка юридичних наук,
elena.faiier@karazin.ua

Розглядаючи страхування як засіб забезпечення економічної безпеки держави як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні, а розвиток страхового ринку як фактор росту і розвитку економіки, страхування має захищати економічні інтереси індивідуальних та корпоративних клієнтів. Цей висновок підтверджується не лише практикою зарубіжних країн, але й досвідом національного ринку страхових послуг [2, с. 57]. Тому саме визначення функцій страхового захисту при забезпеченні державної економічної безпеки і оцінка потенційних можливостей страхової практики зумовлюють необхідність розкриття видів страхування, які є фінансовими механізмами захисту національних економічних інтересів.

Наразі, зрозуміло, що рівень забезпечення економічної безпеки України залежить в тому числі і від наявності дієвих механізмів страхування «військових ризиків», і від страхових організацій, які будуть провадити види страхування від військових і політичних ризиків.

Міжнародні страхові організації зазвичай створюються на основі міжурядових та інших угод для вирішення різних аспектів міжнародного страхування, розвитку світового ринку страхових послуг, захисту прав споживачів страхових послуг і прав страхових організацій, а також координації діяльності страховиків з усіх країн світу. Серед найвідоміших міжнародних страхових організацій варто відзначити Міжнародну асоціацію страхових наглядів, Міжнародну асоціацію товариств взаємного страхування, Міжнародну асоціацію страхових досліджень, Міжнародну асоціацію страхових та перестрахових посередників, Європейський страховий комітет. Національні експортно-кредитні агенції різних країн також пропонують страхування від воєнних ризиків для міжнародних приватних інвесторів. [1; 4].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про страхування» страховиками, які мають право здійснювати страхову діяльність на території України, є фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю та одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності, тобто страховики-резиденти; постійні представництва у формі філій іноземних страхових компаній, які зареєстровані Уповноваженим органом та одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності, тобто філії страховиків-нерезидентів; Експортно-кредитне агентство – страховик-резидент із спеціальним статусом [6].

Отже, сьогодення вимагає відповіді на питання які страхові організації в Україні мають повноваження та інструменти впровадити та реалізувати дієві механізми страхування майнових інтересів, що не суперечать закону і пов'язані із страхуванням інвестицій від воєнних та політичних ризиків.

На міжнародному рівні склалася практика, що як державні, так і приватні страхові компанії можуть забезпечувати надання гарантій та страхування від воєнних та політичних ризиків [3]. В Україні згідно із статтею 6 Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» Експортно-кредитне агентство провадить діяльність із страхування, перестраховання та надання гарантій, що включає такі види діяльності: «1) страхування та перестраховання експортних кредитів; 2) страхування та перестраховання факторингу; 3) страхування та перестраховання зовнішньоекономічних договорів (контрактів); 4) страхування та перестраховання прямих інвестицій з України, а також страхування та перестраховання прямих інвестицій в Україну від воєнних та/або політичних ризиків; страхування та перестраховання акредитивів; 6) страхування та перестраховання договірних банківських гарантій; 7) надання зустрічних гарантій банкам українських експортерів; 8) участь у реалізації програм часткової компенсації відсоткової ставки за експортними кредитами; 9) консультаційна діяльність; 10) інші види діяльності із страхування та перестраховання» тощо [5; 7].

Однак, з початком дії воєнного стану в Україні українські підприємства втратили можливість користування інструментами страхування, залучення приватних інвестицій в економіку за відсутністю дієвих механізмів страхування від воєнних ризиків стало обмеженим, Експортно-кредитне агентство було позбавлено можливості надавати послуги із страхування внутрішніх інвестицій.

Тому на сьогоднішній день вкрай важливим є внесення доповнень до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо розширення повноважень Експортно-кредитного агентства із страхування прямих інвестицій в Україні від ризиків які можуть бути спричинені збройною агресією, бойовими діями та/або тероризмом, що забезпечить в тому числі і реалізацію механізму забезпечення економічної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Boivin Denis. Insurance law (Essentials of Canadian law) – Toronto: Irwin Law 347 Bay Street Suite 501 Toronto, Ontario M5H 2R7, 2004. 336 p.

2. Faiier O., Arefieva O., Miahkyk I., Babko N., Kuskova S., Khloponina-Gnatenko O. Risk management in the sphere of state economic security provision using professional liability insurance. *Global J. Environ. Sci. Manage.* 2019. № 5(SI). P. 51-60.

3. Gordon Kathryn. Investment guarantees and political risk insurance: institutions, incentives, and development. URL <https://www.oecd.org/finance/insurance/44230805.pdf>

4. Lowry J.; Rawlings Ph. Insurance law: doctrines and principles: 3d edition. Portland, Oregon, the USA. 2003. 454 p.

5. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків від 14.02.2023 № 9015. URL <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41349>

6. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності : Закон України від 20.12.2016 № 1792-VIII. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1792-19#Text>

ПОЛІТИКА ШОТЛАНДІЇ ЩОДО ЄРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ШОТЛАНДСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

Олександра ФРОЛОВА,

студентка 1-го курсу магістратури групи УВ-51
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
frolova.sasha.ua19@gmail.com

Європа – регіон, де сформувалася низка регіональних ідентичностей, які об'єднані спільними цінностями і переважно схожими поглядами на об'єднану Європу. Тим не менш, у Європі фактична більшість країн стикалися з проблемою націоналізму чи сепаратизму. Вихід Великої Британії з ЄС спричинив невдоволеність Шотландії відповідним рішенням, що викликало нову хвилю шотландського націоналізму.

Мета тез полягає у наданні характеристики політики Шотландії щодо Європейського Союзу в контексті шотландського націоналізму.

Боротьба за відновлення шотландської незалежності налічує декілька століть в історії сучасного Сполученого Королівства і низку різноманітних методів, якими ця боротьба велася. Переважно ця боротьба на сучасному етапі є прикладом використання цивілізаційних інструментів політичної комунікації, такі як відкриті дискусії, політичні кампанії, переговори та референдуми. Референдум про незалежність Шотландії, що відбувся восени 2014 року, хоч і не завершився поставленою Шотландською національною партією метою, був проведений за всіма конституційними правилами проведення референдумів, із дозволом Лондона та майже дворічною кампанією «за/проти» відділення Шотландії від Британії. І хоча більшість голосів було віддано на користь збереження цілісності Сполученого Королівства, цей референдум був першим, що сколихнув питання зміни кордонів ЄС в такий спосіб, оскільки у разі виходу Шотландії зі складу Сполученого Королівства вона б утратила членство в ЄС. Результати референдуму вгамували шотландський націоналізм на декілька років і відклали питання про зміну кордонів ЄС до 2016 року [1].

На референдумі щодо членства Великої Британії в ЄС в червні 2016 року 62 відсотки жителів Шотландії висловилися за подальше членство в ЄС на фоні загальних результатів, де 52 відсотки громадян

Сполученого Королівства висловилися за вихід. Таким чином, Брекзін поновив питання місця переважно єврофільської Шотландії у євроскептичній державі і додав їхньому руху за незалежність привід для нового референдуму [2].

Парламент Шотландії не має компетенції на здійснення власної зовнішньої політики, оскільки ця компетенція належить виключно парламенту Великої Британії [3]. Під час жорсткого виходу з ЄС 2016-2020 років Шотландія раптово виявилася безсилою: погляди її виборців, шотландського парламенту та депутатів у парламенті Великої Британії мало що важили. Відсутність права на власну зовнішню політику унеможлиблює проведення більш широкого співробітництва з ЄС, якого прагне Шотландія, чи повернення в його склад, що також збільшує вірогідність проведення нового референдуму [4].

Шотландська національна партія, яка є найчисельнішою партією в парламенті Шотландії, активно користується підтримкою населення та впливом у питанні незалежності, як під час організованого ними референдуму 2014 року, так і зараз, просуваючи ідею незалежної Шотландії у складі ЄС. Це стосується і Першого міністра Шотландії, який є керівником уряду і політичним лідером Шотландії та посаду якого з 2007 року незмінно займає представник від Шотландської політичної партії. У червні 2022 року Перший міністр Нікола Стерджен оголосила про намір провести референдум про незалежність Шотландії 19 жовтня 2023 року. Верховний Суд Великої Британії не дав дозволу на проведення, тому Національною партією була прийнята нова, менш радикальна стратегія незалежності, яка базується на отриманні більшості місць у парламенті на наступних загальних виборах [5].

Не виключено, що саме невдача з проведенням референдуму 2023 року спричинила зміну Першого міністра Шотландії на Хамзу Юсафа, який є першим представником Азії, мусульманином та наймолодшим на цій посаді, що, в свою чергу, також підкреслює різницю у поглядах Единбургу та Лондона на посадовців. Для все більшої кількості шотландців їхнє прагнення повернутися в ЄС та рух за незалежність, що сповнений молодих освічених ідеалістів, які є зеленими, прихильниками міграції та дедалі більше схвильованими політикою статі та раси — виглядають як протилежність образу лондонських консерваторів та традиціоналістів, які просували Брекзін [2].

Незважаючи на вихід Сполученого Королівства з Європейського Союзу, Шотландія націлена розвивати міцні та взаємовигідні відносини з партнерами в ЄС. Інституції Шотландії досліджують перспективи розвитку майбутніх відносин з ЄС, розглядаючи відхилення від загальнонаціонального курсу, який диктує Лондон. Офіційна позиція уряду Шотландії полягає у тому, що Шотландія – горда європейська нація, і вихід Великої Британії з цього союзу, не змінить ні значення ЄС для Шотландії, ні зобов'язань перед ним [6].

Регулярні соціологічні опитування на тему шотландської незалежності та членства в ЄС використовуються урядом Шотландії для впливу на населення як своєї країни, так і держави Великої Британії. Оскільки підтримка населення у цих питаннях від початку Брекзиту залишалась на рівні 60 – 68%, то ці питання залишаються нагальними для обох сторін та вимагає пошуку тимчасових, а згодом і тривалих рішень. Згідно з результатами опитування, проведеного Panelbase у 2023 році, більш ніж дві третини шотландських виборців підтримують повернення незалежної Шотландії до ЄС, і це є найвищим результатом від початку Брекзиту [7].

Тим не менш, вже декілька століть Велика Британія знаходить ресурси для боротьби з шотландським націоналізмом та втримує Шотландію у складі держави. Перемога Лондона на референдумі 2014 року, коли Шотландія впустила надану можливість здобути незалежність, є підтвердженням цього, так само як і результати Брекзиту, де врешті-решт сталося так, як цього хотів саме британський уряд. Шотландія має основні атрибути автономії, серед яких власний уряд, голова уряду – Перший міністр та парламент. Поступки Лондона у вигляді надання додаткових ознак автономії Шотландії були їхньою відповіддю на шотландський націоналізм, проте чи залишились ще поступки, на які вони можуть піти, може відповісти лише уряд Великої Британії.

У 2023 році нового шотландського референдуму вдалося уникнути шляхом його заборони, хоча найімовірніше у наступні роки уряд Великої Британії буде зобов'язаний дозволити Шотландії провести референдум щодо незалежності на основі законних підстав. Уряд Сполученого Королівства не зможе знову безпідставно відмовляти в цьому, порушуючи основоположне право Шотландії на самовизначення або демократію, без чіткої, раціональної та підтвердженої основи для цього. Обидві сторони завжди наголошували на важливості законності, але особливого значення

законність набуває для Шотландії, яка прагне міжнародного визнання та членства в ЄС [8].

Таким чином, можемо зробити висновок, що розбіжності Шотландії та Великої Британії у політиці щодо Європейського Союзу, популярність Шотландської національної партії та широка підтримка населення незалежної Шотландії у складі ЄС призведе до нового референдуму щодо шотландської незалежності у найближчі роки. У разі успішного для Шотландії результату референдуму одним з перших кроків у зовнішній політиці новоствореної країни ймовірно стане початок переговорів з ЄС щодо вступу.

Список використаних джерел:

1. Вітман К. М. Тенденції етнополітичної дезінтеграції в європейському просторі. НУ «ОЮА». 2015. №54. С. 20–29.

2. Brexit has reinvigorated Scottish nationalism. *The Economist* : веб-сайт. URL: https://www.economist.com/briefing/2021/04/15/brexit-has-reinvigorated-scottish-nationalism?utm_medium=cpc.adword.pd&utm_source=google&ppccampaignID=18156330227&ppcadID=&utm_campaign=a.22brand_pmax&utm_content=conversion.direct-response.anonymous&gad_source=1&gclid=Cj0KCQiApOyqBhDIARIsAGfnYmQUGIXQKgM-ui1nj8W2TWX-BJqnsqTMQbr_sisFRrHI-q4B5u4tJugaAr1MEALw_wcB&gclid=aw.ds (дата звернення: 10.11.2023)

3. Powers of the Scottish Parliament. *The Scottish Parliament* : веб-сайт. URL: <https://www.parliament.scot/about/how-parliament-works/powers-of-the-scottish-parliament> (дата звернення: 12.11.2023)

4. An independent Scotland in Europe? *Prospect Magazine* : веб-сайт. URL: <https://www.prospectmagazine.co.uk/politics/39363/an-independent-scotland-in-europe> (дата звернення: 12.11.2023)

5. Scotland's Yes movement: Inspired or disillusioned? *BBC* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-66983211>

6. Policy: Europe. *Scottish Government* : веб-сайт. URL : <https://www.gov.scot/policies/europe/>

7. Poll shows 68% of voters want an independent Scotland to rejoin the EU. *BelieveInScotland* : веб-сайт. URL: <https://www.believeinscotland.org/poll-shows-68-of-voters-want-an-independent-scotland-to-rejoin-the-eu>

8. Scottish Independence And The UK Government's Unreasonable

Refusal To Negotiate : *Centre on constitutional change* : веб-сайт. URL: <https://www.centreonconstitutionalchange.ac.uk/news-and-opinion/scottish-independence-and-uk-governments-unreasonable-refusal-negotiate>

Науковий керівник: Черненко Олена Михайлівна, доцентка кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидатка юридичних наук.

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ігор ХАРЧЕНКО,

доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат технічних наук, доцент,
igor_64@ukr.net

Анжеліка ГИРЯК,

студентка 2-го курсу магістратури групи УВ-61 другого
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
anzhelagiryak@gmail.com

Історичний контекст вплинув на стратегічне формування сучасної зовнішньої політики України. Однією з найважливіших подій після розпаду Радянського Союзу стало здобуття незалежності у 1991 році, коли країна стала суверенною державою зі своєю власною відповідальністю за зовнішні відносини.

Україна фокусує свою зовнішньополітичну стратегію на підтримці цінностей суверенітету, територіальної цілісності та демократії. Досвід історичних конфліктів та співробітництва з іншими країнами допоміг Україні визначити свої основні пріоритети у зовнішній політиці.

Ця робота має на меті систематизувати та проаналізувати еволюцію стратегій зовнішньої політики та дипломатичних зусиль

України від часу її незалежності до наших днів. Вона спрямована на розгляд важливих етапів становлення зовнішньополітичного курсу країни, виявлення основних аспектів історичного контексту цієї політики, а також аналіз сучасних тенденцій і визначення можливих перспектив для подальшого розвитку дипломатії та зовнішньої політики України на міжнародній арені.

Крім того, спадщина та історичні зв'язки вплинули на вибір стратегічних партнерів, розвиток міжнародних відносин та підхід до вирішення глобальних проблем [1]. Наприклад, економічні та політичні відносини з Європейським Союзом, США, а також з іншими країнами регіону та світу визначають сучасну політику України.

Таким чином, історичний багаж подій минулого визначив основні засади, цінності та стратегічні напрями, яким слідує українська зовнішня політика при створенні своєї сучасної зовнішньополітичної стратегії.

Сьогодні зовнішня політика України визначається декількома важливими чинниками.

Участь у міжнародних організаціях: Україна активно співпрацює з ООН, Європейським Союзом, НАТО та іншими міжнародними організаціями. Участь у подібних структурах сприяє зміцненню зв'язків та співробітництва у різних сферах з урахуванням політичних, економічних та соціальних аспектів.

Відносини із сусідніми країнами: Україна прагне розвивати добросусідські відносини зі своїми сусідами, включаючи Росію, Польщу, Білорусь, Молдову та інші країни. Взаємодія в різних галузях, таких як торгівля, культура, енергетика та безпека, важлива для забезпечення стабільності та розвитку регіону [1].

Стратегічне партнерство: Україна розвиває стратегічне партнерство із ключовими гравцями на світовій арені, зокрема з Європейським Союзом, США, Канадою та іншими країнами. Метою цього партнерства є підтримка демократії, економічного розвитку, безпеки та спільних рішень глобальних проблем.

З одного боку, Україна активно співпрацює з різними країнами та організаціями по всьому світу, а з іншого боку, проводить активну політику, спрямовану на збереження суверенітету та захист національних інтересів, особливо в умовах геополітичних викликів та конфліктів.

Роль дипломатії у зовнішній політиці України має вирішальне значення у вирішенні міжнародних проблем та конфліктів. Дипломатичні місії є основним інструментом спілкування та

співробітництва з іншими країнами. Вони сприяють збереженню взаєморозуміння, розвитку ділових та культурних зв'язків, вирішенню спірних питань [2].

Переговори відіграють важливу роль у дипломатії, де Україна бере участь у міжнародних форумах, самітах та зустрічах для обговорення важливих питань та пошуку компромісів [3]. Він охоплює економіку, безпеку, енергетику, права людини, конфлікти та багато іншого.

Україна бере активну участь у вирішенні міжнародних конфліктів, зокрема ситуації на сході країни, та співпрацює з міжнародними організаціями та іншими країнами для пошуку мирного та дипломатичного вирішення цих проблем.

Дипломатична місія України покликана відіграти важливу роль у побудові добрих відносин та підтримці міжнародного співробітництва, а також вирішенні поточних міжнародних проблем та конфліктів через переговори, дипломатичні угоди та пошук компромісів [1].

Зовнішня політика України стикається з низкою проблем і має низку перспектив, які суттєво впливають на її розвиток:

- геополітичне середовище: Україна розташована у складному геополітичному середовищі через своє геостратегічне становище між Росією та Європою. Це створює нестабільність та ризик для зовнішньої політики країни через конфлікт на сході та амбіції регіональних гравців;

- економічні аспекти: розвиток та залучення інвестицій в економіку є важливим аспектом зовнішньої політики. Україні слід працювати над реформами для залучення інвестицій та розвитку торговельних відносин із ключовими партнерами;

- політичні впливи: внутрішні та зовнішні політичні фактори мають величезний вплив на зовнішню політику України. Це й внутрішньополітичні процеси, партнерство з іншими країнами та міжнародними організаціями [2].

У перспективах України – можливості розвитку співпраці з Європейським Союзом, поглиблення та розширення торговельно-економічних відносин з іншими країнами, а також участь у міжнародних проектах та ініціативах, що зміцнюють її позиції на світовій арені.

Проте важливою залишається інтеграція України до євроатлантичних структур та впровадження реформ, які

забезпечують стабільність, розвиток і підвищення довіри міжнародних партнерів.

Міжнародна реакція на зовнішньополітичні дії України включає оцінку досягнень і викликів, з якими стикаються різні зацікавлені сторони та світова спільнота.

Деякі країни та міжнародні організації надають великого значення реформам, які проводяться в Україні, наприклад у сфері боротьби з корупцією та політичних змін [1]. Багато партнерів підтримують Україну в її прагненні до демократії, верховенства права та євроатлантичної інтеграції.

Однак існують виклики у вигляді невирішених конфліктів (особливо на сході України), які спричиняють напруження у відносинах з деякими країнами. Також важливо підтримувати партнерів у зусиллях України щодо захисту своєї територіальної цілісності та суверенітету.

Загалом реакцією міжнародної спільноти на зовнішньополітичні дії України стала підтримка, розуміння, визнання досягнень, а також вимога додаткових кроків у напрямку реформ, зміцнення демократії та вирішення внутрішніх і зовнішніх викликів.

Список використаних джерел:

1. Ukrainskyi instytut: ofitsiyni sait [the Ukrainian Institute: official website]. ui.org.ua. URL: <https://ui.org.ua/>

2. Ukrainskyi instytut u Shvetsii: ofitsiyni sait [the Ukrainian Institute in Sweden: official website]. ukrainskainstitutet.se. URL: <https://ukrainskainstitutet.se/>

3. Clarke, D. (2020). Cultural Diplomacy. Oxford Research Encyclopedias. URL: <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-543>

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА, ДИПЛОМАТІЯ І МІЖНАРОДНИЙ ЛОБІЗМ: ТРЕНДИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Лариса ХИЖНЯК,
професорка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
докторка соціологічних наук, професорка,
L.Khyzhniak@karazin.ua

У регулюванні зовнішньої політики суб'єктів міжнародних відносин дипломатія перестає бути домінуючим механізмом. Про нову дипломатію науковці говорять ще з 60-х років ХХ ст.: «Нова дипломатія» є породженням змін в міжнародних відносинах на рубежі ХІХ – ХХ століть. Поява нових держав, які мають республіканську форму правління і які проголошують власні національні інтереси абсолютним орієнтиром зовнішньої політики сформувало «нову дипломатію» [6, с. 87]. Однак дипломатичні відносини, навіть в умовах нової цифрової дипломатії, доповнюються або ж навіть дещо поступаються практикам лобіювання групових інтересів різних спільнот (політичних, економічних, етнічних тощо). Більше того, в різних сферах міжнародної діяльності поширюються нові практики лобізму як комунікативної технології, цікавий досвід законодавчого регулювання лобізму існує в США, Європі, Німеччині, Великій Британії [13]. При цьому дослідники вказують на відмінності у ставленні до лобізму в різних країнах, а саме: «... у Франції лобізм вважають незаконною діяльністю. Зовсім не визнають його в Італії. А в Індії вважають синонімом корупції, ... в США регулювання лобізму сформувалось як спроба поставити під контроль численний клас лобістів та ринок лобістських послуг, а в Європі регулювання лобізму стало результатом спроб змінити правила взаємодії між бізнесом та державою» [1, с. 69].

Концептуальні та теоретичні засади лобістської діяльності, лобістська діяльність на інституційному рівні ЄС і на рівні країн-членів ЄС глибоко розкрито в монографії С. Сокур, де наголошується на необхідності «створення нових шляхів доступу груп інтересів до процесу прийняття рішень» [8, с. 9]. Міжнародний лобізм розглядається як спосіб забезпечення представництва інтересів на міжнародному рівні [4]. Однак залишається термінологічна неусталеність, що проявляється, наприклад, у спробі виокремлення в

системі міжнародного лобіювання поняття «іноземне лобіювання» [2]. Сучасний тренд у зовнішній діяльності держав, які апелюють до підтримки з боку міжнародних організацій, відмічає М. Коновалова: «... лобіювання інтересів третіх країн у міжнародних організаціях вийшло за межі класичних дипломатичних відносин і дедалі частіше відбувається за допомогою сучасних засобів і форм лобіювання» [Там само, с. 12]. Лобістська діяльність зачіпає різні інтереси (суспільні, замовника чи власні) і може спричиняти гострі конфлікти. Така небезпека виникає, коли лобізм не має відповідного комунікативного супроводу, адже тоді він реалізується як соціальна антитехнологія.

Узагальнення наукових підходів до лобістської діяльності дозволили І. Маркусу окреслити основні ознаки лобізму, який «спрямований на публічні рішення, нормативноправові документи, законодавчі процедури та дії держави; зацікавлені сторони; пов'язаний із комунікацією в публічному просторі між зацікавленими сторонами, громадськістю та органами державної влади; має на меті справити вплив на органи державної влади; полягає у неформалізованому представництві інтересів у публічних рішеннях» [5, с. 26]. Зрештою, лобістські практики можуть бути суспільно схваленими або такими, що засуджуються громадянами країни (наприклад, відбувається їх ототожнення з корупцією), а суб'єктами лобізму можуть виступати групи інтересів чи навіть групи тиску. Науковці зазначають, що цивілізований лобізм спирається на тріаду: 1) лобістська діяльність – об'єктивний феномен, для функціонування якого не є обов'язковим відповідне правове регулювання в залежності від соціокультурних особливостей суспільства і специфіки держави; 2) розвинені країни світу (насамперед США, Велика Британія, Японія, Німеччина, Австралія) для свого сталого розвитку врегулювали інститут лобізму та активно його використовують у внутрішньо державних процесах і на міжнародному рівні, відстоюючи за допомогою міжнародного і глобального лобізму свої позиції у світовій політиці; 3) інститут лобізму формується, реалізується і розвивається з урахуванням інтересів передусім національної безпеки [11, с. 157]. У регулюванні лобістської діяльності державні та інші спільноти з різним результатом використовують апроксимацію зарубіжного досвіду. Корективи вносять історичні традиції, правова культура та менталітет населення та різних спільнот у конкретній державі в конкретному часопросторі [12, с. 158]. У будь-якому разі лобізм як суспільне явище так чи інакше вписується у правові та моральні норми життєдіяльності конкретного суспільства. Об'єктами лобізму

стають органи законодавчої та виконавчої влади, місцевого самоврядування, їхні посадові особи, різноманітні органи публічної влади, а також посадові особи та їхні помічники й радники.

В Україні актуалізовано запровадження європейської моделі лобістської діяльності [7], особливо це важливо для відновлення держави та відстоювання її інтересів на міжнародних аренах [10]. Однак деякі науковці легалізацію лобізму в Україні не вважають панацеєю проти корупції, «... оскільки законна й неетична діяльність у такому випадку постає як альтернатива діяльності незаконної та неетичної» [9, с. 93]. Цікавим є запропонований С. Кравченко комплекс заходів для подолання в Україні так званого «квазілобізму», пов'язаного з корупцією. Для затвердження інституту лобізму акцент зроблено на такі напрями: регламентація порядків і процедур лобістської діяльності в органах публічної влади з одночасним визначенням становища лобістів як платників податків (як це практикується у США) та відповідальності лобістів, дотриманням ними корпоративних етичних правил поведінки відповідно до розробленого та прийнятого Етичного кодексу; зміна у населення сприйняття лобізму як необхідної форми взаємодії суспільства та влади через проведення просвітницької роботи передусім у мас-медіа; кадрове забезпечення інституту лобізму [3, с. 135].

Наразі і вивчення лобізму, і розвиток лобістських практик зміщується у мережеві структури, притаманні цифровому суспільстві. Як наслідок, виникає потреба в розробці нових способів формування, функціонування й розвитку лобізму шляхом підтримки соціальних взаємодій на основі новітніх інформаційно-комунікативних технологій та PR-технологій у міжнародних відносинах.

Крім того, варто наголосити на тому, що лобізм не є статичним – це динамічне явище, що трансформується разом із суспільними змінами, у тому числі міжнародними. У сучасну цифрову епоху лобістська діяльність як комунікативна PR технологія спирається на новітні інформаційно-комунікативні інструменти соціальних взаємодій у процесі представництва, просування і захисту групових інтересів. Засоби і форми лобіювання, що є в арсеналі суб'єктів міжнародних відносин, лише тоді ефективні, коли їх використання практично затребувано і науково обґрунтовано, адже в іншому випадку вони стають антитехнологіями і не досягають мети. А головне полягає в тому, що на шляху входження до Європейського Союзу легальний лобізм на теренах України має відповідати європейським стандартам. Якщо цього не досягти, країна не буде

привабливою для іноземних інвесторів, для яких цивілізований лобізм є звичною практикою презентації та захисту своїх інтересів, їх узгодження із відповідними структурами держави та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Козинець О. Г., Новомлинець А. О. Лобізм у політиці: зарубіжний досвід та українські реалії. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 4. С. 68-71. <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/13.pdf>

2. Коновалова М. Питання іноземного лобювання в міжнародних відносинах. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 1(53). С. 12-15.

3. Кравченко С. О. Перспективи розвитку лобізму як складової системи запобігання корупції в Україні. *Право та державне управління*. 2023. № 2. С.129-137. http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2023/19.pdf

4. Латишева В. В. Міжнародний досвід лобізму як спосіб забезпечення представництва інтересів. *Наук. зап. Міжнарод. гуманіт. ун-ту : збірник*. Одеса, 2020. Вип. 32. С. 211–214.

5. Маркус І. Наукові підходи до визначення лобізму та основні концепції поняття. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Державне управління»*. 2022. № 1. С. 24–27. <file:///C:/Users/user/Downloads/96-Article%20Text-162-1-10-20220210.pdf>

6. Олійник Андрій. Дипломатія в кризових умовах: сутність, види, напрями реалізації. *Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 17-18 листопада 2023 р., м. Дніпро. / ред. кол.: І.В. Іщенко, І.К. Головка, П.Г. Петров. Дніпро: ПринтДім, 2023. С. 85-91.

7. Самойленко О. О. Запровадження європейської моделі лобістської діяльності в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Том 31 (70) № 4. С. 94–98.

8. Сокур С. П. Лобістська діяльність у країнах та інституціях ЄС: монографія / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Фенікс, 2020. 256 с.

9. Чайка І. Ю., Г. В. Дьомочка Г. В. Феномен лобізму у сучасному світі: проблема законності і етичності. *Право та державне управління*. 2020. № 3. С. 90–94. <http://www.pdu->

journal.kpu.zp.ua/archive/3_2020/15.pdf

10. Шевчук О. Лобізм як складник стратегії відновлення післявоєнної України (ч. 1). 02.06.2023. <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/lobizm-yak-skladnik-strategiyi-vidnovlennya-pislyavoennoyi-ukrayini-ch-1.html>

11. Яровой Т. С., Бондаренко О. Г. Реалізація цивілізованого лобізму у сфері публічного управління: питання теорії і практики. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 151–158. http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/23.pdf

12. Яровой Т. С. Зарубіжний досвід регулювання лобізму: проблематика апроксимації та адаптації. *Право та державне управління*. 2019. № 4. С. 153–159. http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2019/25.pdf

13. GR і нові технології лобізму в міжнародному бізнесі / USAID. https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XD8X.pdf

ПАРЛАМЕНТСЬКА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ФАКТОР РЕГУЛЮВАННЯ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН (СТРАТЕГІЧНО- ІМІДЖЕВИЙ, ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ТА ЕТИКЕТНО- ПРОТОКОЛЬНИЙ ДИСКУРСИ)

Вячеслав ЦІВАТИЙ,

доцент кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби,

Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

член правління Наукового товариства

історії дипломатії та міжнародних відносин,

кандидат історичних наук, доцент,

Заслужений працівник освіти України,

tsivatyi@gmail.com

Мінливий світ сьогодення ставить перед дипломатами нові завдання по подоланню нових викликів і загроз глобалізованого світу XXI століття. Ефективним засобом оновлення дипломатичних систем і моделей дипломатії держав слугують специфічні галузі дипломатії. Вони рухаються в інноваційному напрямі та змістовно оновлюють уже відомі види галузевої дипломатії.

На сьогодні актуалізувалася парламентська дипломатія як вагомий чинник багатосторонньої дипломатії – і перш за все – дипломатії самітів [1, с. 30-33].

В останні роки зовнішньополітична діяльність України помітно активізувалася, особливо на європейському напрямку. Україна як європейська держава – виступає з новими ініціативами в різних сферах міжнародних відносин, зовнішньої політики та дипломатії.

Зовнішня політика і дипломатія України усвідомлено спрямовані на реалізацію національних інтересів держави у світі та створення позитивного іміджу держави як стабільного партнера, відкритого для взаємодії з усіма акторами міжнародних відносин, а також – як провідника ідей міжінституціонального розвитку багатосторонніх відносин між державами.

Парламентська дипломатія на сьогодні опікується такими напрямками як: зовнішньополітична координація міждержавного співробітництва та позиціонування держави при вирішенні міжнародних конфліктів.

В умовах мондіалізації світового простору XXI століття парламентська дипломатія виступає як вагомий важель впливу й регулювання сучасних міжнародних відносин, як регулятор міждержавних протиріч і впорядковувач зростаючої кількості локацій міжнародно-політичної та політико-дипломатичної нестабільності [5].

Парламентська дипломатія є одним із видів галузевої дипломатії, роль і значення якої постійно зростає у світовому та європейському публічному просторі.

Парламентська дипломатія – це інструмент, який об'єднавчими діями спонукає два і більше парламентів до вирішення ключових міжнародних питань через посередництво в постійних діалогах і міжнародних перемовинах (переговорах).

Концепт «Міжнародні відносини», концепт «Міжпарламентські відносини» і концепт «Парламентська дипломатія» інституціонально між собою пов'язані і взаємозалежні як актори міжнародних відносин [3, с. 21-27].

Прийнято вважати, що вперше термін «парламентська дипломатія» ввів до наукового обігу та політико-дипломатичного лексикону американський дипломат і юрист – Філіпп Джессап у 1956 році. В основу дипломатії такого виду було покладено принцип парламентаризму. А прообразом – тогочасним парламентським

взірцем – слугував для нього парламентаризм англійський, який посідав поважне місце в залах найстарішого парламенту Європи. Дипломатичні практики згодом визначили, що парламентська дипломатія – це окремий вид багатосторонньої дипломатії та багатосторонніх переговорів.

Міжпарламентські відносини між акторами міжнародних відносин – це особливий вид інституціональної комунікації державних інституцій. Міжпарламентські відносини на сьогодні потенційно можуть бути регулятором значної кількості правових і державних питань першочергового значення, як то: гуманітарна безпека; кібербезпека; економічна безпека; інформаційна безпека; боротьба з міжнародним тероризмом; боротьба з організованою злочинністю; боротьба з незаконним обігом наркотиків; питання екології та довкілля та ін. [6].

Парламентська дипломатія демонструє зростаючі тенденції щодо її визнання та авторитетності у світі, а також наявність в її розпорядженні дієвих інструментів регулювання сучасних міжнародних відносин.

Інституціональна діяльність парламентської дипломатії України зосереджена перш за все, на ратифікації та денонсації міжнародних угод і міжпарламентському співробітництві.

Верховна Рада України приділяє особливу увагу розвитку інституціональних відносин з іншими парламентами і при цьому докладає всіх зусиль для їх дієвості та ефективності.

У зв'язку з цим в українській зовнішній політиці та дипломатії ще з більшою силою актуалізується питання про досягнення геополітичних цілей держави з максимальною ефективністю, використовуючи всі можливі інструменти зовнішньополітичного і політико-дипломатичного впливів.

Для здійснення зовнішньої політики дедалі активніше залучаються альтернативні канали дипломатії, найперспективнішим серед яких справедливо вважається парламентська дипломатія.

Парламент, з одного боку, містить у собі легітимну владу, дану йому народом. З іншого боку, часом він не обмежений офіційними рамками дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету міжнародної ввічливості [2, с. 43–47].

Крім того, парламент має деякі інструменти «м'якої сили» у міжнародних відносинах, до яких можна віднести проведення міжпарламентських конференцій, системи парламентського

моніторингу та парламентські оціночні позиції у складі офіційних делегацій [4, с. 337–363].

Отже, в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття перед Верховною Радою України постає питання посилення її парламентської дипломатії в умовах сьогодення. Таким напрямками мають стати три пріоритети.

По-перше, необхідність активізації діяльності груп дружби та співробітництва, оскільки – така інституціональна діяльність цих груп має забезпечити більш сприятливі умови для розвитку цих відносин.

По-друге, необхідність посилення міжпарламентської діяльності в короткостроковій перспективі (у форматі обміну досвідом на міжнародних конференціях, симпозіумах, круглих столах, форумах, самітах тощо).

По-третє, активна участь парламентарів у всіх міжнародних заходах для подальшого просування позитивного іміджу України в Європі та світі.

Концептуальний зміст поняття парламентської дипломатії має включати такі елементи: визнання інституціональної ролі парламенту як одного з діючих акторів дипломатичної діяльності; наявність закріплених зовнішньополітичних компетенцій за парламентом як за політичним інститутом; враховувати, що потенціал окремого парламентаря, як дипломатичний канал, детермінується його особистим політичним капіталом; включення парламенту в політичні практики на різних рівнях дипломатії залежно від конкретних міжнародних обставин і міжнародно-політичної ситуації в державі та світі.

Парламентську дипломатію пропонується визначити, як діяльність національного представницького органу влади у сфері зовнішньої політики, обмежену відповідними компетенціями та спрямовану на забезпечення політичної стабільності, міждержавного взаємопорозуміння та добробуту нації. Подібне трактування є найбільш плідним у тому сенсі, що залишає простір для вбудовування його до різних теоретичних шкіл міжнародних відносин і моделей дипломатії в процесі аналізу конкретних політичних і дипломатичних практик.

Список використаних джерел:

1. Кочубей Ю. М. Імідж дипломата – імідж країни. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2001. Вип. 5. С. 30–33.

2. Ціватий В. Г. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості: модель, інструментарій і національні особливості сучасної дипломатії (теоретико-методологічний аспект). *Гуманітарний корпус. Збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії*. Вінниця–Київ: «ТВОРИ», 2022. С. 43–47.

3. Ціватий В. Г. Концепт «Дипломатична гурманістика» як новий напрям інституціональних досліджень історії та сучасної моделі гастрономіки (історії їжі): міжнародно-політичний і теоретико-методологічний дискурси. *Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії]*. За ред. С.С. Русакова. Випуск 49. Київ: ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2023. Випуск 49. С. 21-27.

4. Ціватий В. Г. Публічне мовлення, дипломатична риторика і міжкультурна комунікація у сфері міжнародних відносин та етикетних практик: інституціональний, міжнародно-інформаційний та політико-дипломатичний дискурси. *Трансформація суспільних відносин в умовах цивілізаційних змін: Монографія*. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2023. Розділ. 4.7. С. 337-363.

5. *Modern Diplomacy in Practice*. Written and Edited by Robert Hutchings, Jeremi Suri. Springer Nature Switzerland AG, 2020. 260p.
Public Diplomacy: A New Strategic Imperative, 2016. 196 p.

ЗУСТРІЧІ У ФОРМАТІ РАМШТАЙН ТА ВИКЛИКИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНИ

Дмитро ЧЕНЧИК,

доцент кафедри нової та новітньої історії,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, кандидат історичних наук,
d.v.chenchyk@karazin.ua

Військова допомога у різних форматах є класичним елементом міжнародних відносин. Не стала винятком і російсько-українська війна, під час якої США та інші країни, у відповідь на російську агресію, надали масштабну військову та гуманітарну допомогу Україні, як у двосторонньому, так і багатосторонньому форматах.

Можна вказати на різні її причини. По-перше, військова допомога сприяє захисту національних інтересів, через те, що вона дозволяє країнам проектувати силу у пріоритетних для національних інтересів регіонах, сигналізує про їх рішучість захищати спільні цінності, стримувати агресивні дії потенційних супротивників і підтримувати союзників. Все це може допомогти сформувати більш стабільне, передбачуване та безпечне міжнародне середовище. По-друге, таким чином країни зміцнюють свої стратегічні альянси та посилюють свій вплив на міжнародній арені. По-третє, військова допомога часто супроводжується військовими, безпековими та економічними вигодами, сприяючи експорту військової продукції та стимулюючи внутрішнє економічне зростання. Постачання військового обладнання та навчання іноземних військових також створює ринки збуту для оборонних підприємств та зміцнює оборонну промислову базу країни, що надає таку допомогу. Однак, в умовах поглиблення протистояння та посилення конфліктів, ціна військової допомоги може зростати і перетворюватись на як значну внутрішньополітичну, так і зовнішньополітичну проблему.

П. Салліван, Ф. Блок та Лі Х. розрізняють три моделі. Першою є модель зовнішнього впливу, відповідно до якої провідна держава може використовувати військову допомогу як важіль впливу для того, щоб змусити державу-реципієнта співпрацювати з собою. І це є джерелом її переговорної сили, оскільки донори отримують можливості впливу на поведінку країн-одержувачів.

Інша модель, названа «Самотня суперсила» подекуди виходить з протилежних міркувань, бо уряди, залежні від американської допомоги можуть відчувати потребу пом'якшити свою співпрацю із США, щоб уникнути уявлень про себе як залежних від Сполучених Штатів акторів на міжнародній арені. Тому двосторонній формат співпраці може створювати незручності для практичної реалізації військової допомоги на рівні гранд-стратегії та спонукає до необхідності залучення інших країн і переходу до багатостороннього формату. Третя модель названа «зворотний важіль впливу», згідно з якою держави-донори можуть стати залежними від одержувачів їхньої військової допомоги, типовим прикладом чого є взаємовідносини

США з країнами Близького Сходу та Перської затоки [7, Р.279-281]. Але вона потребує відсутності активної фази конфліктів та альтернативного джерела постачання.

Таким чином, військова допомога є неодмінним елементом міжнародних відносин, яка, однак, має власні особливості та обмеження. Історія ХХ та ХХІ ст. дозволяє аналізувати її різноманітні приклади, серед яких були й такі успішні кейси, як ленд-ліз під час Другої світової війни або менш ефективні випадки, як з Південним В'єтнамом чи Афганістаном. Однак російсько-українська війна підвищила рівень викликів, що стояли перед США, бо ситуація з 2014 року значно відрізнялась багатьма параметрами від інших випадків. По-перше, це необхідність протистояти іншій ядерній державі, що значно ускладнювало реалізацію традиційних моделей. По-друге, це необхідність надання військової допомоги не на превентивному етапі, а вже під час ведення бойових дій різного рівня інтенсивності. Складні зовнішньополітичні дилеми постали й перед іншими країнами, насамперед в Європі, серед яких лише Франція та Сполучене королівство не мали певної силової асиметрії у відносинах з Москвою. Тому з 2014 року на початковому етапі російсько-української війни до 24 лютого 2022 р. США надали приблизно 2,7 мільярда доларів військової допомоги, воліючи витратити кошти на нелетальне військово-обладнання або навчання українських солдатів, що змушувало експрезидент Петро Порошенко у своєму виступі в Конгресі наголошувати, що Україна не може виграти війну ковдрами [3]. Ця обмеженість вказувала на те, що для США надавали перевагу європейським країнам і нормандському дипломатичному формату, а війна в Україні не була життєво важливим пріоритетом для американських адміністрацій. Подекуди США були занадто обережні, намагаючись не провокувати В. Путіна і не допустити подальшої ескалації. До того ж, напередодні 24 лютого 2022 р. адміністрація Байдена не була впевнена в здатності України протистояти повномасштабному російському вторгненню та схилилась до підтримки партизанських дій. На жаль, приклад Вашингтона наслідували й інші країни, типовим прикладом чого стала згода на постачання 5000 касок від ФРН в січні 2022 р. [2].

Після 24 лютого ситуація швидко почала змінюватись. США стали одним з основних донорів України. Вони витратили близько 44,5 мільярдів доларів лише на військову допомогу, і адміністрація Байдена використовувала різноманітні механізми. По-перше, США скористалися можливостями моделі «Presidential Drawdown Authority» завдяки вилученню обладнання зі складів США. З серпня 2021 року адміністрація Байдена санкціонувала понад 50 рішень на суму 23,9 мільярда доларів США Міністерство оборони також виділило 18,8 мільярда доларів на безпекову допомогу Україні в рамках Ініціативи сприяння безпеці в Україні (USAI) [10]. США також використовували й інші механізми, такі як, іноземні військові продажі та прямі комерційні продажі тощо. У 2022 р. був навіть прийнятий закон про ленд-ліз для України, але в жовтні 2023 року Конгрес США не подовжив дію закону і фактично його механізми так і не запрацювали [1]. Як свідчить трекер допомоги Україні, за майже два роки рівень військової допомоги з боку США та країн ЄС склав близько 170 млрд євро, перевершивши за кількісними показниками допомогу за планом Маршалла або за ленд-лізом часів Другої світової війни [9].

Найважливішу роль в цьому зіграла запропонована міністром оборони США Л. Остіном модель багатосторонніх зустрічей на авіаційній базі Рамштайн в Німеччині що призвело до формування Контактної групи з питань оборони України. Коли Україна пережила початкову фазу нападу Росії, стало очевидним, що США та іншим країнам доведеться подолати минулі побоювання щодо озброєння України та взяти на себе довгострокові зобов'язання. У ті перші дні ніхто не координував постачання, створюючи ризики для довгострокової підтримки України. Згідно зі стратегією Л. Остіна, необхідно було зібрати ключових учасників разом в багатосторонньому форматі, для обговорення реальних можливостей, покращення координації та посилення Києва [8].

Дуже швидко такий багатостороння модель стала провідною і вже на першій зустрічі було представлено 40 країн. Всього з 26 квітня 2022 року 54 країни з різних частин світу брали участь під час проведення сімнадцяти форумів. За майже два роки свого існування Рамштайн зазнав значної еволюції й її ключовими рисами стали

координація, добровільність участі, відсутність юридично зобов'язальних норм і домінування політичних рішень. Надзвичайно важливу роль грала особиста підтримка Л. Остіна, який заохочував країни розширювати масштаби підтримки, насамперед Німеччину [4].

В межах зустрічей періодично з'являлись відгалуження, такі як спеціалізовані коаліції, на кшталт танкової, авіаційної, артилерійської, ІТ-коаліції, з посилення безпеки Чорного моря тощо [5]. Але перший рік роботи Рамштайн був пов'язаний скоріше з очікуваннями результатів українського контрнаступу, які не повністю виправдались. На заваді стали не лише дії української сторони, а й прорахунки самого формату Рамштайн. Виокремимо такі: по-перше, це складні схеми постачання (пряме постачання, заміщення, замовлення на майбутнє і т. д.), значна різноманітність номенклатури постачання, застаріле обладнання замість сучасної техніки, обмежена кількість. Приклади, пов'язані із танковою та авіаційною коаліціями демонструють, що США, все ж таки намагались паралельно запобігати подальшій потенційній ескалації. Так, Вашингтон поставив лише 72 основні бойові танки, з яких 31 належав до американських Абрамсів. До того ж це рішення прийняли після відмови ФРН діяти окремо без США. Подібні дискусії тривали також щодо літаків і наразі жоден з них так і не запропонували напряму з США. Крім того, довгострокові зволікання із постачання ракет АТАСМС і зенітно-ракетних систем Patriot підкреслювали вразливості формату Рамштайн.

Особливим викликом стало те, що допомога часто формувалась ґрунтуючись на наявних запасах, а не тому, чого насправді для перемоги потребувала Україна. Деякі дослідники також вказують, що США часто постачали обмежену кількість коштовних боєприпасів, але Україна потребувала більш масових та дешевих збройних систем. Іншою проблемою став таймінг постачання. Діаграми фінансування американської допомоги демонструють, що більшість коштів було виділено взимку 2023 року, оскільки країни намагались підготувати український наступ [6]. Однак після літа 2023 р. став очевидним поступовий спад надання допомоги, що відображало внутрішні дискусії багатьох країн щодо необхідності адаптації до нової російської стратегії «війни на виснаження». Значна кількість країн

вичерпала наявні запаси і воліли скоріше поповнювати власні запаси, в той час як провідним державам на чолі з США бракувало рішучості. На це накладались і жорсткі внутрішньополітичні переговори всередині США щодо фінансування України між демократами та республіканцями в Конгресі, що лише посилювало зволікання. Це підважило лідерство США та призвело до загострення ситуації на фронті в Україні.

Таким чином, з осені 2023 р. постала необхідність модернізації та інституціоналізації формату Рамштайн, оскільки не дивлячись на значні зусилля та обсяги фінансування, він не зміг повністю розкрити власний потенціал. Необхідність враховувати потенційне повернення до влади Д. Трампа з його критикою фінансової допомоги також посилює потребу в оновленні функціонування Контактної групи з питань оборони України. Саме тому українська сторона почала наголошувати на необхідності переходу до Рамштайна 2.0, який би був зосереджений на довгостроковій роботі замість задоволення нагальних потреб, а генсек НАТО почав зондувати ґрунт щодо можливості Альянсу перебрати на себе функції координатора військової допомоги. Але, так чи інакше, чинна модель явно не відповідає сучасним умовам і потребує оновлення.

Список використаних джерел:

1. Американський ленд-ліз для України закінчився, так і не почавшись. Чому він не запрацював - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4n5p6pgengo> (дата звернення: 23.01.2024)
2. Німеччина поставить в Україну 5 тис. касок. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/794151.html> (дата звернення: 23.01.2024).
3. Порошенко у США: поставками ковдр війни не виграти. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26593846.html> (дата звернення: 23.01.2024).
4. Річниця «Рамштайну»: як світ допомагав Україні ставати сильнішою. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/04/27/richnyczya-ramshtajnu-yak-svit-dopomagav-ukrayini-stavaty-sylnishoyu> (дата звернення: 23.01.2024).

5. У рамках формату «Рамштайн» створюються нові коаліції. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/11/23/u-ramkah-formatu-ramshtajn-stvoryuyutsya-novi-koalicziyi/> (дата звернення: 23.01.2024).

6. Як змінювався розмір військової допомоги США Україні протягом повномасштабної війни. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/12/11/infografika/bezpeka/yak-zminyuvavsya-rozmir-vijskovoyi-dopomohy-ssha-ukrayini-protyahom-povnomasshtabnoyi-vijny> (дата звернення: 23.01.2024).

7. Sullivan P. Brock F. Tessman, Li X. US Military Aid and Recipient State Cooperation. *Foreign Policy Analysis*. 2011. V. 7, N 3. P. 275–94. URL: <http://www.jstor.org/stable/24909798>. (date of access: 23.01.2024).

8. The little-known group that's saving Ukraine. *Politico*. URL: <https://www.politico.com/news/2023/05/01/austin-defense-meetings-weapons-ukraine-00089946> (date of access: 23.01.2024).

9. Ukraine Support Tracker - A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. Kiel Institute. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (date of access: 23.01.2024).

10. U.S. Security Cooperation with Ukraine. *Bureau of Political-Military Affairs*. URL: <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/> (date of access: 23.01.2024).

UKRAINE'S IMPLEMENTATION OF THE EU DIGITAL TRANSFORMATION POLICY EXPERIENCE

Olena CHERNENKO,

Associate Professor at the Department of International Relations,
International Information and Security,
V. N. Karazin Kharkiv National University, PhD in Law,
olena.dotsenko@karazin.ua

Yelyzaveta BOROKH,

2nd year master degree student of YMIБ-61 group of the School of
International Economic Relations and Travel Business,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
lizastar1414@gmail.com

The current intensive pace of society's development is driven by the active use of information and communication technologies in all sectors and industries. The formation of a digital society has become the basis for global progress. The EU, as one of the leading international players, is actively introducing digital technologies into various spheres of life of its citizens. Since 2020, the EU has adopted a number of regulations in the field of digital transformation, which define the goals, directions and mechanisms for achieving it. In 2023, the EU agencies issued the first report assessing the progress of the tasks set, which indicates the successful implementation of the digital transformation policy. Ukraine has already taken a number of steps towards digital transformation, including the adoption of relevant regulations, the creation of a number of state institutions, and the country's participation in EU projects aimed at supporting the development of the digital space. Therefore, it is important to analyse and adopt the successful experience of states and international associations in this area, including the EU, in order to develop the information society, digital human rights and information security.

The purpose of the study is to identify areas for Ukraine's implementation of the EU's digital transformation policy.

Ukraine has recognised digital transformation as one of its policy priorities. This approach has been recognised by the European expert community due to the successful implementation of the ProZorro and e-Health systems, the expansion of 4G coverage, and the launch of e-services in the public and private sectors. In recent years, there has been a growing

awareness of digital transformation as a key driver of economic development [16].

In 2018, the Concept for the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018–2020 was adopted, and an action plan for its implementation was approved. These initiatives are aimed at accelerating development to transform the Ukrainian economy into a digital format. According to this Concept, the main goals of digital development are: strengthening economic growth and attracting investment; changes in economic sectors towards efficiency and competitiveness; digital modernisation of industry; accessibility of the benefits of the digital world for people; and development of digital entrepreneurship [11].

The principles of digitalisation in Ukraine were also defined, including ensuring equal access to services, information and knowledge based on information, communication and digital technologies for all. Other principles include creating benefits in various aspects of everyday life, increasing efficiency, productivity and competitiveness through the use of digital technologies for economic growth. Other areas include the development of the information society and the media, and a focus on international cooperation, including European and regional cooperation, for Ukraine's integration into the EU and access to the European and global market. Standardisation is seen as a basic principle of digitalisation and a key factor for its successful implementation. Increasing the level of trust and security, as well as defining digitalisation as an object of focal and comprehensive public administration, are also included in the list of these principles [11].

In September 2019, Ukraine established a new ministry called the Ministry of Digital Transformation (MinDigit). It is now "the main body in the system of central executive authorities that ensures the formation and implementation of state policy: in the areas of digitalisation, digital development, digital economy, digital innovations and technologies, robotics and robotisation, e-government and e-democracy, development of the information society, informatisation; in the area of electronic document management; in the area of development of digital skills and digital rights of citizens; in the fields of open data, public electronic registers, development of national electronic information resources and interoperability, electronic communications and radio frequency spectrum, development of broadband Internet access infrastructure, e-commerce and business; in the field of electronic and administrative services; in the fields of electronic trust services and electronic identification; in the field of IT

industry development; in the field of development and functioning of the legal regime of Diia City" [9].

In 2019, Ukraine first presented the ideas of the state in a smartphone called the Digital State. Kitsoft has developed a powerful IT platform for public services known as Diia, commissioned by the Ministry of Digital Transformation. This platform became the basis for creating a digital state that puts people at the centre of its efforts. The concept of a transparent and humane state is embodied in the acronym "Diia": "The State and Me", which aims to reduce queues and improve the quality of life. Diia was officially launched in 2020. Over the course of two years, Diia has grown into a large ecosystem of digital public services, including the Diia mobile application, which displays personal documents and other information services, as well as the Diia portal, which offers more than 100 public services online, quickly, conveniently and tailored to the needs of citizens [6; 7].

The most successful and well-known projects developed and implemented by the Ministry of Digital Transformation include: Diia - online public services; Diia. Digital Education; Diia. Business; Diia. Centre; Child Safety on the Internet; E-residency; Diia. City; European integration; Laptop for every teacher; Virtual assets [13; 15].

In September 2022, Ukraine joined the Digital Europe Programme after signing an agreement with the European Commission. This programme provides Ukrainian businesses, organisations and government agencies with the opportunity to receive funding and support in areas such as artificial intelligence, supercomputing, and digital skills. They also have the opportunity to join Digital Innovation Hubs, platforms that help companies respond to digital challenges and increase their competitiveness. The total budget of the Digital Europe programme for 2021–2027 is €7.5 billion [3].

As part of the Digital Assembly 2022 programme, an event was held in June 2022, at which a decision was made to continue EU support for the Ukrainian digital sector. In addition, the Tech4UA event organised a digital technical hub to collect donations of equipment to Ukraine, based in Slovakia [1].

The European Commission has also launched the EUTech4Ukraine Futurium Community at the Digital Assembly project, an association that aims to facilitate discussions and exchange of data on support measures for Ukrainian refugees, as well as companies and government agencies in the digital sphere [2; 5].

An EU project called Digital Transformation for Ukraine (DT4UA) is currently being implemented, which began in November 2022 and will

continue until April 2025. The main goal of the project is to increase the efficiency and security of public service delivery, as well as improve access to them for citizens and businesses in line with EU standards. Additionally, the project aims to provide a rapid response to the needs arising from the war. It focuses on 4 main areas: 1) development of the Diia environment and digital services; 2) improvement of data exchange between registries and service providers; 3) development of electronic identification infrastructure in accordance with the eIDAS standard; and 4) improvement of the electronic case management system aimed at more efficient and transparent management of criminal cases. The project is being implemented by the Estonian Academy of E-Governance, which has many years of experience in cooperation with the Ukrainian public sector. The last of these joint initiatives was the EGOV4UKRAINE project. Its main objective was to improve public service delivery in Ukraine and promote digital transformation through the development and implementation of a comprehensive and integrated data exchange system, Trembita, and an information system, Vulyk, for administrative service centres. This project is part of Ukraine's decentralisation programme aimed at creating more transparent and accountable governance. It supports activities funded by the U-LEAD with Europe Programme. The programme receives funding from the EU and its member states, such as Denmark, Sweden, Germany, Estonia, Poland, and Slovenia [12], as well as EU4DigitalUA and the EU Support to Strengthening Cybersecurity in Ukraine project. Currently, the E-Governance Academy is implementing 4 projects in Ukraine with a total budget of €41 million. On the Ukrainian side, the project is implemented by the Ministry of Digital Transformation [4; 8].

The areas of harmonisation of Ukraine's digital transformation policy with the EU are as follows:

- interoperability and electronic services. This area involves Ukraine's accession to a number of EU digital programmes and initiatives. Interoperability is a challenge for government agencies in the context of e-governance development and access to state registers and databases. The lack of electronic interoperability between government systems significantly complicates the provision of public services to citizens. In turn, Ukraine's participation in certain EU digital transformation programmes (e.g. e-CODEX and e-Invoicing) makes it possible to improve interoperability and the provision of electronic services, and to take into account EU standards and regulations in their regulation. In particular, legislation on digital content and digital services was adopted in August 2023 [10; 11];

- electronic identification (eID), which provides for Ukraine's implementation of the provisions of the EU eIDAS Regulation [14], namely the introduction of electronic cross-border authentication and identification. In order to ensure efficient e-services, commerce and electronic interaction between economic entities, the introduction of electronic identification is essential. The main challenges to be addressed are the following: the growth of cybercrime with an increase in the number of information systems that process personal data; lack of secure exchange of identification data of individuals and legal entities processed in the information systems of public authorities and the private sector; use of technologically incompatible algorithms, mechanisms and protocols for recognition and electronic identification in the systems of access control to information systems and registration; inconsistency in the choice of identifiers. The adoption of legislation in the field of electronic trust services is an important step in this direction, as it promotes trust in digital infrastructure;

- open data. The development of open government data in our country should help to increase the efficiency and transparency of government agencies and open up prospects for the development of a new industry - the open data industry in Ukraine. The key task here is to integrate the state open data web portal of Ukraine data.gov.ua with the central European open data portals europeandataportal.eu and data.europa.eu, which are the entry point to other EU institutions and member states, establishing common requirements for open data policy and standards [11].

Thus, Ukraine is implementing the EU's experience in implementing digital transformation policy in the development of its current legislation, implementation of digital innovations, and through participation in EU programmes and projects aimed at supporting digital change in Ukraine. Ukraine participates in a number of EU programmes aimed at ensuring digital transformation, such as Digital Europe, EU4Digital, DT4UA, EUTech4Ukraine, etc. Ukraine is harmonising its digital initiatives with the relevant EU initiatives in the following areas: open data; electronic identification; electronic services and interoperability. EU experience is taken into account when developing legislation in the field of digital transformation.

References:

1. EUTech4Ukraine. Part of 2030 Digital Compass: Your Digital Decade. Introducing the Digital Tech Hub for Ukraine. *European Commission*

: web-site. URL: <https://futurium.ec.europa.eu/en/digital-compass/tech4ukraine/your-support-ukraine/introducing-digital-tech-hub-ukraine> (Last Accessed: 19.11.2023).

2. EU Tech4Ukraine. Part of 2030 Digital Compass: Your Digital Decade. How can we help ensure connectivity and maintain and leverage Ukraine's digital potential for a peaceful and prosperous future for the Ukrainian people? *European Commission* : web-site. URL: <https://futurium.ec.europa.eu/en/digital-compass/tech4ukraine/your-support-ukraine/introducing-digital-tech-hub-ukraine> (Last Accessed: 19.11.2023).

3. Solidarity with Ukraine : Digital Europe Programme open to Ukraine to access calls funding. 05 September 2022. *European Commission* : web-site. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/solidarity-ukraine-digital-europe-programme-open-ukraine-access-calls-funding> (Last Accessed: 19.11.2023).

4. Solidarity with Ukraine : Digital Europe Programme open to Ukraine to access calls funding. 05 September 2022. *European Commission* : web-site. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/solidarity-ukraine-digital-europe-programme-open-ukraine-access-calls-funding> (Last Accessed: 19.11.2023).

5. Supporting Ukraine through digital. *European Commission* : web-site. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/support-ukraine> (Last Accessed: 19.11.2023).

6. Дія. Цифрова держава. URL: <https://plan2.diia.gov.ua/> (дата звернення: 19.11.2023).

7. Дія: Цифрова держава. *Kitsoft* : web-site. URL: <https://kitsoft.ua/ua/projects/diya-cifrova-derzhava> (дата звернення: 19.11.2023).

8. ЄС розпочинає найбільший проєкт підтримки цифрової трансформації України із загальним бюджетом 17,4 млн євро. *EEAS* : web-site. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%94%D1%81-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%94-%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B8-%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1>

%97-

[%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-](#)

[%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D1%96%D0%B7-](#)

[%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BC-](#)

[%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%BC-174_uk?s=232](#) (дата звернення: 19.11.2023).

9. Питання Міністерства цифрової трансформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 року № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.11.2023).

10. Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав : Закон України № 3321-IX від 10 серпня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3320-20#Text> (дата звернення: 19.11.2023).

11. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2023).

12. Проект підтримки U-LEAD EGOV4Ukraine. EGA : веб-сайт. URL: <https://ega.ee/uk/project/proekt-pidtrimki-u-lead-egov4ukraine/> (дата звернення: 19.11.2023).

13. Проєкти. *Міністерство цифрової трансформації* : веб-сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/projects> (дата звернення: 19.11.2023).

14. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 910/2014 від 23 липня 2014 року про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_016-14#n2 (дата звернення: 19.11.2023).

15. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою / Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-8> (дата звернення: 19.11.2023).

16. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському

порядку денному? *Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень*. 2020. 76 с. URL: [http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research DT PF WG2 ua-1.pdf](http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf) (дата звернення: 19.11.2023).

POLITICAL AND LEGAL TOOLS FOR THE REGULATING THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ENSURING THE NATIONAL INFORMATION SECURITY OF THE USA

Olena CHERNENKO,

Associate Professor at the Department of International Relations,
International Information and Security,
V. N. Karazin Kharkiv National University, PhD in Law,
olena.dotsenko@karazin.ua

Karina VANINA,

2nd year master degree student of УМІБ-61 group of the School of
International Economic Relations and Travel Business,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
vaninakarina1806@gmail.com

Today, the global community is divided into two camps: some call for a halt to the development of powerful artificial intelligence systems, while others are actively implementing AI chatbots, such as ChatGPT, into their platforms. Artificial intelligence (hereinafter – AI) is widely used in many spheres of life, which leads to significant threats and challenges for the implementation of information security measures by all countries of the world. Today, information security is an important factor in ensuring the realisation of national interests and the state's ability to deal with crises. Being an extremely important factor in the realisation of national interests and countering crisis situations, in particular in the context of external aggression, information security measures can effectively influence the prevention and suppression of threats to all spheres of state activity. Given this, studying and borrowing the experience of leading actors in this area, such as the United States, a strategic and one of Ukraine's main partners, is extremely important for our country to ensure the protection of information sovereignty and national interests in the information sphere.

The purpose of this study is to characterise the political and legal instruments for regulating the use of AI in ensuring the national information

security of the United States.

Governments in many countries, including the United States, are actively discussing the regulation of AI use to ensure that this technology is a tool that is safe, ethical and compatible with the social and political goals of the state and nation. At the moment, there are three relatively unified types of AI regulation: european, chinese, and "free". Table 1 below describes these three types.

Table 1

Main types of AI regulation

Type	Main features	User countries
European	- no monopolisation of the AI market; there is public access to the use of AI; regulatory legislation for private parties and government policies.	EU Member States
Chinese	- monopolisation of AI; mandatory authentication when using AI; ban on the use of AI to create newsworthy events; exclusively state regulation of AI.	China, Singapore, Iran, Thailand, etc.
"Free"	- lack of strict legislative regulation; no control over the production and widespread use of AI; AI is used on a market basis without significant government intervention.	USA, Japan, South Korea

Source: *compiled by the authors based on [9].*

These models are not exhaustive, and their features are based on the similarities in the regulation of AI markets by countries, although each country has certain unique elements in regulation, the Chinese model has the most unique elements and diverse approaches, as it is based on

elements of monopolisation of the AI market, which are also used by other countries in this group, but the process and depth of market monopolisation may differ from country to country, so in our opinion, this classification is conditional.

In 2020 the National Artificial Intelligence Initiative Act was adopted and it placed a strong emphasis on advancing AI research and development, as well as coordinating these efforts between civilian federal agencies and the defence and intelligence communities. The National Office of the Artificial Intelligence Initiative was also established by law, reporting to the White House and responsible for "overseeing and implementing the U.S. National Strategy for Artificial Intelligence" [1; 6; 8].

In 2021, the United States, as one of the leading countries in the field of AI development, developed the National Artificial Intelligence Strategy, which addressed the topics of interagency activities and interagency cooperation on the development and regulation of AI; allocation of grants and institutional support for AI development; finding sources of funding and mechanisms for attracting domestic and foreign investment; development and initiation of intergovernmental developments and cooperation with strategic allies of the United States for the development of AI; investment and all-format support for the educational sector in AI. At the same time, the rapid development of AI is causing increasing concern and the need for its regulation [2; 6; 8].

One of the most recent decisions on AI regulation was the development of the "Blueprint for an AI Bill of Rights" by the Office of Science and Technology Policy of the White House in 2022, which defines the basic principles for the development, operation and implementation of AI [4]. Giving a detailed explanation of the basic principles of operation and implementation, we can note the following:

- the principle of "Safety and effectiveness of systems" suggests that when creating a system, elements of protection against unforeseen negative impact on users of this programme should be clearly introduced, which, according to the document, should be achieved through interdisciplinary consultation with experts to create a safe and effective product;

- the principle of "Algorithmic protection against discrimination" means that programmes using artificial intelligence should avoid discrimination. When training AI, developers of automated systems should make sure that the input data includes representatives of as many groups and communities as possible;

- the principle of "Data Privacy" is aimed at preventing the misuse of users' personal data. When using an AI application, a person should be

confident in the protection of their personal data and be able to control its use;

- the principle of "Transparency of the purpose of use" means that the programme should inform users about its functions and capabilities, as well as the purpose of its creation to ensure transparency in the use by the user;
- the principle of "Human alternatives and backups" is aimed at ensuring the introduction of AI systems in the provision of certain services, so this element indicates the need to develop and exist an alternative - human - service delivery system, that is, a system where the user can freely choose to receive a service from AI or receive a service from another person [4; 9].

In order to "coordinate and focus federal research and development investments" in AI, a new National Artificial Intelligence Research and Development Plan was published by the White House in late May 2023. It includes the following strategies:

- Strategy 1: to make long-term investments in fundamental and responsible AI research, and prioritise investments in the next generation of AI to drive responsible innovation;
- Strategy 2: to develop effective methods of human-AI cooperation; improve understanding of how to create AI systems that effectively complement and expand human capabilities;
- Strategy 3: to assess the moral and ethical issues that may arise from the use of AI and its impact on society;
- Strategy 4: to ensure the security of AI systems, which includes identifying opportunities to test, verify the functionality and accuracy of AI systems, and protect AI systems from cyber threats and data vulnerabilities;
- Strategy 5: to create and make publicly available databases and selected environments on which AI will be trained;
- Strategy 6: to evaluate the effectiveness of AI algorithms using defined and qualified standards and benchmarks;
- Strategy 7: to assess and identify possible trends in market demand for labour at different skill levels for AI development and research;
- Strategy 8: to develop and quantitatively expand the B2G sector for AI development and improvement; expand investment and business engagement programmes to improve AI systems;
- Strategy 9: to develop a principled and coordinated approach to international cooperation in the use and research of AI [7; 9].

The aforementioned National Artificial Intelligence Research and Development Plan outlines the growing need for a national approach to AI research and its impact on US national information security. This research

includes the development of methods for creating, evaluating, deploying, and monitoring security-focused AI. As datasets and models become larger and more complex, there is an urgent need for such solutions. In addition, there is a need for a national innovation ecosystem that can democratise tools for accessing AI models at scale, which analyse large-scale access patterns for the general public [3; 9].

On 30 October 2023, President Joe Biden's administration issued Executive Order 14110 on the Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence. It establishes a government-wide effort to promote responsible development and deployment through federal agency leadership, industry regulation, and engagement with international partners. The Executive Order is directing more than 50 federal agencies to engage more than 100 specific actions to implement the recommendations outlined in eight overarching policy areas:

- safety and security. The Order promotes the development and implementation of repeatable processes and mechanisms to understand and mitigate the risks associated with the introduction of AI, including in relation to biosecurity, cybersecurity, national security and critical infrastructure;

- innovation and competition. The Order calls for actions to attract AI talent to the United States, understand new intellectual property issues, protect inventors and creators, and promote AI innovation, including at startups and small businesses;

- support for employees. The Order recognises that the introduction of AI could have disruptive effects on the workforce and instructs agencies to research and develop potential measures to prevent such disruption;

- consideration of bias against AI and civil rights. The Order states that AI models can perpetuate bias and their implementation can lead to civil rights violations. It includes a section on fairness and civil rights in the use of AI in the criminal justice system and the administration of federal government programmes and benefits;

- consumer protection. The Order requires agencies to enforce existing authorities in the field of technological diagnostics in an effort to minimise harm to consumers, and to identify necessary AI-related authorities;

- privacy. The Order calls for the assessment and mitigation of privacy risks that could potentially be enhanced by AI related to the collection, use and storage of user data;

- the use of AI at the federal level. The Order directs the Office of Management and Budget to establish an interagency council to coordinate

the use of AI by federal agencies and develop guidance on AI-related risks for agencies. It recognises the widespread use of generative AI (GenAI) tools and encourages agencies to move forward with their implementation with all necessary safeguards in place. The executive order also calls for additional hiring and training efforts to increase the AI workforce across the federal government;

- international leadership. The Presidential Administration states that the United States should be a global leader in the development and deployment of AI, working with international allies and partners to lead efforts to develop common principles for AI regulation and accountability, and to promote responsible global technical standards for AI [5].

The political and legal instruments for regulating the use of AI in the United States are summarised in Table 2.

Table 2

Political and legal instruments for regulating the use of AI in the United States

Name	Description
National Artificial Intelligence Initiative Act of 2020	It focuses on enhanced research and coordination across agencies.
National Artificial Intelligence Strategy 2021	It establishes sources of funding for AI development, provides recommendations for joint cooperation in the creation of AI, and encourages interaction between the public and private sectors to develop and improve AI.
Blueprint for an AI Bill of Rights 2022	It ensures that fundamental human rights are respected in the context of AI application.
National Artificial Intelligence Research and Development Plan 2023	Identifies areas of investment and strategic areas of interaction with AI.
Executive Order 14110 on the Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence	It implements government-wide initiatives aimed at the responsible development and deployment of artificial intelligence through federal agency leadership, industry regulation, and cooperation with international partners.

Source: *compiled by the authors based on [1; 4; 5; 6; 7; 8].*

Thus, the development of the Blueprint for an AI Bill of Rights, high-level support for the National Artificial Intelligence Research and Development Plan, the issuance the Executive Order 14110 on the Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence, and other political and legal decisions demonstrate that the process of regulating the use of AI in the US national information system is a priority for the USA. However, the USA do not have strict political and legal instruments for regulating and controlling AI, but rather focus on stimulating the development of AI, cooperating in regulating its use, attracting investment, and stimulating the development and promotion of AI. Thus, the USA have a soft regulatory policy on AI and promotes its development and application in various areas on a market basis, including for the purpose of ensuring the national information security of the country.

References:

1. American artificial intelligence initiative: year one annual report. Prepared the White House Office of Science and Technology Policy. February 2020. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2020/02/American-AI-Initiative-One-Year-Annual-Report.pdf> (Last Accessed: 17.11.2023).
2. Artificial Intelligence (AI). U.S. *Department of State* : web-site. URL: https://www.state.gov/artificial-intelligence/#nav_primary-nav (Last Accessed: 17.11.2023).
3. Artificial Intelligence for the American People. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/ai/> (Last Accessed: 17.11.2023).
4. Blueprint for an AI Bill of Rights. Making automated systems work for the american people. *The White House* : web-site. URL: <https://www.whitehouse.gov/ostp/ai-bill-of-rights/> (Last Accessed: 17.11.2023).
5. Executive Order on the Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence. October 2023. *The White House* : web-site. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2023/10/30/executive-order-on-the-safe-secure-and-trustworthy-development-and-use-of-artificial-intelligence/> (Last Accessed: 17.11.2023).
6. National Artificial Intelligence Initiative. Dr. Lynne Parker, Director of the National AI Initiative Office, Deputy United States Chief Technology Office. June 29, 2022. Artificial Intelligence and Emerging Technology Inaugural Stakeholder Meeting. URL: <https://www.uspto.gov/sites/default/files/documents/National-Artificial-Intelligence-Initiative-Overview.pdf> (Last Accessed: 17.11.2023).

7. The US National AI R&D Strategic Plan 2023: A comprehensive look into the future of AI. URL: <https://www.dlapiper.com/en/insights/publications/ai-outlook/2023/the-us-national-ai-rd-strategic-plan-2023> (Last Accessed: 17.11.2023).

8. The White House Launches the National Artificial Intelligence Initiative Office. January 12, 2021. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/white-house-launches-national-artificial-intelligence-initiative-office/> (Last Accessed: 17.11.2023).

9. Спесивцева О. Регулювання штучного інтелекту: досвід США. *Центр демократії та верховенства права* : веб-сайт. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-usa> (дата звернення: 17.11.2023).

PROBLEMS AND PROSPECTS OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE EU CYBERSECURITY POLICY

Olena CHERNENKO,

Associate Professor at the Department of International Relations,
International Information and Security,
V. N. Karazin Kharkiv National University, PhD in Law,
olena.dotsenko@karazin.ua

Anna DISKOVSKA,

2nd year master degree student of УМІБ-61 group of the School of
International Economic Relations and Travel Business,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
annadiskkovskaa@gmail.com

The issue of national cybersecurity is becoming a key aspect of policy in many countries and an active area of activity for international organisations. Cyberspace now serves as a new arena for conflicts between the national interests of different countries, and success in the cyber arena significantly increases the weight of the state in the physical, i.e. real, dimension. Of course, effective counteraction to attacks is not possible without borrowing the experience and practice of other states in this area. In this aspect, the issue of Ukraine's cooperation with the EU and the implementation of a mechanism for countering threats in cyberspace is of

great importance in order to effectively prevent and stop cyberattacks, as well as to strengthen the country's cybersecurity system.

The purpose of the study is to identify the problems and prospects for the development and implementation of the EU cybersecurity policy.

It is possible to identify the problems and prospects for the formation and implementation of cybersecurity policy through legal analysis of the most sensitive and important areas of society, where cybersecurity is critical.

Thus, the process of digitalisation of political processes requires a significant level of cybersecurity to ensure that they are at a high and comfortable level for society while minimising the negative effects of digital interference. Elections are a common and frequent target of cyberattacks. Digital technology is at the forefront of the EU elections and is used for confidential communication between politicians and EU parties; political campaigning; promotion of information and key messages through the media; voter registration; voting process; vote counting; and announcement of final results [4].

For example, before the 2019 European elections, real-time cybersecurity tests were conducted to detect, respond to and prevent potential cybersecurity incidents during the electoral process and related to digital voting. The purpose of the exercise, which took place at the European Parliament, was to test the effectiveness of EU Member States, EU response practices and crisis plans, and to identify ways to prevent, detect and mitigate cybersecurity incidents that could affect the upcoming EU elections.

Based on different scenarios of cyber threats and incidents, the exercise had the following positive results outlined the level of resilience of the EU electoral system (in terms of adopted policies, capacities and skills); improved cooperation between relevant agencies at the national level, including electoral authorities and other relevant bodies and agencies such as cybersecurity agencies, computer security incident response teams (CSIRTs), data protection authorities (DPAs), disinformation agencies, cybercrime units, etc;) demonstrated the ability of EU Member States to assess cybersecurity risks during the European Union elections, quickly develop situational awareness and coordinate public communication; improved cross-border cooperation, strengthened ties with relevant EU-

level cooperation organisations (such as the Election Cooperation Network, the NIS Cooperation Group, the CSIRT Network) [4].

Table 1

The EU actions to ensure cybersecurity during elections

Actions	Description
Establishing a European Network for Cooperation on Electoral Matters	Establishing a network to discuss and implement concrete measures to address threats to elections
Organising tabletop exercises on cybersecurity	Conducting exercises to test the EU's cybersecurity preparedness to ensure safe, free and fair elections.
Recommendations for electoral cooperation networks	Developing and implementing concrete recommendations aimed at increasing the effectiveness of electoral cooperation networks
Conducting cybersecurity tests	Assessment of cybersecurity preparedness to prevent incidents and ensure that elections are protected from cyber threats
Implementation of the Action Plan against Disinformation	Adoption and implementation of an Action Plan to combat disinformation threats to build capacity and strengthen cooperation between Member States and EU institutions

Source: developed by the authors based on [4].

The next important stage of protection is the protection of critical digital infrastructure, which can be divided into network protection and protection of things connected to the network – the Internet of Things.

In December 2020, the European Council concluded through a written procedure that it recognises that an increasing number of consumer IoT products are at risk from emerging cybersecurity, information security and privacy risks. These conclusions include: a review of long-term horizontal legislation on IoT devices. an analysis of ways to improve cybersecurity for IoT devices. Enhancing cybersecurity resilience to improve EU IoT industry standards. The conclusions also highlight the importance of assessing the need for horizontal legislation in the long term

to address all relevant aspects of cybersecurity of connected devices, such as availability, integrity and confidentiality [3].

The most relevant changes in network cybersecurity relate to the protection of 5G, which is expected to be rolled out across the EU in 2025. Thus, in January 2020, the EU deployed the EU Toolbox, which is a set of methods to address these threats and includes a legislative package that defines possible security measures for 5G networks, and its purpose is to: introduce a robust framework of security requirements for 5G networks; provide guidance to telecommunications providers; apply appropriate restrictions to high-risk providers; reduce the main cybersecurity risks of 5G networks and ensure supplier diversity [2].

An important document for assessing cybersecurity and implementing this policy is the European Council Conclusions for the Digital Decade 2021, which approved the following action plan to improve the strategy for countering cyber threats, namely: it is planned to create a network of security centres across the EU to monitor and predict signs of cyber attacks, define a common cyber sector with a clear focus on the EU cybersecurity crisis management system. The conclusions also outline a strong commitment to the application and rapid completion of the EU 5G toolkit, as well as ongoing efforts to ensure the security of 5G networks and the development of next-generation networks. The document also places a strong emphasis on the need for joint efforts to accelerate the implementation of key internet security standards, as they play an important role in improving the overall security and openness of the global internet, while increasing the competitiveness of EU industry and the need for support for the development of strong encryption technologies as a means of protecting fundamental rights and digital security, while ensuring the ability of law enforcement and judicial authorities to fulfil their mandate online and offline [1].

An important tool for formulating and implementing the EU's cybersecurity policy is diplomacy in cyberspace or cyber diplomacy, which can be described as an area of international relations that covers the activities of states, international organisations and other actors in the international arena in the field of cybersecurity. This includes the regulation of cybersecurity issues, cooperation between states in resolving cyber conflicts, the development of international standards in the field of cybersecurity, and cooperation in preventing cyber threats and cyber

attacks. The practical implementation of cyber diplomacy in the EU is aimed at strengthening diplomatic cooperation and dialogue on unifying protection and response methods, developing and implementing means to counter cyber attacks, and imposing sanctions on those involved in cyber attacks that threaten the stability of the EU [5; 9].

Problems with the application of sanctions against countries involved in or conducting cyberattacks may lie in different understandings of what constitutes a cybercrime and what penalties should be applied in the event of such a violation. This can lead to different degrees of enforcement of sanctions or even the risk of circumvention of these measures. That is why, on 28 November 2022, the Council decided to add the violation of restrictive measures to the list of "EU crimes" included in the Treaty on the Functioning of the EU [6].

The EU remains committed to building an open, stable, peaceful and secure global cyberspace, and therefore reiterates the need to strengthen international cooperation and promote a rules-based order in this area. An important step in strengthening EU cybersecurity was taken on 18 April 2023, when the European Commission proposed the EU Cyber Solidarity Act to improve preparedness, detection and response to cybersecurity incidents in the EU. The EU Cyber Solidarity Act aims to strengthen the EU's ability to detect, prepare for and respond to major and widespread cybersecurity threats and attacks. The proposal includes a European Cyber Shield, consisting of interconnected security centres across the EU and a comprehensive cyber emergency mechanism aimed at improving the EU's cyber posture. The European Cyber Shield will have several security centres across the EU, which will be interconnected in several platforms in many countries, supported by the Digital Europe Programme in addition to public funding. The mission of the Cyber Shield is to improve the detection, analysis and response to cyber criminals. The European Cyber Shield centres will use advanced technologies such as artificial intelligence and data analytics to recognise and transmit warnings about these dangers to authorities elsewhere. They will facilitate faster and more effective responses to primary hazards. During the first phase, which began in November 2022, three consortia of cross-border security-related operations, including public authorities from 17 different countries and Iceland, were selected to participate in the Digital Europe initiative. This initiative also proposes to establish a cyber emergency response mechanism that strengthens preparedness and response to cyber security

incidents by examining critical sectors such as finance, energy and healthcare for potential hazards that could make them susceptible to cyber intrusion [7; 8].

Table 2

Key challenges and prospects for the development and implementation of the EU cybersecurity policy

Problems	
Name	Essence
Growing cyber threats	With the growing number of cyberattacks and cybersecurity threats, the EU is facing the need to strengthen its defence capabilities in cyberspace.
Uneven level of protection across member states	Differences in the levels of development and protection of cyber infrastructure between EU countries pose a challenge to creating a unified and effective strategy.
Legitimacy and implementation of standards	An important aspect is the issue of legitimacy and wide adoption of security standards in all EU countries to ensure a unified security system.
Establishment of response mechanisms	The EU should develop effective mechanisms for responding to cyberattacks and reliable systems for preventing them.
Prospects	
Name	Essence
Creation of a Single Digital Infrastructure	Creating an integrated digital infrastructure to ensure a unified and standardised cybersecurity system.
Strengthening international cooperation	Increase cooperation with international partners to share information and respond to threats together.

Improving legal regulation	Developing and improving legal norms to effectively counter cyber threats and punish perpetrators.
Innovative technologies	Implementation of innovative technologies and methods to detect and prevent cyberattacks.
Promoting transparency and information exchange	Ensure transparency in the field of cybersecurity and create mechanisms for the effective exchange of information between member states.

Source: developed by the authors.

Thus, ensuring cybersecurity remains an important aspect of development for the EU. The main problems in the formation and implementation of the EU cybersecurity policy include: the growth of cyber threats; uneven level of protection in the member states; legitimacy and implementation of standards; creation of response mechanisms; the prospects for the formation and implementation of the EU cybersecurity policy include: creation of the "Single Digital Infrastructure"; strengthening international cooperation; improvement of legal regulation; application of innovative technologies; promotion of transparency and information exchange.

References:

1. Council Conclusions on the EU's Cybersecurity Strategy for the Digital Decade. Item Note 6722/21 URL: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6722-2021-INIT/en/pdf](https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6722-2021-INIT/en/pdf) (Last Accessed: 12.11.2023).

2. Cybersecurity of 5G networks - EU Toolbox of risk mitigating measures. *European Commission* : web-site. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/cybersecurity-5g-networks-eu-toolbox-risk-mitigating-measures> (Last Accessed: 17.11.2023).

3. Cybersecurity of connected devices – Council adopts conclusions. *European Council* : web-site. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/02/cybersecurity-of-connected-devices-council-adopts-conclusions/> (Last Accessed: 17.11.2023).

4. EU Member States test their cybersecurity preparedness for free and fair EU elections. *European Parliament* : веб-сайт. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20190404IPR35103/eu-member-states-test-cybersecurity-preparedness-for-free-and-fair-eu-elections> (Last Accessed: 17.11.2023).

5. EU4Digital: Cybersecurity East. *EU4Digital* : web-site. URL: <https://eufordigital.eu/discover-eu/eu4digital-improving-cyber-resilience-in-the-eastern-partnership-countries/> (Last Accessed: 17.11.2023).

6. How and when the EU adopts sanctions. *European Council* : web-site. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/> (Last Accessed: 17.11.2023).

7. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down measures to strengthen solidarity and capacities in the Union to detect, prepare for and respond to cybersecurity threats and incidents. 18.4.2023. COM(2023) 209 final 2023/0109 (COD). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HIS/?uri=COM%3A2023%3A209%3AFIN> (Last Accessed: 19.11.2023).

8. The EU Cyber Solidarity Act. *European Council* : web-site. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cyber-solidarity> ((Last Accessed: 17.11.2023).

9. Проект Єврокомісії : Проект інструкцій щодо впровадження рамок спільної дипломатичної відповіді ЄС на шкідливу кібердіяльність. 13007/17, 9 жовтня 2017 р. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13007-2017-INIT/en/pdf> (дата звернення: 17.11.2023).

НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Лариса ЧЕРНИШОВА,

доцентка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
lchernyshova@karazin.ua

Євген ПЕТРОВ,

студент 2-го курсу групи УМІБ-61 факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
epv1403@gmail.com

У сучасних міжнародних відносинах особливу увагу приділяють кібербезпеці та кіберзахисту. Кібератаки, крадіжки даних та інші кіберзлочини стають все більш поширеними в сучасному світі, що ставить під загрозу як безпеку окремих громадян, так і національних держав. Тому важливо активно розвивати заходи протидії кіберзагрозам, зміцнювати кібероборону та вдосконалювати кіберзахист. ЄС вже прийняв ряд ініціатив щодо кібербезпеки та кіберзахисту, але наразі це питання вимагає постійної уваги та вдосконалення. Значний акцент також надається етичним аспектам використання штучного інтелекту та інших новітніх технологій, зокрема щодо захисту приватності громадян, передбачення можливих ризиків та мінімізації їхнього впливу на суспільство. Саме тому розвиток інформаційних технологій та штучного інтелекту в XXI столітті потребує відповідного регулювання та контролю з боку держав та міжнародних організацій, а також врахування етичних та соціальних аспектів використання цих технологій.

Особливу увагу слід звертати на забезпечення стійкості критичної інфраструктури, оскільки вона є важливим елементом забезпечення життєдіяльності суспільства в цілому. Пошкодження або втрата систем критичної інфраструктури може призвести до серйозних наслідків для безпеки країни.

Забезпечення стресостійкості критичної інфраструктури ЄС здійснюється на основі прийнятої Директиви 2008/114/ЄС від 23 грудня 2008 р. Програма ЄС щодо захисту критичної інфраструктури

(ERCP), яка була започаткована ще в 2006 р., окреслює порядок та його послідовність. На основі цієї програми Європейська комісія співпрацює з країнами-членами організації, з сусідніми та стратегічними партнерами, надає підтримку всім учасникам процесу у цій сфері, здійснює фінансування різних дослідницьких та безпекових проєктів, налагоджує та забезпечує механізм обміну інформацією між партнерами. Ключовою складовою програми ERCP стала Директива ЄС щодо стійкості критичної інфраструктури, однак сферами її поширення є лише транспортна та енергетична інфраструктура. Профільними документами у сфері захисту критичної інфраструктури є Повідомлення Єврокомісії «Про Європейський порядок денний у галузі безпеки» (2015 р.), Директива Євросоюзу 2016/1148 від 06.07.2016 р. «Про заходи для високого спільного рівня безпеки мережевих та інформаційних систем на території Союзу (1C Directive)» та Спільне повідомлення щодо підвищення стійкості та зміцнення можливостей з метою протидії гібридним загрозам, прийняте у 2018 р. [1].

В ЄС велике значення надається забезпеченню стійкості критичної та цифрової інфраструктури. З метою протистояння, відновлення інфраструктури після впливу на них руйнівних заходів Європейська комісія у 2020 р. надала проєкт Директиви «Про стресостійкість критично важливих об'єктів». Директива в перспективі має значно розширити сфери свого застосування із двох до десяти секторів критичної інфраструктури, які включають і цифрову інфраструктуру. Також з цією метою у 2020 р. було оновлено зміст іншої Директиви «Про мережі та інформаційні системи» (NIS Directive). Нові положення Директиви регламентують процес забезпечення кіберстійкості всіх об'єктів критичної інфраструктури, які зазначені в Директиві «Про стресостійкість критично важливих об'єктів» [2].

ЄС продовжує працювати над системними підходами до управління кризовими ситуаціями, які можуть виникнути в сфері критичної інфраструктури. Впровадження управлінських аспектів стресостійкості також може допомогти підготувати організації до негативних наслідків та підвищити їх витривалість в умовах надзвичайних ситуацій. Тому важливо продовжувати досліджувати ці концепції та впроваджувати їх у практику управління критичною інфраструктурою [2].

Також Єврокомісія планує фінансування міждержавних проєктів з метою зміцнення критичної інфраструктури та сприяння

взаємопов'язаності на Єдиному цифровому ринку. Гроші на ці проекти будуть залучені з різних джерел, включаючи Фонд відновлення та стійкості ЄС, бюджет Євросоюзу, вкладення держав-членів та приватних інвесторів. Ці проекти спрямовані на розвиток інфраструктури для виробництва та використання новітніх технологій обробки даних. Ключові аспекти цих проектів будуть пов'язані зі створенням мережі Центрів інформаційної безпеки, які використовують технології штучного інтелекту для прогнозування, виявлення та боротьби з кібератаками на національному та європейському рівнях. Реалізація цих проектів також сприятиме переходу ЄС до економіки, що не лише стійка та стала, але й екологічно безпечна [3].

Отже, у ЄС змінився процес прийняття та реагування на ризики що впливають на критичну інфраструктуру, зокрема інформаційну та цифрову. Тепер основна увага зосереджена не стільки на зовнішніх впливах та технічних збоях, скільки на взаємозалежності мереж та зростанні їх залежності від ІТ-технологій. Основна проблема сьогодні полягає в тому, що використання цифрових технологій здійснюється в усіх сферах критичної інфраструктури, які пов'язують всі її елементи між собою. Це спричиняє потребу в доповненні традиційних методів забезпечення безпеки та управління ризиками осмисленням і зміцненням стресостійкості в Європейському Союзі.

Пріоритетність захисту критичної інфраструктури в Європейському Союзі проявлялася вже з 2010-х років, коли було переглянуто підхід до безпеки та основні засади реалізації концепції стресостійкості у всіх сферах. За останні роки здійснюється розробка спеціалізованої нормативної документації з метою захисту різних об'єктів критичної інфраструктури, однак цей процес триває й по нині, з огляду на постійну появу нових загроз. У перспективі Євросоюзу потрібно сформувати систему комплексного та швидкого реагування на різноманітні ризики, що загрожують об'єктам критичної інфраструктури на базі вже створених механізмів впорядкування вимог до безпеки та стресостійкості в усіх важливих сферах діяльності. Вона повинна включати розвиток нових технологій для моніторингу та аналізу загроз, посилення міжнародної співпраці, обмін інформацією та досвідом між країнами-членами.

Список використаних джерел:

1. Theocharidou M., Galbusera L., Giannopoulos G. Resilience of critical infrastructure systems: Policy, research projects and tools. IRGC

resource guide on resilience (vol. 2): Domains of resilience for complex interconnected systems / B. D. Trump, M.-V. Florin & I. Linkov (Eds.). Lausanne, CH: EPFL International Risk Governance Center, 2018. 264 p.

2. Critical infrastructure resilience. European Commission. 2022. URL: <https://home-affairs.ec.europa.eu/counter-terrorism-and-radicalisation/protection/>

critical-infrastructure-resilience_en. (Last accessed: 03.11.2023).

3. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030. European Commission, 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en (Last accessed: 04.11.2023).

Список використаних джерел:

1. Theocharidou M., Galbusera L., Giannopoulos G. Resilience of critical infrastructure systems: Policy, research projects and tools. IRGC resource guide on resilience (vol. 2): Domains of resilience for complex interconnected systems / B. D. Trump, M.-V. Florin & I. Linkov (Eds.). Lausanne, CH: EPFL International Risk Governance Center, 2018. 264 p.

2. Critical infrastructure resilience. European Commission. 2022. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/counter-terrorism-and-radicalisation/protection/critical-infrastructure-resilience_en. (Last accessed: 03.11.2023).

3. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030. European Commission, 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en (Last accessed: 04.11.2023).

ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Шахова Вікторія Романівна,

студентка 3-го курсу групи УЕК-31

факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

Shakhova2021uec11@student.karazin.ua

У сучасному світі, де цифрові технології проникають у всі сфери нашого життя забезпечення інформаційної безпеки стає дедалі

актуальнішим. Особливо гостро це питання постає в контексті російської агресії по відношенню до України. Військові дії на території нашої країни супроводжуються масштабною кампанією дезінформації, яку здійснюють російські медіа. Інформаційно-психологічні впливи країни-агресора спрямовані на формування негативного ставлення до уряду України, підриву довіри громадян до власної держави та формування негативних настроїв в суспільстві. Забезпечення інформаційної безпеки країни передбачає застосування комплексу заходів та практик, спрямованих на забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації, а також захист інформаційних ресурсів та систем від різних загроз, які можуть підірвати національну безпеку та функціонування держави [1, 2].

Поширення російської інформаційної експансії впливає не тільки на громадську думку, життєві цінності та ідеали українського суспільства, а й спричиняє негативні наслідки у економічному і політичному житті країни. Розповсюдження маніпулятивних пропагандистських настроїв здійснюється через засоби масової інформації, електронну пошту, соціальні мережі та месенджери [3].

Протягом останніх років Telegram є найбільш популярним месенджером в Україні, який надає користувачам безліч функцій: обмін повідомленнями, фото, відео та документами, а також створення каналів для публікації контенту. Кількість користувачів стабільно зростає з 2014 року і станом на 2022 рік становить 700 млн осіб по всьому світу. У 2019 році кількість користувачів Telegram в Україні складала 4,5 мільйонів осіб. Збільшився і час, протягом якого українці використовують месенджер - раніше середньостатистичний користувач приділяв Telegram 5 хвилин на день, а з лютого 2022 року, з початком повномасштабної війни, цей показник виріс до 40 хвилин на день [4]. Саме через зростаючу популярність російська сторона стала активно використовувати месенджер для впливу на психіку та свідомість людей і формування у них необхідних думок і суджень, що певним чином задають напрям поведінки.

Російське вторгнення на територію України супроводжувалось створенням мережі Telegram-каналів, діяльність яких полягає у реалізації трьох основних стратегій:

- створення каналів, що належать російським спецслужбам, які видають себе за українські ЗМІ, з метою впровадження в інформаційний простір України та впливу на думку національного населення щодо політичної та економічної ситуації в країні;

– створення каналів для поширення військової пропаганди та фейкової інформації про ситуацію в Україні, демонструючи свою перевагу над українською армією і звинувачуючи її у фашизмі, порушенні перемир'я та міжнародних угод;

– створення каналів з метою впливу на громадську думку і дискредитації уряду України з метою розділення українського суспільства, зменшення його ідентичності та єдності та виклик ненависті інших націй [2].

До початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року основним осередком російської дезінформації за допомогою Telegram були окуповані території Донецької, Луганської областей та Криму. Навесні 2022 року країна-агресор створила близько 120 Telegram-каналів на окремих територіях України. Через ці канали власники мали повідомляти про місцеві новини, але насправді канали використовувались для маніпулювання суспільною думкою і поширення пропаганди, фейків і дезінформації та імітували підтримку окупантів жителями громади. Епіцентрами Telegram-окупації стали східні області України, Крим, а також Київська, Харківська, Сумська, Чернігівська, Запорізька та Херсонська області [5].

Слід зазначити, що стратегія використання місцевих інформаційних джерел для проведення пропагандистської діяльності підтвердила свою ефективність. Такі ресурси мають більшу ступінь довіри серед населення громади оскільки вони додають в свій контент локальні новини, корисну інформацію для населення та ін. Проведене дослідження також демонструє схожість карти поширення російських пропагандистських каналів на території України з картою плану російського вторгнення, що була оприлюднена виданням Bild. Це свідчить про добре підготовлену інформаційну політику країноу-агресором.

Таким чином, в сучасних умовах інформаційний простір України є вразливим до зовнішніх інформаційних загроз, які ґрунтуються на проведенні пропагандистської діяльності Російської федерації та інших інформаційних впливах. Отже, головними завданнями уряду країни, недержавних інститутів і українського суспільства в цілому є пошук дієвих шляхів протидії інформаційним загрозам в Україні шляхом зміцнення правової основи в цій сфері, підвищення медіаграмотності населення, підтримка та розвиток національних ЗМІ.

Список використаних джерел:

1. Безпека інформації : конспект лекцій / укладач О. С. Кушнерьов. Суми : Сумський державний університет, 2021. 99 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/85989/3/Kushnerov.pdf;jsessionid=B24CA3148C2AE0D463CDBA60D4C1>
2. Бурлакова В. Три кити російської пропаганди. *Український Тиждень* : веб-сайт. URL: <https://tyzhden.ua/try-kyty-rosijskoi-propahandy/>
3. Захист інформаційної безпеки як функція держави. *Мего-Інфо – Юридичний портал № 1* : веб-сайт. URL: <http://www.mego.info>
4. Texty.org.ua. URL: <https://texty.org.ua/>
5. Kantar CMeter. URL: <https://www.kantar.com/locations/ukraine#> =

Науковий керівник: **Чала Оксана Вікторівна**, доцентка кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, докторка технічних наук, доцентка.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Стратегічні напрями зовнішньої політики та дипломатії країн світу

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнського науково-практичного круглого столу
(1 грудня 2023 року, м. Харків)**

Українською та англійською мовами
текст подається в авторській редакції
Відповідальний за випуск: *Дмитро Миколенко*
Оригінал-макет: *Олена Черненко*

Адреса редакційної колегії:
61022, м. Харків, майдан Свободи 6,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки,
к. 264, тел. (057) 705-10-59,
e-mail: mvmib_conference@ukr.net